

**OBRAZOVANJE ODRASLIH
U HRVATSKOJ 2017.**

Rezultati istraživanja

Agencija za
strukovno obrazovanje
i obrazovanje odraslih

**PROJEKT
PROMOCIJA
CJELOŽIVOTNOG
UČENJA**

**OBRAZOVANJE ODRASLIH
U HRVATSKOJ 2017.**

Rezultati istraživanja

Agencija za
strukovno obrazovanje
i obrazovanje odraslih

PROJEKT
PROMOCIJA
CJELOŽIVOTNOG
UČENJA

Provedba istraživanja sufinancirana je iz projekta Promocija cjeloživotnog učenja.

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda

Korisnik projekta:

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Amruševa 4, 10000 Zagreb, Hrvatska

+385 1 62 74 666

ured@asoo.hr

www.asoo.hr

Za više informacija o EU fondovima posjetite web stranicu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije www.strukturnifondovi.hr.

Sadržaj izvješća isključiva je odgovornost Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.

NAKLADNIK:

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Amruševa 4, 10000 Zagreb, Hrvatska

+385 1 6274666

ured@asoo.hr

www.asoo.hr

ZA NAKLADNIKA:

Mile Živčić, ravnatelj

UREDNICI:

Mario Vučić, Ognjen Piljek Žiljak, Nives Vučić

VODITELJ ISTRAŽIVANJA:

Ivan Burić

ISTRAŽIVANJE PROVEO:

Ipsos Puls

LEKTOR:

Iva Cikojević, Bond Squad j.d.o.o.

GRAFIČKA PRIPREMA:

Superkontrola d.o.o., Zagreb

TISAK:

Kershoffset Zagreb d.o.o.

NAKLADA:

250 komada

Zagreb, listopad 2017.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000975940

ISBN: 978-953-8065-08-8

Izrada publikacije i provedba istraživanja sufinancirani su iz projekta Promocija cjeloživotnog učenja

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.

Za više informacija o EU fondovima posjetite web stranicu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije www.strukturnifondovi.hr.

Sadržaj

Rezultati kvantitativnog istraživanja

	str
UVOD	8
Ciljevi i metoda istraživanja	11
Realizacija istraživanja i uzorak	12
KLJUČNI PODACI	15
REZULTATI ISTRAŽIVANJA	19
Sudjelovanje osoba starijih od 24 godine u procesu formalnog i neformalnog obrazovanja	20
Sudjelovanje pojedinih sociodemografskih kategorija stanovništva u programima formalnog i neformalnog obrazovanja	23
Sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja s obzirom na socio-ekonomski status	26
Neostvarene namjere sudjelovanja u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih	27
Prepreke za sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih	29
Motivi za sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih	33
Analiza motiva s obzirom na sociodemografska i socioekonomska obilježja	42
Ishodi sudjelovanja u formalnim i neformalnim programima obrazovanja odraslih	48
Informalno obrazovanje	56
Literatura	62
Apendiks: najbitniji rezultati istraživanja na razini županija	63

Rezultati kvalitativnog istraživanja

UVOD	94
Ciljevi kvalitativnog istraživanja	95
Metoda istraživanja	96
Realizacija istraživanja	97
Analiza i prezentacija podataka	97
KLJUČNI PODACI	98
REZULTATI ISTRAŽIVANJA	102
Životne povijesti: osobni i profesionalni kontekst sudjelovanja u procesima formalnog i neformalnog obrazovanja	104
Motivi sudjelovanja u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih	108
Očekivanja od konkretnih obrazovnih programa	123
Tipične ostvarene koristi od obrazovnih programa	127
Planovi za obrazovanje u budućnosti	132
Prepreke za sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih	134
Informalno obrazovanje	141
Stavovi o obrazovanju odraslih	144
Sudionici istraživanja	148

Rezultati kvantitativnog istraživanja

UVOD

Obrazovanje odraslih uobičajeno se određuje kao obrazovanje osoba starijih od 25 godina koje uključuje skup organiziranih obrazovnih procesa, sadržaja, razina i metoda, bez obzira na to nastavlja li osoba ili zamjenjuje započeto školovanje, razvija svoje sposobnosti i proširuje znanje ili poboljšava svoje tehničke ili stručne kvalifikacije. U okolnostima suvremenih društvenih, kulturnih i tehnoloških promjena koje uvjetuju različite oblike transformacija na tržištu rada, obrazovanje odraslih predstavlja važno sredstvo unaprjeđenja društvenog razvoja. Obrazovanje odraslih povećava vrijednost profesionalnog i kulturnog kapitala stanovništva, doprinosi ekonomskom razvoju društva, potiče procese društvene inkluzije, povećava prostornu i intergeneracijsku mobilnost, potiče individualni razvoj i osjećaj samoispunjenja pojedinca.

Nominalno, sustav obrazovanja odraslih uključuje različite oblike formalnog i neformalnog obrazovanja. Također, uz navedene dvije vrste obrazovanja odraslih, kao poseban tip, izdvaja se i tzv. informalno obrazovanje. Informalno obrazovanje najlakše je odrediti kao nestrukturirano i „nenamjerno“ učenje u svakodnevnom životu.

FORMALNO OBRAZOVANJE ODRASLIH određuje se kao obrazovanje koje se izvodi u institucionalnim i javno verificiranim oblicima, a obuhvaća osnovno obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje, programe prekvalifikacija, osposobljavanja i usavršavanja kao i programe učenja stranog jezika. Formalno obrazovanje odraslih normativno je regulirano. Predstavlja institucionalnu aktivnost koja vodi do ishoda učenja koje je moguće nominirati shodno nacionalnom kvalifikacijskom okviru.

Prema podacima Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO), broj ustanova koje provode obrazovanje odraslih u RH 2009. godine iznosio je iznosio 345 (Baketa, 2012:62). U 2016. taj broj procjenjuje se na 569 (Pavkov, 2016), a u 2017. na 591¹.

Prema podacima ASOO-a, broj sudionika u programima formalnog obrazovanja tijekom nekoliko zadnjih godina kretao se sljedećom dinamikom: 2013. godine 48 147 odraslih polaznika je sudjelovalo u programima formalnog obrazovanja odraslih, dok je u 2014. ta brojka iznosila 34 454 (Pavkov, 2016).

¹ Podatak je ustupila ASOO. treba napomenuti da se radi isključivo o procjenama, budući da se radi o ustanovama koje su evidentirane da imaju rješenje od Ministarstva znanosti i obrazovanja za izvođenje programa formalnog obrazovanja odraslih. Međutim, riječ je o ustanovama za koje se zna da su samo registrirane, bez obzira na to jesu li u međuvremenu prestale s radom i bez obzira na to jesu li ikad napravile korak dalje od formalne registracije.

Podaci prikupljeni anketom o radnoj snazi koju provodi DZS ukazuju da se na mjesečnoj razini (četiri tjedna prije provođenja istraživanja) udio osoba dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u nekom od formalnih programa obrazovanje kreće oko 3%. Prema podacima iz 2015., udio stanovništva dobi od 25 do 64 godine koji su sudjelovali u obrazovanju ili usavršavanju u razdoblju od četiri tjedna prije anketiranja u Hrvatskoj je iznosio 3,1%, u 2013. također 3,1%, a u 2014. 2,8%. Komparativna usporedba s drugim zemljama (prosjeck EU – 10,7%) ukazuje da se Hrvatska prema rezultatima anketnog praćenja obrazovanja ili usavršavanja odraslih nalazi na začelju EU (u rangui s Bugarskom, Grčkom, Poljskom, Rumunjskom i Slovačkom)².

Prema rezultatima istraživanja *Adult Education Survey* (AES 2007), u Hrvatskoj je na godišnjoj razini u programima obrazovanja i usavršavanja sudjelovalo 4,5% odraslih osoba. Prema rezultatima toga istraživanja, u formalnim programima obrazovanja odraslih u nešto većem broju sudjelovali su muškarci. Većina polaznika dobi je od 25 do 34 godine te prevladavaju zaposlene osobe.

NEFORMALNO OBRAZOVANJE odraslih označava organizirane procese učenja usmjerene na osposobljavanje odraslih osoba za rad, za različite socijalne aktivnosti te za osobni razvoj. Ovaj tip obrazovanja može se promatrati kao svojevrsni dodatak ili dopuna formalnom obrazovanju u procesu cjeloživotnog učenja, a koje se često poduzima kako bi pojedinac stekao određenu ekonomsku korist.

Trenutno u Hrvatskoj ne postoji podatak o vrsti i broju ponude, a još manje o broju polaznika neformalnih programa obrazovanja (Pavkov, 2016). Razlog toga je proliferacija različitih institucija, organizacija kao i modaliteta neformalnog obrazovanja.

Jedina pouzdanija projekcija broja osoba koje su sudjelovale u programima neformalnog obrazovanja napravljena je prije deset godina u okviru spomenutog istraživanja AES 2007. Prema rezultatima ovog istraživanja, u programima neformalnog obrazovanja u to vrijeme sudjelovalo je oko 18% osoba u referentnoj dobi. Shodno rezultatima navedenog istraživanja, u programima neformalnog obrazovanja u podjednakom broju sudjelovali su muškarci i žene, dominirale su osobe dobi od 25 do 34 godine i od 35 do 49 godina te zaposlene osobe.

Podaci o raširenosti **INFORMALNOG OBRAZOVANJA** u Hrvatskoj vrlo su šturi. Prema AES istraživanju, moguće je procijeniti da je 2006./2007. godine oko 45% građana dobi od 25 do 64 godine na neki način sudjelovalo u procesima informalnog učenja.

Zbog nedostataka sustavnih pokazatelja o obrazovanju odraslih u Hrvatskoj, ali i zbog potrebe sustavnog empirijskog praćenja navedene problematike, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih inicirala je provedbu kvantitativnog (telefonska

anketa) i kvalitativnog (dubinski intervju) istraživanja čija je svrha procijeniti broj građana Republike Hrvatske dobi od 25 do 64 godine koji sudjeluju u procesima obrazovanja, utvrditi glavne motive i prepreke za uključivanje u proces učenja u odrasloj dobi, kao i procijeniti ishode sudjelovanja u procesu obrazovanja. Polazeći od ovako definirane svrhe, postavljeni su i ciljevi istraživanja.

Ciljevi kvantitativnog istraživanja

- Osnovni ciljevi provedenog kvantitativnog istraživanja bili su sljedeći:
- Utvrditi na koje načine odrasli u RH sudjeluju u procesima učenja
- Utvrditi obrazovne aktivnosti u kojima odrasli u RH sudjeluju
- Utvrditi sociodemografsku strukturu osoba koje sudjeluju u procesu obrazovanja odraslih
- Utvrditi motivacijske faktore za učenje u odrasloj dobi
- Utvrditi prepreke za učenje u odrasloj dobi
- Procijeniti ishode učenja i ostvarene koristi

Metoda istraživanja

Anketno istraživanje provedeno je metodom telefonske ankete. Ova metodu istraživanja obilježavaju određene specifičnosti koje treba uzeti u obzir prilikom interpretacije rezultata istraživanja. Prije svega, njena osnovna prednost je mogućnost provođenja istraživanja na većim uzorcima u kratkom vremenu te mogućnost obuhvata uzorka zadovoljavajuće regionalne disperzije. Nasuprot toga, istraživanje posredstvom telefonske ankete ne omogućuje provođenje dužih intervjua, broj prekinutih intervjua nakon 15. minute progresivno raste, ispitanicima nije moguće vizualno pokazati pitanja, složenija pitanja mogu ispitanicima predstavljati problem pri odgovaranju. Drugim riječima, u slučaju metode telefonskog intervjua kojim se obrađuje složenija tematika moguće je očekivati nešto veću razinu neuzoračke greške – greške koja nije posljedica bilo slučajnih varijacija uzorka, bilo grešaka u obuhvatu uzorka, već greške koja proizlazi iz problema u komunikaciji anketar-ispitanik te iz načina razumijevanja pitanja od strane samog ispitanika.

Navedena ograničenja potrebno je uzeti u obzir i prilikom interpretacije rezultata provedenog kvantitativnog istraživanja. To se posebice odnosi na procjene pojedinih parametara vezanih uz pohađanje formalnih i neformalnih obrazovnih programa.

² Izvor: Rezultati Ankete o radnoj snazi Hrvatska 2015. – Europa 2015. (DZS, 2016)

Realizacija istraživanja

Istraživanje je provedeno u periodu od 29. lipnja do 19. srpnja 2017. Prosječna dužina trajanja jednog intervju iznosila je deset minuta.

Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku veličine **2369** ispitanika.

Istraživanje je provedeno na uzorku koji predstavlja kombinaciju kvotnog i slučajnog stratificiranog uzorka.

U prvom koraku definirane su županijske kvote tako da je svaka županija, izuzev grada Zagreba, bila obuhvaćena sa 100 ispitanika. U gradu Zagrebu obuhvaćeno je 300 ispitanika.

U drugom koraku provedena je stratifikacija na razini županija prema veličini naselja. U cilju kontrole najbitnijih parametara uzorka (spol, dob i obrazovanje) na razini šest temeljnih regija RH dodatno su definirane kvote s obzirom na spol i dob.

Potpuna reprezentativnost po osnovi navedenih kriterija dodatno je osigurana ponderiranjem podataka u procesu statističke obrade. Potrebno je napomenuti da je proces ponderiranja obavljen je s obzirom na razinu interpretacije podataka. Naime, kako najvažnije parametre sudjelovanja odraslih osoba u obrazovnom procesu na nacionalnoj razini nije moguće valjano procijeniti na kvotnom uzorku s unaprijed definiranim kvotama po županijama (100 ispitanika po županiji + 300 ispitanika u Zagrebu), bilo je potrebno obaviti ponderiranje kojim bi se uskladila županijska i regionalna struktura uzorka s populacijskim proporcijama kao i s populacijskim proporcijama po kriteriju spola, dobi, veličine županije i obrazovanja. Dakle, svi rezultati i sve procjene koje su izrađene na nacionalnoj razini (prvi dio izvještaja) napravljene su nakon što je obavljeno navedeno ponderiranje.

U slučaju analiza koje su obavljane na unutaržupanijskoj razini (drugi dio izvještaja), obavljen je drugačiji postupak ponderiranja. Kako bi se postigla reprezentativnost na unutaržupanijskoj razini svake županije, svaki županijski uzorak ponderiran je s obzirom na spol, dob i obrazovanje.

Struktura realiziranog uzorka prije i nakon ponderiranja je sljedeća:

Tablica 1. *Struktura uzorka prije i nakon ponderiranja*

SPOL	PRIJE PONDERIRANJA	NAKON PONDERIRANJA
Muškarac	44%	48%
Žena	56%	52%
DOB		
25 - 30 godina	10%	12%
31 - 40 godina	21%	24%
41 - 50 godina	27%	26%
51 - 65 godina	42%	38%
OBRAZOVANJE		
Osnovna škola	7%	15%
Dvije – tri godine srednje škole strukovni program	12%	14%
Srednja škola / gimnazija	44%	48%
Viša škola / stručni studij	18%	9%
Sveučilišni studij	19%	15%
RADNI STATUS		
Zaposlen	61%	59%
Nezaposlen	16%	17%
U mirovini	18%	19%
Ostalo	4%	5%
MJESTO STANOVANJA		
Grad	59%	59%
Selo	41%	41%

PRIHODI		
Bez prihoda	7%	8%
Do 3000 kn	21%	24%
3001 – 5000 kn	24%	24%
5001 – 7500 kn	22%	21%
7501 – 9000 kn	9%	8%
9001 – 11 000 kn	7%	6%
Više od 11 000 kn	9%	9%
REGIJA		
Zagreb i okolica	17%	25%
Sjeverna Hrvatska	26%	19%
Slavonija	18%	16%
Lika i Banovina	14%	9%
Hrvatsko Primorje i Istra	9%	12%
Dalmacija	17	18%

KLJUČNI
PODACI

34% hrvatskih građana starih između 25 i 64 godine sudjelovalo je u nekom od formalnih ili neformalnih programa obrazovanja. Budući da standardna pogreška procjene ove proporcije na realiziranom uzorku iznosi 1,9, interval procjene očekivane populacijske vrijednosti na razini vjerojatnosti od 95% iznosi 32,1% - 35,9%.

Ukupno je **6,4%** sudionika istraživanja navelo da su u posljednjih godinu dana sudjelovali u nekom programu formalnog obrazovanja. S obzirom na veličinu standardne pogreške proporcije, procjenjujemo da se broj sudionika formalnih programa obrazovanja kreće između 5,4% i 7,4% referentne populacije.

Budući da je dio sudionika istraživanja s formalnim obrazovanjem započeo nakon što su napunili 24 godine, tj. bili su u 25. godini života ili stariji, sudionicima istraživanja postavljeno je pitanje jesu li formalni program obrazovanja upisali prije nego što su napunili 24 godine. **AKO SE U OBZIR UZME OVAJ KRITERIJ, REZULTATI ISTRAŽIVANJA SUGERIRAJU DA JE 4,7% GRAĐANA STARIJIH OD 24 GODINE.**

Ukupno je **31,6%** sudionika istraživanja sudjelovalo u nekom obliku neformalnog obrazovanja.

Budući da standardna pogreška procjene proporcije na razini signifikantnosti od 95% u ovom slučaju iznosi 1,9, možemo zaključiti da se prava populacijska vrijednost nalazi u intervalu 29,7% - 33,5% referentne populacije.

Mlađe osobe, do 40 godina, čine većinu sudionika kako u programima formalnog, tako i u programima neformalnog obrazovanja. Među sudionicima formalnog i neformalnog obrazovanja prevladavaju osobe sa školskom spremom višom od srednjoškolskog/ gimnazijskog stupnja te zaposlene osobe i osobe iz grada. U pogledu prihoda dominantno su prisutne osobe sa srednjim ili višim osobnim prihodima, a navedena tendencija posebice je zabilježena u slučaju sudjelovanja u neformalnom obrazovanju.

Od svih osoba koje nisu sudjelovale u formalnim programima obrazovanja (93,6% ukupnog uzorka), njih 9% namjeravalo je sudjelovati u nekom formalnom obrazovnom programu. Ako se napravi projekcija na ukupnu populaciju osoba dobi od 25 do 64 godine, možemo zaključiti da je ukupno 8,4% navedene populacije u zadnjih godinu dana razmišljalo o uključivanju u neki program formalnog obrazovanja, no zbog različitih razloga to nisu učinili.

Sudjelovanja u formalnom obrazovanju odraslih u većem broju ne ostvaruju stanovnici grada, osobe mlađe i srednje dobi, zaposlene osobe, osobe najnižeg socioekonomskog statusa i najvišeg socioekonomskog statusa.

Glavne prepreke za sudjelovanjem u programima formalnog obrazovanja su: visoka cijena, pojava nekih drugih životnih prioriteta, obveze na poslu kao i obiteljske obveze, nedovoljne informacije o programu, odvijanje programa predaleko od kuće, problemi sa zdravljem te nepravovremena prijava.

19% osoba iz populacije 25 - 64 namjeravalo je sudjelovati u nekom neformalnom obrazovnom programu, ali tu namjeru nije ostvarilo. Među njima su zastupljenije žene, stanovnici grada, osobe dobi do 50 godina, osobe sa završena četiri razreda SŠ/gimnazije, s višom školom/stručnim studijem i sveučilišnim studijem, zaposlene osobe, osobe višeg-srednjeg i višeg socijalnog statusa.

Glavne prepreke za sudjelovanjem u programima neformalnog obrazovanja su: obveze na poslu, pojava nekih drugih prioriteta i obiteljske obveze, cijena, odvijanje programa predaleko od kuće, te problemi sa zdravljem.

Najrašireniji motiv za ulazak u obrazovni proces odraslih su kognitivni interesi: nadoknada znanja, intelektualni razvoj, usavršavanje u stvarima koje su predmet interesa. Nakon toga, po raširenosti slijede motivi profesionalnog usavršavanja i poboljšanja izgleda za pronalazak posla: želja za dodatnim usavršavanjem na poslu, unaprjeđenje u struci, postignuće višeg statusa u poduzeću i napredovanje, te povećanje izgleda za pronalazak boljeg posla, bilo u Hrvatskoj ili u inozemstvu.

Manje su rašireni motivi druženja i socijalnih kontakata te psihosocijalne stimulacije: upoznavanje novih ljudi, stjecanje novih poznanstava te učenje kao sredstvo za izbjegavanje svakodnevne rutine. Najmanje su rašireni motivi vezani uz formalne zahtjeve za obrazovanjem koji se pred pojedinca postavljaju na radnom mjestu.

U slučaju formalnog obrazovanja motiv profesionalnog napredovanja i usavršavanja izraženiji je od motiva „poboljšanje izgleda za pronalazak posla“, što nije slučaj u neformalnom obrazovanju. Uzrok tome je činjenica što je motiv profesionalnog napredovanja i usavršavanja u slučaju formalnog obrazovanja intenzivnije povezan s pohađanjem stručnih i sveučilišnih studija. U slučaju upisivanja „nižih obrazovnih“ programa (OŠ, dvogodišnji strukovni program, trogodišnja strukovna škola, gimnazija) rašireniji su motivi *pronalaska posla, socijalne komunikacije, psihosocijalne stimulacije te formalnih zahtjeva* pri čemu upravo *formalni zahtjevi* imaju značajan utjecaj na upisivanje ovih programa.

Najveći broj ispitanika stjecanje novih poslovnih vještina izdvaja kao korist polučenu obrazovanjem. Nakon toga slijedi usvajanje znanja o onom što je dugoročni predmet interesa, stjecanje novih životnih vještina, te ispunjavanje postavljenih očekivanja.

Sudionici formalnih obrazovnih procesa iskazuju veće generalno zadovoljstvo ishodom obrazovanja – u većem broju od sudionika neformalnih obrazovnih programa procjenjuju da su njihova očekivanja ostvarena, te u većem broju iskazuju veći stupanj zadovoljstva polučnim koristima od obrazovnog procesa.

Ostvarene koristi objašnjavaju gotovo trostruko više varijance indeksa zadovoljstva formalnog nego neformalnog obrazovanja. Pritom su upravo polučene profesionalne koristi najdominantniji prediktor zadovoljstva ishodom formalnog obrazovanja.

Ukupno je 68,8% obuhvaćenog uzorka navelo da je u posljednjih godinu dana učilo i posredstvom nekih formi informalnog učenja.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Sudjelovanje osoba starijih od 24 godine u procesu formalnog i neformalnog obrazovanja

Podaci prikupljeni istraživanjem sugeriraju da je u periodu od 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju (srpanj 2016. – srpanj 2017.) oko **34% HRVATSKIH GRAĐANA STARIJH IZMEĐU 25 I 64 GODINE SUDJELOVALO U NEKOM OD FORMALNIH ILI NEFORMALNIH PROGRAMA OBRAZOVANJA**. Budući da standardna pogreška procjene ove proporcije na realiziranom uzorku iznosi 1,9, interval procjene očekivane populacijske vrijednosti na razini vjerojatnosti od 95% iznosi **32,1% - 35,9%**. S obzirom na to da prema popisu stanovništva iz 2011. broj osoba u ovom dobnom rasponu iznosi 2 367 993, temeljem provedenog istraživanja procjenjujemo da je u Hrvatskoj u navedenom periodu u procesima formalnog i neformalnog obrazovanja sudjelovalo između **760 000 i 850 000** osoba.

Sudjelovanje u procesu obrazovanja osoba starijih od 25 godina mjereno je posredstvom dva seta pitanja koja su služila kao indikatori za procjenu broju osoba koji sudjeluju u procesima **FORMALNOG I NEFORMALNOG** obrazovanja.

Prvi set pitanja odnosio se na sudjelovanje u procesu **FORMALNOG OBRAZOVANJA**.

U pitanju je naglašeno da je riječ o *obrazovanju koje pružaju škole, fakulteti, visoka učilišta i sveučilišta, a koje uključuje osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje, prekvalifikacije, kao i visoko obrazovanje odraslih te da je ishod ove vrste obrazovanja službena kvalifikacija*. Kako bi se osigurala što veća pouzdanost mjerenja te omogućila usporedivost podataka, pitanje o pohađanju formalnih programa obrazovanja verbalizirano je gotovo identično verbalizaciji koju je koristio DZS u istraživanju o obrazovanju odraslih provedenom u 2016. godini. Također, bitno je napomenuti da je navedena verbalizacija vrlo slična verbalizaciji koja je korištena u istraživanju o obrazovanju odraslih iz 2007. (AES).

Ukupno je **6,4% SUDIONIKA ISTRAŽIVANJA NAVELI DA SU U ZADNJIH GODINU DANA SUDJELOVALI U NEKOM PROGRAMU FORMALNOG OBRAZOVANJA**. Kako standardna pogreška proporcije na razini signifikantnosti od 95% iznosi 0,99, broj polaznika formalnih obrazovnih programa u Hrvatskoj u periodu od godinu dana od provedenog istraživanja kreće se između 5,4% i 7,4% referentne populacije, tj. obuhvaća između 128 000 i 175 000 osoba.

Budući da je dio sudionika istraživanja s formalnim obrazovanjem započeo nakon što su napunili 24 godine, tj. bili su u 25. godini života ili stariji, sudionicima istraživanja

postavljeno je pitanje **JESU LI FORMALNI PROGRAM OBRAZOVANJA UPISALI PRIJE NEGO ŠTO SU NAPUNILI 24 GODINE**. Ako se u obzir uzme ovaj kriterij, rezultati istraživanja sugeriraju da je **4,7% GRAĐANA STARIJH OD 24** godine, a koji su s obrazovanjem započeli prije 25. godine života, u zadnjih 12 mjeseci sudjelovalo u nekom programu formalnog obrazovanja. Ako računamo sa standardnom pogreškom procjene populacije koja u ovom slučaju iznosi 0,85, tada procjena ove kategorije obuhvaća interval 3,85% - 5,55%, tj. između 91 000 i 130 000 osoba.

Prezentirani podaci o sudjelovanju u formalnom obrazovanju ne odudaraju značajno od preliminarnih rezultata ankete o radnoj snazi DZS-a prema kojima je u periodu od godinu dana prije anketiranja (anketiranje je obavljeno krajem 2016.) u programima formalnog obrazovanja sudjelovalo **4%** osoba u referentnoj dobnoj grupi. Shodno tome, kao i s obzirom na činjenicu da je istraživanje provedeno metodom telefonske ankete, smatramo da procjena koja se kreće u intervalu 4% - 6% građana RH koji u godini dana sudjeluju u nekom programu formalnog obrazovanja odgovara pravim populacijskim vrijednostima.

Prema podacima prikupljenim istraživanjem u periodu od srpnja 2016. do srpnja 2017.:

- 5,1% građana starijih od 24 godine sudjelovalo je u jednom programu formalnog obrazovanja
- 1,2% sudjelovalo je u dva programa formalnog obrazovanja

Najveći broj osoba starijih od 24 godine pohađalo je stručni studij ili visoku školu te diplomski ili integrirani stručni studij.

Tablica 2. Pohađanje pojedinih programa formalnog obrazovanja

Osnovna škola	0,07%
Strukovni program u trajanju do dvije godine	0,46%
Trogodišnja strukovna škola (škola za industrijska, obrtnička, zanatska zanimanja i sl.)	0,22%
Četverogodišnja strukovna škola (tehnička, ekonomska, medicinska, umjetnička itd.)	0,75%
Gimnazija	0,06%
Stručni studij ili visoka škola	2,08%
Prediplomski sveučilišni studij	0,98%
Diplomski ili integrirani sveučilišni studij	1,68%
Postdiplomski sveučilišni studij	0,67%
Bez odgovora	0,02%

Oko polovice sudionika formalnih programa (56%) izjavilo je da su uspješno završili program/programme u kojima su u zadnjih 12 mjeseci sudjelovali, 40% je izjavilo da je program još uvijek u tijeku, a 4% da su program prekinuli prije kraja.

Sudjelovanje u programima **NEFORMALNOG OBRAZOVANJA** mjereno je sljedećim pitanjem: *Jeste li u posljednjih 12 mjeseci sudjelovali u bilo kojoj od sljedećih aktivnosti s namjerom poboljšanja znanja ili vještina na bilo kojem području, uključujući i hobiye? Ispitanicima su ponuđene sljedeće četiri opcije odgovora: radionice ili seminari na radnom mjestu ili u slobodno vrijeme, praktično osposobljavanje na radnom mjestu koje podrazumijeva planirana razdoblja obrazovanja, obuke ili osposobljavanja izravno na radnom mjestu, a organizirana su od strane poslodavca uz pomoć dodijeljenog učitelja/ instruktora, plaćena privatna poduka uz pomoć učitelja ili tutora, tečajevi na radnom mjestu ili u slobodno vrijeme.*

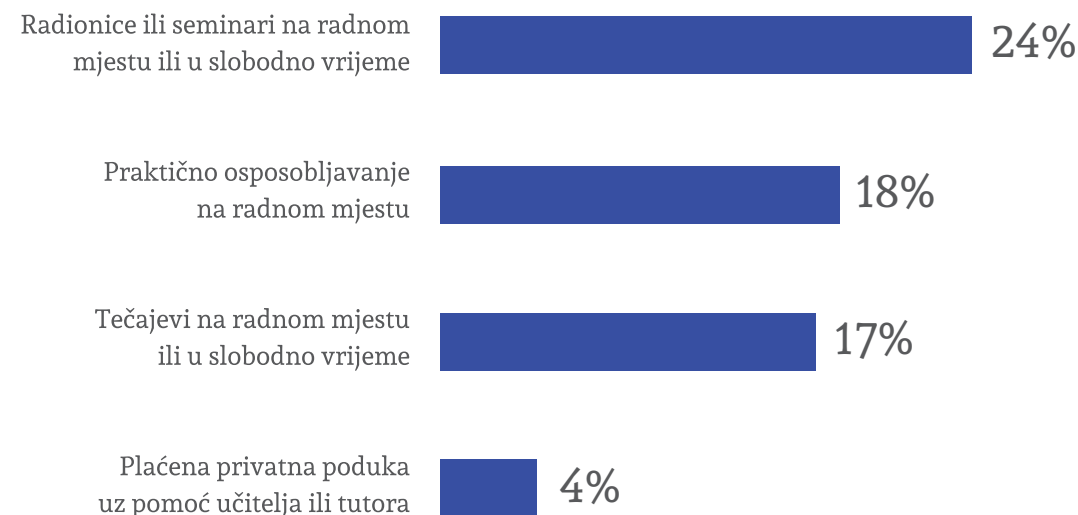
Kao i u slučaju formalnog obrazovanja, radi postizanja što više razine pouzdanosti mjerenja, kao i usporedivosti podataka, i u ovom slučaju verbalizacija je bila gotovo identična načinu na koji je pitanje postavljeno u anketi o obrazovanju odraslih DZS-a.

UKUPNO JE 31,6% SUDIONIKA ISTRAŽIVANJA SUDJELOVALO U NEKOM OD NAVEDENIH OBLIKA NEFORMALNOG OBRAZOVANJA.

Budući da standardna pogreška procjene proporcije na razini signifikantnosti od 95% u ovom slučaju iznosi 1,9, možemo zaključiti da se prava populacijska vrijednost nalazi u intervalu 29,7% - 33,5% referentne populacije. Navedena procjena gotovo je identična preliminarnoj procjeni DZS. Prema njima u procesu neformalnog obrazovanja na godišnjoj razini sudjeluje 29,8% stanovništva RH u dobi 25 – 64.

U apsolutnim brojevima to bi značilo da je u neformalnom obrazovanju u periodu od lipanj/srpanj 2016. do lipanj/srpanj 2017. sudjelovalo između 703 000 i 793 000 osoba.

Što se tiče vrste neformalnog obrazovanja u kojem su sudjelovali, najveći broj građana u referentnoj dobi (24%) izjavio je da su sudjelovali u radionicama ili seminarima na radnom mjestu, a najmanji broj (4%) neformalno se obrazovao putem privatne plaćene poduke uz pomoć učitelja ili tutora.

Grafikon 1. Pohađanje pojedinih programa neformalnog obrazovanja

Sudjelovanje pojedinih sociodemografskih kategorija stanovništva u programima formalnog i neformalnog obrazovanja

Mlađe osobe, do 40 godina, čine većinu sudionika kako u programima formalnog, tako i u programima neformalnog obrazovanja. Među sudionicima formalnog i neformalnog obrazovanja prevladavaju osobe sa školskom spremom višom od srednjoškolskog/gimnazijskog stupnja te zaposlene osobe i osobe iz grada. U pogledu prihoda dominantno su prisutne osobe sa srednjim ili višim osobnim prihodima, a navedena tendencija posebice je zabilježena u slučaju sudjelovanja u neformalnom obrazovanju.

Tablica 3. Sudjelovanje u formalnom i neformalnom obrazovanju po sociodemografskim obilježjima

	U ODNOSU NA UKUPNU POPULACIJU 25 - 65		% OD ANALIZIRANE DEMOGRAFSKE KATEGORIJE	
	FORMALNO OBRAZOVANJE	NEFORMALNO OBRAZOVANJE	FORMALNO OBRAZOVANJE	NEFORMALNO OBRAZOVANJE
SPOL				
Muškarac	3,3%	14,6%	6,9%	30,7%
Žena	3,1%	17%	6%	32,4%
DOB				
25 - 30 godina	3%	6,2%	24,6%	51,2%
31 - 40 godina	1,9%	9,1%	7,9%	37,5%
41 - 50 godina	1,1%	8,7%	4,3%	33,8%
51 - 65 godina	0,4%	7,6%	1,1%	20,1%
OBRAZOVANJE				
Osnovna škola	0%	1,4%	0%	9,1%
Dvije – tri godine srednje škole strukovni program	0,5%	2,2%	3,3%	15,6%
Srednja škola / gimnazija	3,2%	14,1%	6,6%	29,5%
Viša škola / stručni studij	0,8%	4,5%	10%	53,2%
Sveučilišni studij	1,9%	9,4%	13,1%	63,5%
RADNI STATUS				
Zaposlen	4%	26,1%	6,9%	44,1%
Nezaposlen	1,2%	3%	7,2%	17,3%
U mirovini	0,1%	1,5%	0,7%	8%
Ostalo	1%	1,1%	18,3%	20%
MJESTO STANOVANJA				
Grad	4,8%	21,3%	8,2%	36,1%
Selo	1,6%	10,3%	3,9%	25,1%

Tablica 3 - nastavak. Sudjelovanje u formalnom i neformalnom obrazovanju po sociodemografskim obilježjima

	U ODNOSU NA UKUPNU POPULACIJU 25 - 65		% OD ANALIZIRANE DEMOGRAFSKE KATEGORIJE	
	FORMALNO OBRAZOVANJE	NEFORMALNO OBRAZOVANJE	FORMALNO OBRAZOVANJE	NEFORMALNO OBRAZOVANJE
OSOBNİ PRIHODI				
Bez prihoda	0,6%	1,3%	7,8%	15,6
Do 3000 kn	1%	2,9%	4,1%	12,2
3001 – 5000 kn	1,6%	6,9%	6,9%	28,2
5001 – 7500 kn	1,4%	9,5%	6,6%	44,9
7501 – 9000 kn	0,6%	4%	7,3%	50,6
9001 – 11 000 kn	0,1%	3,1%	2,3%	50,8
Više od 11 000 kn	0,9%	4,1%	14,5%	47,8
REGIJA				
Zagreb i okolica	2,7%	9,9%	10,3	38,4
Sjeverna Hrvatska	0,9%	6%	5	32,2
Slavonija	0,8%	4,3%	4,7	26,8
Lika i Banovina	0,4%	2,9%	4,2	31,6
Hrvatsko Primorje i Istra	0,9%	3,5%	7,2	28,9
Dalmacija	0,8%	4,9%	4,2	27,5

Sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja s obzirom na socioekonomski status polaznika

Indeks socioekonomskog statusa konstruiran je posredstvom tri varijable: stupnja postignutog obrazovanja, osobnih mjesečnih prihoda i prosječnih mjesečnih prihoda po glavi člana kućanstva.

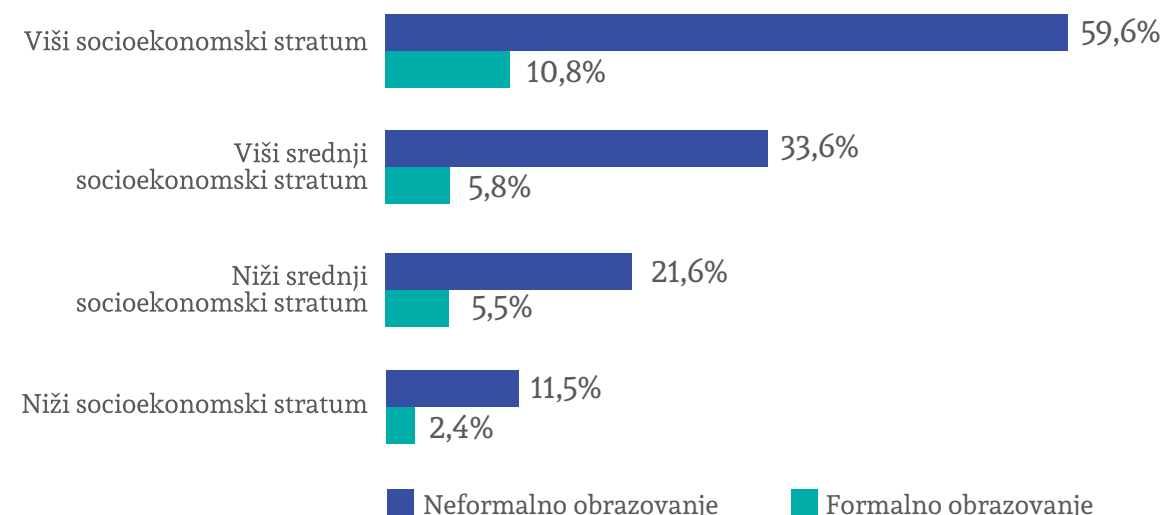
Varijabla je konstruirana faktorizacijom navedene tri varijable te kvartilizacijom zadržanih faktorskih skorova. Tako su stvorene četiri grupe ispitanika koje se međusobno razlikuju s obzirom na svoj položaj na distribuciji faktorskih bodova.

Prvih 25% koji se nalaze na najnižim pozicijama (do 25 centila) nominirani su kao *Niži socioekonomski stratum*. Obilježava ih najniži stupanj obrazovanja, niski osobni prihodi i niski prosječni prihodi po glavi kućanstva. Sljedećih 25% nazvani su *Niži srednji socioekonomski stratum*. Treća kategorija (od 50 do 75 centila) nazvana je *Viši srednji socioekonomski stratum*, a gornjih 25% *Viši socioekonomski stratum*.

Navedena klasifikacija napravljena je isključivo u analitičke svrhe, tj. kako bi se temeljem sintetičkog pokazatelja konstruiranog od varijabli koje dobro opisuju socioekonomsku poziciju lakše utvrdile eventualne razlike u analiziranim parametrima s obzirom na socioekonomska obilježja ispitanika.

Kao što se može uočiti u sljedećem grafikonu, socioekonomski status značajno je povezan s pohađanjem formalnih, a posebice neformalnih programa obrazovanja. Postoji jasna tendencija rasta broja polaznika navedenih programa obrazovanja s obzirom na rast njihove socioekonomske pozicije. To indicira jasnu povezanost između ekonomske snage isudjelovanja u obrazovnim programima kao sredstvom povećanja kulturnog, profesionalnog i socijalnog kapitala. Drugim riječima, za razliku od nižih, viši socijalni slojevi u većoj mjeri jačaju navedene vrste kapitala posredstvom formalnog i neformalnog obrazovanja i u kasnijoj životnoj dobi.

Grafikon 2. Socioekonomski profil sudionika formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih

Neostvarene namjere sudjelovanja u programima formalnog i neformalnog obrazovanja

Od svih osoba koje nisu sudjelovale u formalnim programima obrazovanja (93,6% ukupnog uzorka), **NJIH 9% NAMJERAVALO JE SUDJELOVATI** u nekom formalnom obrazovnom programu. Ako se napravi projekcija na ukupnu populaciju osoba u dobi 25 - 64, **MOŽEMO ZAKLJUČITI DA JE UKUPNO 8,4% NAVEDENE POPULACIJE U ZADNJIH GODINU DANA RAZMIŠLJALO O UKLJUČIVANJU U NEKI PROGRAM FORMALNOG OBRAZOVANJA, NO ZBOG RAZLIČITIH RAZLOGA TO NISU UČINILI.**

Analiza sociodemografskih i socioekonomskih obilježja osoba ukazuje da sudjelovanja u formalnom obrazovanju odraslih u većem broju ne ostvaruju³:

- Stanovnici grada (65% od onih koji nisu ostvarili namjeru živi u gradu, 35% na selu)
- Osobe mlađe i srednje dobi (u dobi do 40 godina 70% je onih koji nisu ostvarili namjeru, u starijim dobnim grupama 30%)

- Zaposlene osobe (među onima koji nisu ostvarili namjeru 64% je zaposlenih, 36% ostalih)
- Osobe najnižeg socioekonomskog statusa – 29,2% i najvišeg socioekonomskog statusa – 32%

Pitanje o tome jesu li imali namjeru sudjelovati u nekom obrazovnom programu postavljeno je i u kontekstu neformalnog obrazovanja. U ovom slučaju pitanje je postavljeno svim sudionicima istraživanja bez obzira na to jesu li ili nisu sudjelovali u programima neformalnog obrazovanja.

PODACI UKAZUJU DA JE 19% OSOBA IZ POPULACIJE 25 - 64 NAMJERAVALO SUDJELOVATI U NEKOM NEFORMALNOM OBRAZOVNOM PROGRAMU, ALI DA TU NAMJERU NIJE OSTVARILO.

I u slučaju neostvarenja namjere za sudjelovanjem u neformalnom obrazovanju utvrđene su statistički značajne razlike po sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima sudionika istraživanja. U ovom slučaju utvrđena je i statistički značajna razlika s obzirom na spol.

- Žene češće ne ostvaruju namjeru sudjelovanja u neformalnom obrazovanju (21% žena nije ostvarilo namjeru, 17% muškaraca)
- Stanovnici grada (69% od onih koji nisu ostvarili namjeru živi u gradu, 31% na selu)
- Osobe u dobi do 50 godina (u dobi do 50 godina 71% je onih koji nisu ostvarili namjeru, među starijima od 51 godine 30%)
- Osobe sa završena četiri razreda SŠ/gimnazije, s višom školom/stručnim studijem i sveučilišnim studijem (u ovim kategorijama nalazi se 82% onih koji su namjeravali sudjelovati, ali namjeru nisu ostvarili)
- Zaposlene osobe (među onima koji nisu ostvarili namjeru 69% je zaposlenih, 31% ostalih)
- Osobe višeg - srednjeg (25%) i višeg socijalnog statusa (38%)

Prepreke za sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih

Analiza prepreka koje onemogućuju sudjelovanje u željenim programima formalnog obrazovanja ukazuje na dvije dominantne grupe razloga zbog kojih se ne ostvaruje deklarirana namjera pohađanja nekog formalnog obrazovnog programa.

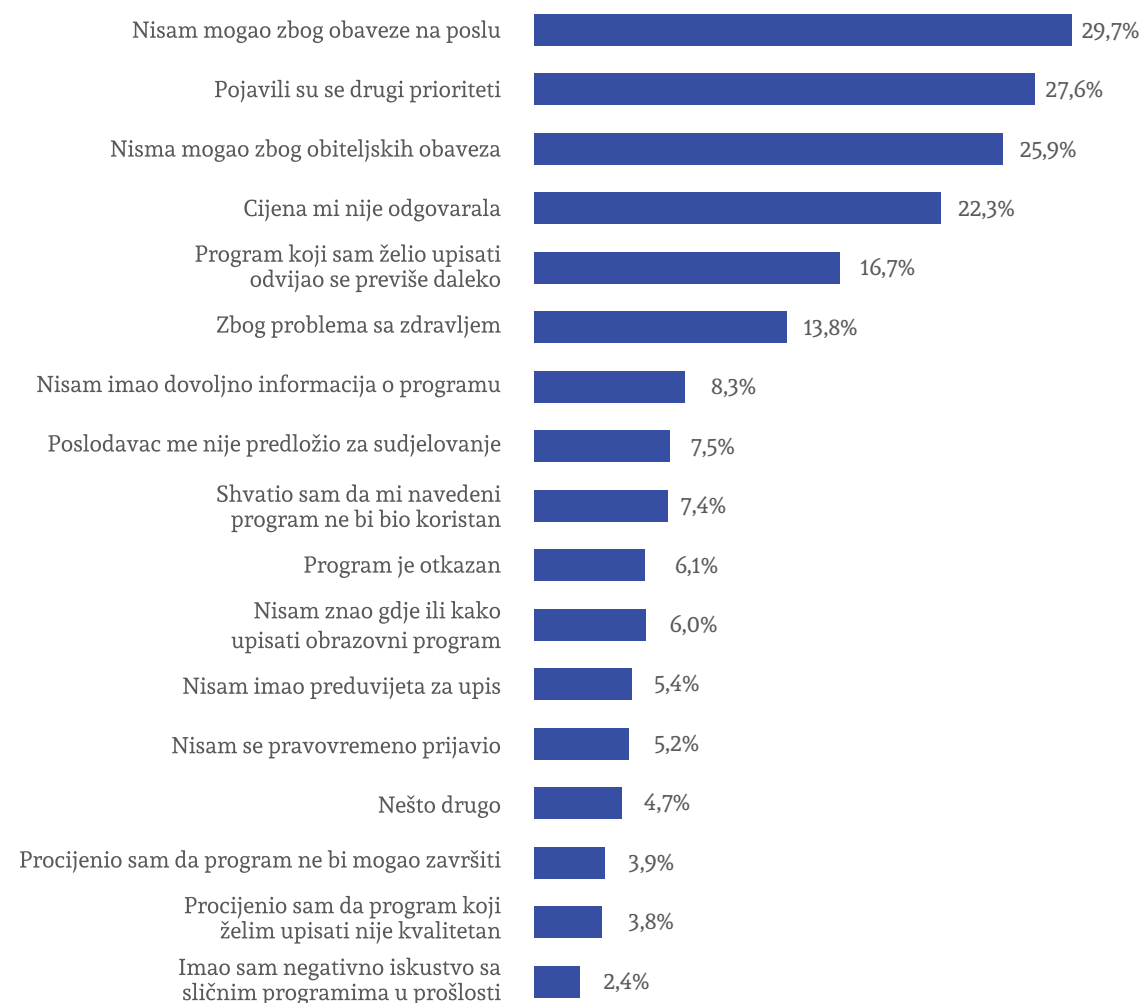
Prvu grupu razloga čini *visoka cijena, pojava nekih drugih životnih prioriteta, obveze na poslu kao i obiteljske obveze*. Navedeno je kao razloge zbog kojih nisu sudjelovali u formalnim programima isticalo između 22% i 30% od svih onih koji su imali namjeru pohađati neki formalni program. Navedeno predstavlja najtipičnije razloge neostvarenja namjere za sudjelovanjem u formalnom obrazovanju.

Drugu grupu razloga čine *nedovoljne informacije o programu, odvijanje programa predaleko od kuće, problemi sa zdravljem te nepravovremena prijava*. Ove razloge navodilo je između 10% i 15% onih koji su namjeravali sudjelovati, no to nisu učinili. Svi ostali razlozi spominju se u manje od 10% slučajeva.

Grafikon 3. Prepreke za sudjelovanje u programima formalnog obrazovanja odrasli

I u slučaju nesudjelovanja u neformalnim programima obrazovanja mogu se uočiti dvije grupe prepreka. Prvo, to su *obveze na poslu, pojava nekih drugih prioriteta i obiteljske obveze*. Ove razloge ističe između 26% i 30% osoba koje su namjeravali sudjelovati u nekom neformalnom programu, no to nisu učinile.

Drugu grupu prepreka čine *cijena, odvijanje programa predaleko od kuće, te problemi sa zdravljem*. Ovu grupu prepreka ističe između 14% i 22% osoba koje su namjeravale, ali nisu sudjelovale u nekom programu neformalnog obrazovanja. Svi ostali razlozi spominju se u manje od 10% slučajeva.

Grafikon 4. Prepreke za sudjelovanje u programima neformalnog obrazovanja odraslih

Uz prepreke koje priječe sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja sudionicima istraživanja postavljeno je i pitanje namjeravaju li do kraja ove godine (2017.) upisati neki tečaj, seminar ili sudjelovati na nekoj konferenciji ili kongresu. Tako se pokušalo doći do procjene o tome koliki broj osoba ima okvirnu namjeru sudjelovati u procesu neformalnog obrazovanja do kraja godine.

28% SVIH SUDIONIKA ISTRAŽIVANJA, TJ. 28% UKUPNE POPULACIJE 25 - 65 GODINA IZJAVILO JE DA DO KRAJA OVE GODINE NAMJERAVA POHAĐATI NEKI PROGRAM NEFORMALNOG OBRAZOVANJA.

S obzirom na sociodemografske karakteristike, među njima prevladavaju:

- *Stanovnici gradova* (19% od svih sudionika istraživanja koji sudjeluju u gradu namjerava upisati neki neformalni program, to isto namjerava učiniti 9% stanovnika seoskih naselja)
- *Osobe u dobi do 50 godina* (u dobnoj grupi 25 - 40 56% ispitanih izjavilo je da namjerava upisati neki program, u dobnoj grupi 40 - 50 godina 38%)
- *Osobe sa završenom višom školom/fakultetom* (postoji jasno izražen trend da rastom obrazovanja raste i namjera pohađanja neformalnih programa, primjerice među onima koji su završili samo OŠ 15% namjerava upisati neki neformalni program, među onima sa završenim sveučilišnim studijem 52%)
- *Zaposleni* (gotovo svaki treći /31%/ zaposleni ispitanik je naveo da namjerava sudjelovati u nekom neformalnom programu)
- *Osobe višeg socioekonomskog statusa*

Motivi za sudjelovanjem u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih

Obrazovanje odraslih specifično je s obzirom na veći broj obilježja. Primjerice, odrasle osobe obično imaju prethodna znanja i vještine, sami odlučuju o ulasku u proces obrazovanja, imaju određena očekivanja od njega, u većoj mjeri su orijentirani prema specifičnim ciljevima učenja, sudjelovanje u obrazovnom procesu obično nije dominantan sadržaj svakodnevnog života već se isprepliće s poslovnim i obiteljskim obvezama, tj. čini samo jednu sastavnicu svakodnevice koju je na određeni način potrebno uravnotežiti s ostalim životnim sadržajima.

Zbog tog razloga, pitanje motivacije učenja u slučaju odraslih osoba teorijski je važno i empirijski zanimljivo. Naime, motivacija se u obrazovnom procesu može definirati kao sve ono što dovodi do učenja i što određuje njegov smjer, intenzitet i trajanje (Grgin, 1996.). Shodno tome, istraživanje motiva koji potiču odrasle na ulazak u proces učenja može pružiti odgovor na pitanje zašto odrasle osobe uče, tj. koji je cilj njihovog angažmana u procesu učenja. Želeći odgovoriti na to pitanje, istraživanje motivacijskih faktora (pokretača za ulazak u obrazovni proces) postavljeno je kao jedan od ciljeva istraživanja.

Primarno se željela utvrditi hijerarhija motiva koji pokreću sudjelovanje u neformalnom, u odnosu na hijerarhiju onih motiva koji pokreću sudjelovanje u formalnom obrazovanju odraslih, te utvrditi postoji li razlika u motivaciji s obzirom na pojedina sociodemografska i socioekonomska obilježja.

Proces konstrukcije empirijskih indikatora obavljen je temeljem uvida u operacionalizaciju motiva obavljen u nekoliko provedenih istraživanja identične tematike (Morstain, Smart, 1974., Boshier 1991., Kim i Merriam, 2004., Kirby i suradnici 2010., Čurin, 2012.). Konstruiran je mjerni instrument koji se sastojao od 30 čestica⁴, a koji je teorijski pretpostavljao mjerenje dimenzija koje se u konzultiranim radovima najčešće pojavljuju kao motivi učenja odraslih osoba. To su:

Kognitivni interes – učenje zbog spoznaje, stjecati znanje zbog samo znanja, zadovoljavanje intelektualne radoznalosti

Socijalni kontakti – učenje zbog druženja i socijalizacije, stvaranje prijateljstava

⁴ Svakoj čestici pridruženo je pet opcija odgovora u rasponu: 1. uopće se ne odnosi na mene do 5. u potpunosti se odnosi na mene.

Vanjska očekivanja – učenje kako bi se ispunio neki vanjski zahtjev, zahtjev osobe s autoritetom ili učenje kako bi se ispunila neka formalna potreba

Profesionalno napredovanje – učenje u svrhu profesionalnog napretka, poboljšanja pozicije u okviru poslovne organizacije, želja za unaprjeđenjem stručnih znanja

Učenje u svrhu pronalaska novog posla – motivacija za stjecanjem znanja temeljem kojeg će se biti konkurentniji na tržištu rada, tj. koje će omogućiti pronalazak novog posla

Psihosocijalna stimulacija – učenje kako bi se izbjegla svakodnevna rutina, bijeg od dosade, učenje kao način popunjavanja slobodnog vremena

U sljedećoj tablici prikazana je distribucija pojedinačnih motiva s obzirom na njihovu raširenost u analiziranom uzorku. Veća aritmetička sredina indicira da je pojedinim motivom svojstveniji za veći broj sudionika istraživanja.

Tablica 4. *Pojedinačni motivi ulaska u procese formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih - deskriptivna statistika*

	ar. sredina	standardna pogreška	SD
Želio sam povećati svoje poslovne kompetencije	3,95	,046	1,287
Želio sam popuniti rupe u znanju na području koje me interesira	3,89	,044	1,240
Želio sam se dodatno usavršiti na poslu koji trenutačno obavljam	3,80	,050	1,413
Želio sam naučiti još više o stvarima koje me zanimaju izvan posla	3,70	,048	1,361
Želio sam steći znanja - vještine korisne u svakodnevnom životu	3,67	,047	1,334
Da ne bih zanemario svoj intelektualni razvoj	3,66	,047	1,318
Želio sam se dodatno unaprijediti na području - u struci - u kojem sam se ranije obrazovao	3,61	,052	1,459
Zainteresirao sam se za neke nove stvari posljednjih godina, pa sam se u tome želio usavršiti	3,56	,048	1,346
Želio sam proširiti opću kulturu	3,56	,050	1,399
Zbog samoispunjenja, želio sam postići nešto samo za sebe	3,50	,052	1,448
Želio sam nadoknaditi znanja koje nisam usvojio u redovnom obrazovanju	3,40	,052	1,460
Želio sam upoznati ljude koji dijele iste interese kao i ja	3,35	,051	1,427

Kako bih probudio neki novi interes u sebi	3,29	,051	1,443
Želio sam neki novi izazov u životu	3,25	,054	1,513
Kako bih održao kontakte s ljudima iz moje branše	3,22	,050	1,396
Kako bih stekao nova poznanstva koja će mi biti korisna u životu	3,21	,051	1,429
Želio sam steći uvjete za višu plaću	3,06	,058	1,642
To mi je omogućilo napredovanje; želio sam steći uvjete za napredovanje na poslu na kojem trenutno radim	3,05	,057	1,615
Zbog druženja općenito	2,85	,053	1,500
Kako bih postigao viši status i ugled u poduzeću	2,82	,054	1,525
Namjeravao sam povećati mogućnosti pronalaska novog posla ili promjene posla - zanimanja u Hrvatskoj	2,66	,058	1,626
Kako bih na koristan način popunio slobodno vrijeme	2,66	,053	1,501
Time sam želio razbiti ustaljenu životnu rutinu	2,64	,053	1,508
Želio sam umanjiti rizik gubitka posla	2,59	,056	1,563
Bez toga ne bih mogao dobiti potrebnu diplomu niti steći potrebnu kvalifikaciju	2,44	,058	1,626
Kako bih izašao na kraj s dosadnom svakodnevnicom	2,33	,051	1,437
Morao sam zbog toga što su nadređeni na poslu inzistirali	2,22	,053	1,483
Želio sam povećati mogućnosti pronalaska posla u inozemstvu	2,13	,054	1,514
To mi je bilo potrebno kako bih pokrenuo vlastiti posao - poduzeće ili obrt	2,02	,051	1,440
Program su pohađali i moji prijatelji pa sam program obrazovanja pohađao zbog druženja	1,92	,046	1,308

Povećanje poslovne kompetencije pojedinačni je motiv ulaska u obrazovni proces odraslih osoba koji je najizraženiji u istraživanoj populaciji. Zatim slijedi *nadopuna znanja, dodatno usavršavanje u poslu, učenje stvari koje su predmet osobnog interesa, a nisu povezane s poslom, stjecanje novih vještina korisnih u svakodnevnom poslu te učenje kako se ne bi zanemario intelektualni razvoj*.

Ulazak u procese formalnog i neformalnog obrazovanja najmanje pokreću zahtjevi nadređenih na poslu, učenje zbog pronalaska posla u inozemstvu ili kako bi se pokrenuo vlastiti posao te pohađanje programa zbog druženja s prijateljima.

Budući da su korištene čestice (pojedinačni motivi) u upitnik uvršteni kako bi indicirali širu cjelinu, tj. kao dijelovi pretpostavljenih globalnih motivacijskih faktora, provedena je metoda eksploratorne faktorske analize⁵. U prvom koraku iz analize su izbačene čestice koje su saturirane na dva faktora. Nakon toga ponovljena je procedura s 24 zadržane čestice. Ekstrahirano je šest interpretabilnih dimenzija, vrlo sličnih teorijskom modelu od kojeg se krenulo u konstrukciju mjernog instrumenta. Navedene latentne dimenzije, tj. globalni motivacijski faktori, nominirani su na sljedeći način:

- 1. KOGNITIVNI INTERES
- 2. PSIHO SOCIJALNA SIMULACIJA
- 3. PROFESIONALNO NAPREDOVANJE I USAVRŠAVANJE
- 4. DRUŽENJE I SOCIJALNI KONTAKTI
- 5. POBOLJŠANJE IZGLEDA ZA PRONALAZAK POSLA
- 6. FORMALNI ZAHTEVI

⁵ Faktorska analiza koristi se kao metoda reduciranja velikog broja manifestnih varijabli na manji broj tzv. latentnih varijabli. Latentne varijable nazivaju se faktorima, a predstavljaju konstrukte kojima se mogu objasniti povezanosti između manifestnih (opaženih) varijabli. Dakle, osnovni cilj faktorske analize jest svesti veliki broj manifestnih varijabli na manji broj latentnih interpretabilnih dimenzija.

Tablica 5. Rotirana matrica faktorske strukture – prikaz čestica koje opisuju izlučene faktore/ motivacijske dimenzije

% OBJAŠNJENJE VARIJANCE SVIM FAKTORIMA – 62%	MOTIVACIJSKE DIMENZIJE					
	KOG. IN-TERES	PSIHOSOC. STIMULA-CIJA	PROF. NAP I USAVRŠ.	DRUŽENJE I SOC. KON.	IZGLEDI ZA PRON. POSLA	FORMALNI ZAHTEJEVI
KOGNITIVNI INTERES (32% OBJAŠNJENE VARIJANCE)						
Želio sam popuniti rupe u znanju na području koje me interesira	,756					
Želio sam nadoknaditi znanja koje nisam usvojio u redovnom obrazovanju	,667					
Da ne bih zanemario svoj intelektualni razvoj	,641					
Kako bih probudio neki novi interes u sebi	,537					
Zainteresirao sam se za neke nove stvari zadnjih godina, pa sam se u tome želio usavršiti	,521					
Želio sam naučiti još više o stvarima koje me zanimaju izvan posla	,510					
PSIHOSOCIJALNA STIMULACIJA (9% OBJAŠNJENE VARIJANCE)						
Želio sam neki novi izazov u životu		,418				
Kako bih na koristan način popunio slobodno vrijeme		,736				
Kako bih izašao na kraj s dosadnom svakodnevicom		,717				
Time sam želio razbiti ustaljenu životnu rutinu		,704				
PROFESIONALNO NAPREDOVANJE I USAVRŠAVANJE (8% OBJAŠNJENE VARIJANCE)						
Želio sam se dodatno usavršiti na poslu koji trenutno obavljam			,753			

Želio sam se dodatno unapri-jediti na području - u struci - u kojem sam se ranije obrazovao	,730		
Kako bih postigao viši status i ugled u poduzeću u kojem sam zaposlen	,665		
To mi je omogućilo napredovan-je; želio sam steći uvjete za na-predovanje na poslu na kojem trenutno radim	,619		
DRUŽENJE I SOCIJALNI KONTAKTI (6% OBJAŠNJENE VARIJANCE)			
Zbog druženja općenito	,663		
Kako bih stekao nova poznanstva koja će mi biti koris-na u životu	,652		
Želio sam upoznati ljude koji dijele iste interese kao i ja	,642		
Program su pohađali i moji prijatelji pa sam program obra-zovanja pohađao zbog druženja	,591		
Kako bih održao kontakte s ljudima iz moje branše	,584		
POBOLJŠANJE IZGLEDA ZA PRONALAZAK POSLA (4% OBJAŠNJENE VARIJANCE)			
Namjeravao sam povećati mogućnosti pronalaska novog posla ili promjene posla - zanimanja u Hrvatskoj	,799		
Želio sam povećati mogućnosti pronalaska posla u inozemstvu	,677		
FORMALNI ZAHTJEVI (4% OBJAŠNJENE VARIJANCE)			
Morao sam zbog toga što su nadređeni na poslu inzistirali		,799	
Bez toga ne bih mogao dobiti potrebnu diplomu niti steći potrebnu kvalifikaciju		,584	
Želio sam umanjiti rizik gubitka posla		,566	

U sljedećem koraku parcelizacijom čestica (zbrajanje svih čestica koje čine pojedini faktor te njihovo uprosječivanje) za svaku motivacijsku dimenziju konstruirao se kompozitni indeks te je izračunata njegova prosječna vrijednost⁶. Veća prosječna vrijednost (u rasponu 1 – 5) podrazumijeva da je pojedini motivacijski faktor svojstveniji većem broju ispitanika⁷. Na ovaj način uspostavljena je hijerarhija motiva pri čemu veća vrijednost podrazumijeva da je pojedini motiv karakterističan pokretač za ulazak u obrazovni proces u slučaju većeg broja osoba. Dakle, hijerarhija zapravo govori o „raširenosti“ pojedinih motiva u istraživanoj populaciji.

U tablici br. 6 predočena je distribucija motiva koji pokreću obrazovanje odraslih. Potrebno je napomenuti da je analiza napravljena na uzorku svih ispitanika koji su pogađali bilo formalno, bilo neformalno obrazovanje.

Podaci indiciraju četiri hijerarhijska nivoa u pogledu rasprostranjenosti analiziranih pokretača za ulazak u proces obrazovanja.

Kao najrašireniji motiv mogu se izdvojiti **KOGNITIVNI INTERESI**: nadoknada znanja, intelektualni razvoj, usavršavanje u stvarima koje su predmet interesa.

Nakon toga po raširenosti slijede motivi **PROFESIONALNOG NAPREDOVANJA I USAVRŠAVANJA TE POBOLJŠANJA IZGLEDA ZA PRONALAZAK POSLA**: želja za dodatnim usavršavanjem na poslu, unaprjeđenje u struci, postignuće višeg statusa u poduzeću i napredovanje, te povećanje izgleda za pronalazak boljeg posla, bilo u Hrvatskoj, bilo u inozemstvu.

Manje su rašireni motivi **DRUŽENJA I SOCIJALNIH KONTAKATA TE PSIHO SOCIJALNE STIMULACIJE**: upoznavanje novih ljudi, stjecanje novih poznanstava te učenje kao sredstvo za izbjegavanje svakodnevne rutine. Najmanje su rašireni motivi vezani uz **FORMALNE ZAHTJEVE** za obrazovanjem koji se pred pojedinca postavljaju na radnom mjestu.

⁶ U slučaju sljedećih kompozitnih varijabli: *kognitivni interes, prof. napredovanje i usavršavanje, druženje i socijalni kontakti, psihosocijalna stimulacija*, pouzdanost konstrukata vrlo je visoka. Vrijednost Cronbachovog koeficijenta kreće se od 0,766 do 0,802. Pouzdanost konstrukata nešto je niža, ali na pragu zadovoljavajuće, u slučaju konstrukata *formalni zahtjevi* (Cronbach =0,6) i *poboljšanje izgleda za pronalazak posla*.

⁷ Vrijednosti na korištenoj skali kretale su se u rasponu 1. uopće se ne odnosi na mene do 5. u potpunosti se odnosi na mene.

Tablica 6. Hijerarhija motiva – prosječne vrijednosti pojedinih motivacijskih dimenzija

	N	AR. SREDINA	STANDARDNA POGREŠKA	SD
Kognitivni interes	779	3,58	,03453	,96413
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	781	3,33	,04110	1,14877
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	792	3,29	,04397	1,23723
Druženje i socijalni kontakti	787	2,91	,03735	1,04779
Psihosocijalna stimulacija	786	2,71	,04146	1,16270
Formalni zahtjevi	779	2,41	,04178	1,16579

Tablica 7. Hijerarhija motiva – odvojeno za formalno i neformalno obrazovanje⁸

FORMALNO OBRAZOVANJE	AR. SREDINA	NEFORMALNO OBRAZOVANJE	AR. SREDINA
Kognitivni interes	3,37	Kognitivni interes	3,54
Profesionalno nap. i usavršavanje	3,01	Poboljšanje izgleda za pron. posla	3,35
Poboljšanje izgleda za pron. posla	2,63	Profesionalno nap. i usavršavanje	3,34
Formalni zahtjevi	2,48	Socijalni kontakti	3,0
Socijalni kontakti	2,45	Psihosocijalna stimulacija	2,67
Psihosocijalna stimulacija	2,44	Formalni zahtjevi	2,41

Ako se motivacija za ulazak u proces obrazovanja analizira s obzirom na to namjerava li se pohađati formalno ili neformalno obrazovanje, kognitivni interesi pojavljuju se kao najrašireniji motivi za ulazak u proces obrazovanja neovisno o vrsti obrazovanja.

Drugu i treću poziciju drže motivi profesionalnog napredovanja i usavršavanja te poboljšanja izgleda za pronalazak posla. Pri tom je u slučaju formalnog obrazovanja motiv profesionalnog napredovanja i usavršavanja pozicioniran na drugom mjestu, tj. izraženiji je od motiva „poboljšanje izgleda za pronalazak posla“, što nije slučaj u neformalnom obrazovanju. Uzrok tome je činjenica što je motiv profesionalnog napredovanja i usavršavanja u slučaju formalnog obrazovanja intenzivnije povezan s pohađanjem stručnih i sveučilišnih studija⁹. U slučaju formalnog obrazovanja, formalni zahtjevi za obrazovanjem u hijerarhiji motiva pozicionirani su identično kao i socijalni kontakti i psihosocijalna sti-

⁸ Analiza je obavljena na dvije grupe sudionika istraživanja. Prvu grupu činili su oni koji su sudjelovali u procesu formalnog obrazovanja, ali ne i u programima neformalnog obrazovanja (N=54). Drugu grupu činili su sudionici istraživanja koji su sudjelovali u nekom od programa neformalnog, ali ne i formalnog obrazovanja (N=650).

⁹ U slučaju pohađanja programa obrazovanja „nižih“ od stručnih i sveučilišnih studija zastupljeniji su motivi pronalaska posla, socijalnih kontakata, psihosocijalne stimulacije i formalnih zahtjeva. U slučaju pohađanja stručnih i sveučilišnih studija izraženiji je motiv profesionalnog usavršavanja, dok su maloprije spomenuti motivi slabije izraženi.

mulacija. U slučaju neformalnog obrazovanja, psihosocijalna stimulacija, a posebice socijalni kontakti kao motivacijski faktori, rašireniji su od formalnih zahtjeva za obrazovanjem.

Analiza podataka indicira i razlike u hijerarhiji raširenosti motiva i u slučaju pohađanja stručnih i sveučilišnih studija u odnosu na ostale formalne obrazovne programe. Naime, i rezultati deskriptivne analize i rezultati provedene regresijske analize ukazuju da *kognitivne interese* te *profesionalno usavršavanje* možemo tumačiti kao najraširenije motive, ali i kao motive s najvećim utjecajem na upisivanje stručnih i sveučilišnih programa.

U slučaju upisivanja „nižih obrazovnih“ programa (OŠ, dvogodišnji strukovni program, trogodišnja strukovna škola i gimnazija) rašireniji su motivi *pronalska posla*, *socijalne komunikacije*, *psihosocijalne stimulacije* te *formalnih zahtjeva* pri čemu upravo *formalni zahtjevi* imaju značajan utjecaj na upisivanje ovih programa. Ove konstatacije treba uzeti samo kao indikacije zbog činjenice da su analize rađene na malom subuzorku (N=54, osobe koje su pohađale formalne, ali ne i neformalne programe obrazovanja odraslih).

Tablica 8. Hijerarhija motiva – po vrsti formalnih programa

OŠ, DVIJE I TRI GODINE SREDNJE STRUKOVNE ŠKOLE, GIMNAZIJA	AR. SREDINA	STRUČNI I SVEUČILIŠNI STUDIJI	AR. SREDINA
Kognitivni interes	2,92	Kognitivni interes	3,49
Pronalazak posla	2,90	Profesionalno nap. i usavršavanje	3,26
Socijalni kontakti	2,74	Pronalazak posla	2,56
Psihosocijalna stimulacija	2,72	Formalni zahtjevi	2,44
Formalni zahtjevi	2,62	Socijalni kontakti	2,38
Profesionalno nap. i usavršavanje	2,38	Psihosocijalna komunikacija	2,37

Analiza motiva s obzirom na sociodemografska i socioekonomska obilježja sudionika istraživanja

U navedenu analizu krenulo se od pretpostavke da se pojedini sociodemografski i socioekonomski segmenti polaznika obrazovnih programa međusobno razlikuju s obzirom na strukturu motiva koji pokreću njihovo uključivanje u obrazovne programe. Analiza je obavljena na subuzorku svih sudionika istraživanja koji su sudjelovali u nekom programu obrazovanja, bez obzira je li riječ o formalnim ili neformalnim programima, posredstvom t-testa i jednosmjerne analize varijance.

Spol

U slučaju spola, razlika je utvrđena samo u slučaju **KOGNITIVNOG INTERESA**. Ovaj motiv svojstveniji je za žene nego muškarce: žene 3,71, muškarci 3,43 (t=4,12, p<0,001). Dakle, žene u nešto većem broju slučajeva navode da su se u obrazovne procese uključile kako bi stekle novo znanje na području njihovog interesa, zbog nadoknade znanja ili zbog intelektualnog razvoja. U slučaju ostalih analiziranih motiva nisu pronađene statistički značajne razlike po spolu.

Dob

Pripadnici najmlađe dobne grupe (25 – 30) u nešto većem broju kao pokretače za ulazak u obrazovni proces izdvajaju **KOGNITIVNE INTERESE, PSIHOSOCIJALNU STIMULACIJU I FORMALNE ZAHTJEVE**.

PRONALAZAK POSLA motiv je koji u većem broju izdvajaju osobe iz srednje starije i starije životne dobi (41 - 50 i 51 - 65 godina). Također, osobe srednje životne dobi (41 - 50), uz najmlađe osobe, nešto češće kao motiv za sudjelovanjem u obrazovanju izdvajaju **FORMALNE ZAHTJEVE**.

Osobe u dobnoj grupi od 31 do 40 godina u manjoj mjeri od ostalih ističu **SOCIJALNE KONTAKTE** kao razloge za započinjanjem obrazovanja. Također, za ovu dobnu grupu manje je svojstven motiv **PRONALAZAK POSLA**.

Tablica 9. Razlika u motivaciji po dobnim grupama

		N	AR. SREDINA	F
Kognitivni interes	25 do 30 godina	176	3,79	4,45 p<0,05
	31 do 40 godina	220	3,49	
	41 do 50 godina	206	3,6	
	51 do 65 godina	177	3,46	
Psihosocijalna stimulacija	25 do 30 godina	176	2,94	3,41 p<0,05
	31 do 40 godina	224	2,58	
	41 do 50 godina	209	2,7	
	51 do 65 godina	178	2,67	
Socijalni kontakti	25 do 30 godina	175	3	4,68 p<0,05
	31 do 40 godina	225	<u>2,71</u>	
	41 do 50 godina	208	2,99	
	51 do 65 godina	178	3	
Pronalazak posla	25 do 30 godina	175	3,29	5,209 p<0,05
	31 do 40 godina	226	3,03	
	41 do 50 godina	210	3,42	
	51 do 65 godina	180	3,46	
Formalni zahtjevi	25 do 30 godina	173	2,48	3,050 p<0,05
	31 do 40 godina	222	2,27	
	41 do 50 godina	207	2,58	
	51 do 65 godina	176	2,34	

Obrazovanje

U pogledu obrazovnog profila sudionika istraživanja razlike u pristajanju uz pojedine motive utvrđene su u slučaju **PSIHOSOCIJALNE STIMULACIJE I FORMALNIH ZAHTJEVA**. Uočljiva je tendencija da pristajanje uz ova dva motiva kao pokretača ulaska u obrazovni proces pada s rastom obrazovanja. Dakle, što je postignut stupanj obrazovanja niži to je veća vjerojatnost da će se osobe uključiti u proces obrazovanja zbog razloga koji su opisani faktorima psihosocijalne stimulacije (izbjegavanje rutine i dosade) kao i zbog formalnih zahtjeva koje pred njih stavlja određeni autoritet.

Tablica 10. Razlika u motivaciji po obrazovanju

		N	AR. SREDINA	F
Psihosocijalna stimulacija	Osnovna škola	28	3,06	3,284 p<0,05
	2-3 g. strukovni program SŠ	54	3,02	
	SŠ/gimnazija	354	2,78	
	Viša škola/stručni studij	109	2,50	
	Sveučilišni studij (dod., dip., postdipl.)	241	2,61	
Formalni zahtjevi	Osnovna škola	32	3,22	14,89 p<0,05
	2-3 g. strukovni program SŠ	52	3,16	
	SŠ/gimnazija	350	2,48	
	Viša škola/stručni studij	108	2,32	
	Sveučilišni studij (dod., dip., postdipl.)	237	2,10	

Radni status

U pogledu radnog statusa razlike su utvrđene u slučaju sljedećih motiva: **PSIHOSOCIJALNA STIMULACIJA, PROFESIONALNO USAVRŠAVANJE, SOCIJALNI KONTAKTI I PRONALAZAK POSLA**.

PSIHOSOCIJALNA STIMULACIJA kao motiv ulaska u proces obrazovanja svojstvenija je nezaposlenim osobama, osobama u mirovini kao i osobama u kategoriji ostalo (učenici i studenti, kućanice, trajno radno onesposobljeni, u vojnoj ili civilnoj službi, kućanici i ostale radno neaktivne osobe). Dakle, ovaj motiv manje je prisutan u populaciji zaposlenih osoba.

Također, **SOCIJALNE KONTAKTE** kao motive za ulazak u obrazovni proces u većem broju ističu umirovljenici i pripadnici kategorije „ostalo“.

PROFESIONALNO OSPOSOBLJAVANJE svojstvenije je za zaposlene i one iz kategorije ostalo, dok je obrazovanje u svrhu **PRONALASKA POSLA** najmanje karakteristično za zaposlene na nepuno radno vrijeme.

Tablica 11. Razlika u motivaciji po radnom statusu

		N	AR. SREDINA	F
Psihosocijalna stimulacija	Zaposlen puno radno vrijeme	618	2,60	9,237 p<0,05
	Zaposlen nepuno radno vrijeme	20	2,51	
	Nezaposlen	77	3,20	
	Ostalo	35	3,21	
	U mirovini	36	3,29	
Profesionalno usavršavanje	Zaposlen puno radno vrijeme	618	3,38	3,67 p<0,05
	Zaposlen nepuno radno vrijeme	20	3,45	
	Nezaposlen	74	3,03	
	Ostalo	35	3,43	
	U mirovini	34	2,79	

Socijalni kontakti	Zaposlen puno radno vrijeme	618	2,89	2,541 p<0,05
	Zaposlen nepuno radno vrijeme	20	2,37	
	Nezaposlen	77	3,03	
	Ostalo	35	3,14	
	U mirovini	37	3,14	
Pronalazak posla	Zaposlen puno radno vrijeme	622	3,29	3,91 p<0,05
	Zaposlen nepuno radno vrijeme	20	2,42	
	Nezaposlen	77	3,29	
	Ostalo	35	3,60	
	U mirovini	37	3,43	

Socioekonomski status

PSIHOSOCIJALNA STIMULACIJA, PROFESIONALNO USAVRŠAVANJE i FORMALNI ZAHTEJEVI motivacijski su sklopovi koji razlikuju pojedine socioekonomske stratumе u pogledu njihovog uključivanja u procese obrazovanja.

Psihosocijalna stimulacija i formalni zahtjevi kao motivacijski sklopovi svojstveniji su nižim socioekonomskim stratumima dok je profesionalno usavršavanje kao motiv za ulazak u proces obrazovanja karakterističnije za više socioekonomske stratumе.

Tablica 12. Razlika u motivaciji po socioekonomskom statusu

		N	AR. SREDINA	F
Psihosocijalna stimulacija	Niži socioekonomski stratum	52	3,16	4,88 p<0,05
	Niži-srednji socioekonomski stratum	120	2,83	
	Viši-srednji socioekonomski stratum	158	2,68	
	Viši socioekonomski stratum	263	2,56	

Profesionalno usavršavanje	Niži socioekonomski stratum	52	3,07	2,5 p<0,05
	Niži-srednji socioekonomski stratum	118	3,26	
	Viši-srednji socioekonomski stratum	158	3,40	
	Viši socioekonomski stratum	262	3,46	
Formalni zahtjevi	Niži socioekonomski stratum	52	2,93	13,256 p<0,05
	Niži-srednji socioekonomski stratum	119	2,73	
	Viši-srednji socioekonomski stratum	156	2,63	
	Viši socioekonomski stratum	264	2,14	

Tablica 13. Sumarni pregled razlika u raširenosti motiva za ulazak u obrazovni proces odraslih prema analiziranim sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima

MOTIVACIJSKI FAKTOR	INTENZIVNIJA RAŠIRENOST
Kognitivni interes	Žene
	Najmlađa dob (25 - 30)
Psihosocijalna stimulacija	Najmlađa dob (25 - 30)
	Završena OŠ/2-3 g. strukovni program SŠ
	Nezaposleni, umirovljenici, „ostalo“
	Niži socioekonomski status
Socijalni kontakti	Manje raširen motiv u dobnoj grupi 41 - 50
	Umirovljenici / ostalo
Pronalazak posla	Srednja i starija dob (41 - 65)
	Manje raširen motiv među zaposlenima na nepuno radno vrijeme
	41 - 50 godina
	51 - 65 godina
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	Zaposleni (puno ili nepuno radno vrijeme), „ostalo“
	Viši-srednji i viši socioekonomski status
Formalni zahtjevi	Najmlađa dob (25 - 30)
	Završena OŠ/2-3 g. strukovni program SŠ
	Niži socioekonomski status

Ishodi sudjelovanja u formalnim i neformalnim programima obrazovanja odraslih

Ishodi sudjelovanja u obrazovnom procesu iz perspektive osobe koja je sudjelovala u procesu obrazovanja mogu se odrediti kao konkretne koristi koje su polučene obrazovnim procesom. Polazeći od toga, ishodi obrazovanja za potrebe istraživanja operacionalizirani su posredstvom 14 čestica koje opisuju različite karijerne, poslovne, kognitivne, psihološke ili socijalne koristi koje je neka osoba mogla ostvariti sudjelujući u nekom obrazovnom procesu.

U sljedećoj tablici prikazana je distribucija ostvarenih koristi obrazovanja s obzirom na njihovu raširenost u analiziranom uzorku, bez obzira na vrstu obrazovanja. Veća aritmetička sredina indicira da je pojedina ostvarena korist svojstvenija za veći broj sudionika istraživanja. Također, u zadnjoj koloni prikazan je % sudionika istraživanja koji su izjavili kako se slažu u potpunosti da su obrazovanjem ostvarili navedenu korist.

Prikupljeni podaci govore da je *stjecanje novih poslovnih vještina* najčešće izdvojeno kao ostvarena korist. Zatim slijedi *usvajanja znanja o onom što je dugoročni predmet interesa, stjecanja novih životnih vještina, te ispunjavanje postavljenih očekivanja*.

Tablica 14. *Koristi ostvarene u procesima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih - deskriptivna statistika*

	N	AR. SREDINA	ST. POGREŠKA	SD	% - SLAŽEM SE U POTPUNOSTI
Stekao sam nove poslovne vještine - unaprijedio sam stručna znanja	793	3,92	,043	1,206	42,0%
Naučio sam nove stvari o onome što me već dugo vremena zanima	794	3,81	,043	1,221	37,1%
Stekao sam neke nove životne vještine	794	3,76	,045	1,256	35,5%
Ispunio sam očekivanja koja su mi postavljena	790	3,71	,045	1,279	35,3%
Proveo sam vrijeme ugodno se družeći	794	3,67	,045	1,278	34,0%
Stekao sam nova korisna poznanstva	793	3,55	,047	1,327	31,0%
Korisno sam iskoristio slobodno vrijeme	794	3,40	,050	1,423	30,5%
Pronašao sam nove interese koji me ispunjavaju	794	3,34	,050	1,402	27,6%
Dobio sam certifikat - diplomu koja mi je bila potrebna	790	3,28	,060	1,695	39,5%
Stekao sam uvjete za veću plaću u budućnosti	789	2,94	,057	1,614	27,2%
Napredovao sam na poslu	792	2,51	,057	1,598	19,7%
Dobio sam povišicu plaće	792	1,99	,051	1,435	11,9%
Pronašao sam novi posao	790	1,75	,048	1,356	10,3%
Pokrenuo sam vlastiti posao	794	1,66	,046	1,297	8,6%

Ostvarene koristi analizirane su i s obzirom na vrstu obrazovanja. Na taj način željelo se utvrditi postoji li razlika u distribuciji koristi s obzirom na to da li je pohađan formalni ili neformalni obrazovni program.

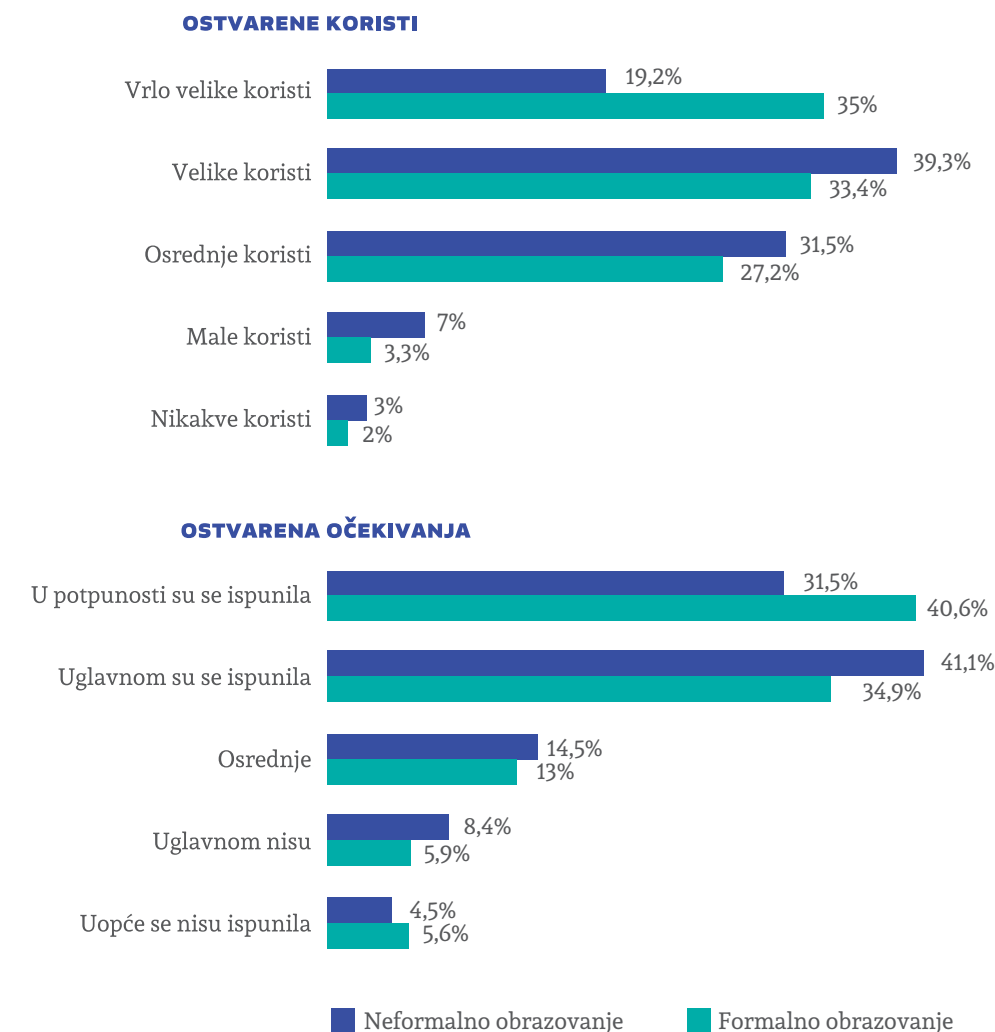
S obzirom na stavove o ostvarenim koristima u obrazovnom procesu podaci u tablici br. 15 ukazuju na dva trenda. Prvo, sudionici veći broj ostvarenih koristi spominju kao ishod neformalnog obrazovanja: od 14 analiziranih koristi čak njih osam. Drugo, *stjecanje uvjeta za veću plaću i pronalazak novog posla* koristi su koje se intenzivnije povezuju s ishodom formalnog obrazovanja.

Tablica 15. Koristi ostvarene u procesima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih - deskriptivna statistika

FORMALNO OBRAZOVANJE				NEFORMALNO OBRAZOVANJE				
	N	AR. SREDI-NA	ST.	SD	N	AR. SREDI-NA	ST.	SD
Ispunio sam očekivanja koja su mi postavljena	52	3,19	,196	1,416	641	3,71	,050	1,263
Dobio sam certifikat - diplomu koja mi je bila potrebna	52	3,13	,246	1,773	641	3,20	,067	1,695
Napredovao sam na poslu	53	2,28	,227	1,662	641	2,53	,063	1,591
Stekao sam uvjete za veću plaću u budućnosti	53	3,18	,212	1,551	640	2,86	,064	1,615
Naučio sam nove stvari o onome što me već dugo vremena zanima	53	3,40	,194	1,421	643	3,80	,048	1,226
Dobio sam povišicu plaće	53	2,05	,200	1,461	641	1,98	,056	1,421
Korisno sam iskoristio slobodno vrijeme	53	3,21	,206	1,503	643	3,35	,056	1,430
Stekao sam nova korisna poznanstva	52	3,35	,197	1,424	643	3,52	,053	1,331
Proveo sam vrijeme ugodno se družeći	53	3,21	,197	1,437	643	3,71	,050	1,269
Stekao sam nove poslovne vještine - unaprijedio sam stručna znanja	52	3,52	,191	1,380	643	3,90	,047	1,194
Pokrenuo sam vlastiti posao	53	1,76	,170	1,240	642	1,69	,052	1,326
Pronašao sam novi posao	53	1,95	,211	1,543	642	1,74	,052	1,329
Stekao sam neke nove životne vještine	53	3,43	,193	1,410	643	3,72	,050	1,272
Pronašao sam nove interese koji me ispunjavaju	53	3,31	,191	1,394	643	3,26	,056	1,425

Uz percepciju ostvarenih koristi mjereno je i zadovoljstvo polučnim ishodima sudjelovanja u obrazovnom procesu. U tu svrhu korištena su dva pitanja koja su se postavljala posebno za sudionike formalnog i posebno za sudionike neformalnog obrazovanja.

Prvim pitanjem mjereno je intenzitet ispunjenih očekivanja od procesa obrazovanja, a drugim stav o korisnosti znanja koje je usvojeno obrazovnim programom. Prikupljeni su sljedeći podaci.

Grafikon 5. Koristi ostvarene u procesima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih - deskriptivna statistika

Tablica 16. Očekivanja od obrazovanja i ostvarenih koristi obrazovnim procesom – prosječne vrijednosti

		FORMALNO OBRAZOVANJE: OČEKIVANJA	FORMALNO OBRAZOVANJE: KORISTI	NEFORMALNO OBRAZOVANJE: OČEKIVANJA	NEFOR- MALNO
	N	83	83	748	748
Aritmetička sredina		3,99	3,95	3,86	3,65
Standardna pogreška		,125	,105	,040	,035
SD		1,136	,954	1,090	,966

Temeljem navedena dva indikatora konstruiran je **INDEKS ZADOVOLJSTVA ISHODOM OBRAZOVANJA**. On predstavlja *prosječnu vrijednost ostvarenih očekivanja i polučenih koristi procesom obrazovanja*. Vrijednost indeksa zadovoljstva ishodom obrazovnog procesa je sljedeća:

- Formalno obrazovanje: **3.97¹⁰**
- Neformalno obrazovanje: **3.75**

Prezentirane vrijednosti upućuju da sudionici formalnih obrazovnih procesa iskazuju veće generalno zadovoljstvo ishodom obrazovanja – u većem broju od sudionika neformalnih obrazovnih programa procjenjuju da su njihova očekivanja ostvarena te u većem broju iskazuju veći stupanj zadovoljstva polučenim koristima od obrazovnog procesa.

U svrhu utvrđivanja eventualnih razlika između osoba različitih sociodemografskih obilježja, a koje su **SUDJELOVALE U PROCESU FORMALNOG OBRAZOVANJA**, provedena je jednosmjerna analiza varijance. Rezultati ovog statističkog testa ne ukazuju na postojanje statistički značajnih razlika. Međutim, zbog činjenice da se radi o relativnom malom uzorku ispitanika (ukupno 83) treba uzeti u obzir mogućnost tzv. greška beta (pogreška tipa II u statističkom zaključivanju) koja podrazumijeva da neke razlike mogu postojati u populaciji iako ih statistički testovi ne detektiraju. Takva mogućnost prisutna je u slučaju nekoliko varijabli:

- U slučaju dobi gdje se ističu osobe u dobi od 41 do 50 godina. Njihova prosječna

¹⁰ Formalno obrzaovanje - standardna greška: 0,09, SD=0,8, neformalno : standardna greška: 0,033, SD=0,925. Razlika je statistički značajna na razini signifikantnosti manjoj od 0,05.

vrijednost indeksa zadovoljstva ishodom iznosi 4,3 (u slučaju ostalih dobnih grupa varira od 3,8 do 3,9). Temeljem navedenog može se postaviti hipoteza da su polaznici formalnih programa obrazovanja, a koji su starije srednje životne dobi, zadovoljniji njihovim ishodom od ostalih dobnih grupa.

- Moguće je pretpostaviti da su osobe koje su završile obrazovne programe nižeg stupnja od stručnog ili sveučilišnog studija također zadovoljnije ishodom. Njihov prosjek iznosi 4,12, dok je prosječna vrijednost indeksa zadovoljstva formalnim obrazovanjem u slučaju onih koji su završili višu razinu obrazovanja 3,84.
- Moguće je i postaviti hipotezu da osobe najnižeg socioekonomskog statusa iskazuju najmanje zadovoljstvo ishodom formalnog obrazovanja. Njihova prosječna vrijednost na indeksu ishoda iznosi 3,2 dok se u slučaju ostalih socioekonomskih grupa kreće u rasponu od 3,8 do 4,3.

U SLUČAJU NEFORMALNOG OBRAZOVANJA statistički značajna razlika utvrđena je samo u slučaju socioekonomskog statusa¹¹. Podaci ukazuju da su osobe u nižem socijalnom stratumu (3,48) i u višem-srednjem socijalnom stratumu (3,58) manje zadovoljne generalnim ishodom obrazovanja od osoba u nižem-srednjem (3,87) i visokom socijalnom stratumu (3,82).

Budući da rezultati istraživanja upućuju da veći broj ostvarenih koristi sudionici povezuju s ishodom neformalnih obrazovnih procesa (tablica 14.), a kako su s druge strane sudionici formalnog obrazovanja nešto zadovoljniji generalnim ishodom od sudionika u procesima formalnog obrazovanja¹², analiziran je utjecaj koristi ostvarenih obrazovnim procesom na generalno zadovoljstvo ishodom obrazovanja.

U tu svrhu provedena je višestruka regresijska analiza. Korištena su tri prediktorska sklopa koja su definirana eksploratornom faktorskom analizom 14 čestica koje opisuju ostvarene koristi obrazovnim procesom. Kao i u slučaju motiva, faktorska analiza provedena je kako bi se reducirao broj čestica, tj. kako bi se pojednostavio analitički postupak, a posljedično tome kako bi se postigla veća preglednost rezultata istraživanja. Rezultati faktorske analize upućuju na to da navedenih 14 čestica opisuju tri faktora. Prvi faktor su **KOGNITIVNE I PSIHOSOCIJALNE KORISTI**. Opisuju ga sljedeće čestice:

- Pronašao sam nove interese koji me ispunjavaju
- Naučio sam nove stvari o onome što me već dugo vremena zanima
- Stekao sam neke nove životne vještine

¹¹ U ovom slučaju zbog zadovoljavajućeg broja slučajeva koji su podvrgnuti analizi mogućnost greške tipa beta ne uzimamo u obzir.

¹² Imaju veću vrijednost na indeksu zadovoljstva ishodom obrazovnog procesa (3,97 naprama 3,75).

- Proveo sam vrijeme ugodno se družeći
- Korisno sam iskoristio slobodno vrijeme
- Stekao sam nova korisna poznanstva
- Stekao sam nove vještine – unaprijedio poslovna i stručna znanja

Drugi faktor su **PROFESIONALNE KORISTI**. Opisuju ga sljedeće čestice:

- Napredovao sam na poslu
- Dobio sam povišicu plaće
- Stekao sam uvjete za veću plaću u budućnosti
- Dobio sam certifikat - diplomu koja mi je bila potrebna
- Ispunio sam očekivanja koja su mi postavljena

Treći faktor nazivamo **PRONALAZAK/POKRETANJE POSLA**. Opisuju ga sljedeće dvije čestice:

- Pronašao sam novi posao
- Pokrenuo sam vlastiti posao

Prosječne vrijednosti kompozitnih varijabli koje čine čestice koje opisuju navedene faktore su sljedeće¹³:

Tablica 17. Prosječne vrijednost kompozitnih varijabli „ostvarene koristi obrazovanjem“

	FORMALNO OBRAZOVANJE	NEFORMALNO OBRAZOVANJE
Profesionalne koristi	2,8	2,9
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,3	3,6
Pronalazak/pokretanje posla	1,9	1,7

¹³ I u ovom slučaju kompozitne varijable nastale su kao rezultat uprosječivanja čestica koje opisuju pojedini faktor. Raspon svake varijable je od 1 do 5, a veća prosječna vrijednost podrazumijeva da veći broj sudionika percipira navedenu korist kao ostvarenu procesom obrazovanja.

Rezultati regresijske analize ukazuju da polučene koristi bolje objašnjavaju zadovoljstvo ishodom formalnog nego neformalnog obrazovanja.

Tablica 18. Rezultati regresijske analize – doprinos ostvarenih koristi zadovoljstvu obrazovnim procesom

FORMALNO OBRAZOVANJE			
R=0,527	R2=0,278	Beta	st. značajnost
Profesionalne koristi		0,445	0,09*
Kognitivne i psihosocijalne koristi		0,242	0,244
Pronalazak/pokretanje posla		-0,110	0,655
NEFORMALNO OBRAZOVANJE			
R=0,299	R2=0,089	Beta	st. značajnost
Kognitivne i psihosocijalne koristi		0,270	0,000**
Profesionalne koristi		0,098	0,068
Pronalazak/pokretanje posla		-0,064	0,128

*p<0,10 **p<0,05

Indikatori iz prethodne tablice ukazuju da mjerene ostvarene koristi objašnjavaju gotovo trostruko više varijance indeksa zadovoljstva formalnog nego neformalnog obrazovanja (vrijednost R²)¹⁴. Pritom su upravo polučene profesionalne koristi najdominantniji prediktor zadovoljstva ishodom formalnog obrazovanja. Među njima posebice se ističe doprinos varijable *stekao sam uvjete za veću plaću u budućnosti*¹⁵ - varijable čija je prosječna vrijednost veća upravo u slučaju formalnog obrazovanja (vidi tablicu 15). Za razliku od toga u slučaju neformalnog obrazovanja profesionalne koristi nemaju statistički značajan doprinos. Glavni prediktor zadovoljstva ishodom neformalnog obrazovanja su ostvarene kognitivne i psihosocijalne koristi.

Dakle, mjerene koristi, posebice profesionalne koristi, dominantan su pokretač zadovoljstva ishodom formalnog obrazovanja. Budući da ne pokreću zadovoljstvo neformalnim obrazovanjem (glavni pokretač u ovom slučaju su kognitivne koristi), nešto veće vrijednosti na ovim varijablama, posebice na varijabli *stekao sam uvjete za veću plaću u budućnosti*, rezultiraju i većom prosječnom vrijednosti generalnog indeksa zadovoljstva formalnim obrazovanjem. Ili, drugačije rečeno, veća vrijednost indeksa zadovoljstva formalnim obrazovanjem posljedica je profesionalnih koristi koje su proizašle iz sudjelovanja u formalnim obrazovnim programima.

¹⁴ Vrijednost R² govori da mjerene koristi objašnjavaju 25,3% varijance indeksa zadovoljstva ishodom formalnim i 8,3% varijance indeksa zadovoljstva neformalnim obrazovanjem.

¹⁵ Pearsonov koeficijent korelacije između ove varijable i indeksa zadovoljstvom ishodom formalnog obrazovanja iznosi 0,455.

Informalno obrazovanje

Informalno obrazovanje odraslih označava aktivnosti u kojima odrasla osoba prihvaća stajališta i pozitivne vrijednosti te vještine i znanja iz svakodnevnog iskustva, raznolikih drugih utjecaja i izvora iz svoje okoline. Dakle, ono se odvija u situacijama koje se uobičajeno ne smatraju situacijama učenja, primjerice, promatranje, konzumiranje medija, igranje i slično.

Kao što smo spomenuli, podaci o raširenosti informalnog obrazovanja u Hrvatskoj su vrlo šturi. Jedini pouzdani izvor podataka o ovom tipu učenja predstavlja Adult Education Survey istraživanje iz 2007. godine prema kojem je oko 45% građana u dobi od 25 do 64 godine na neki način sudjelovalo u procesima informalnog učenja.

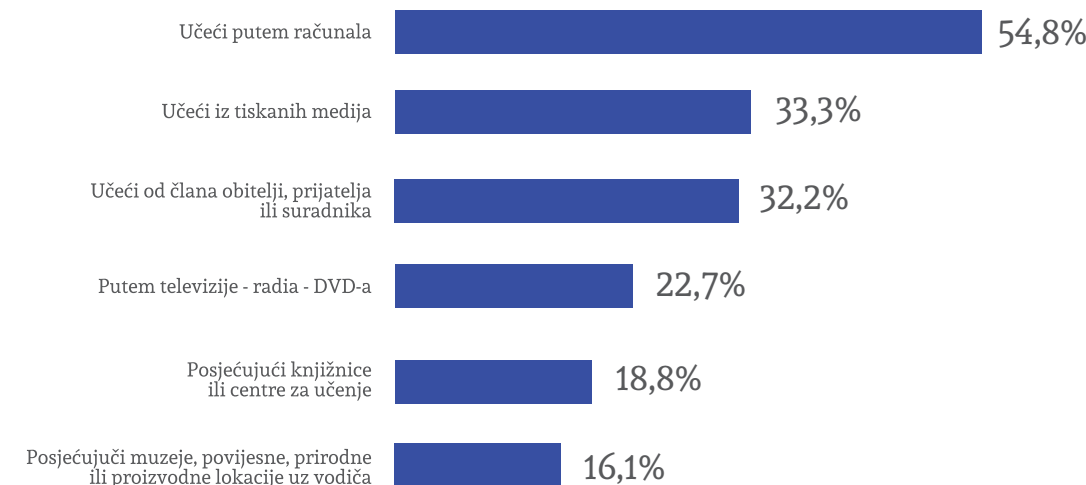
Dodatni problem je u procjeni broja odraslih građana koji uče na ovaj način jest taj što je informalno učenje teško precizno operacionalizirati, tj. teško je istraživanjem obuhvatiti sve moguće modalitete ovog učenja. Shodno tome, i procjene o broju osoba koje su učile na ovaj način podložne su znatnim varijacijama.

U slučaju procjene broja osoba koje su sudjelovanje u ovakvom obliku učenja korišteni su sljedeći indikatori:

1. Učenje od člana obitelji, prijatelja ili suradnika
2. Učenje iz tiskanih medija (knjige i stručni časopisi)
3. Učenje putem računala (primjerice, putem interneta ili CD diskova)
4. Učenje putem televizije/radija /DVD-a
5. Posjećujući muzeje, povijesne, prirodne ili proizvodne lokacije uz vodiča
6. Posjećujući knjižnice ili centre za učenje

UKUPNO JE 68,8% OBUHVAĆENOG UZORKA NAVELO JE DA JE POSLJEDNIH GODINU DANA UČILO NA JEDAN OD NAVEDENIH NAČINA. U apsolutnim brojevima to je 1 629 000 osoba u dobi od 25 do 64 godine.

Kao što je vidljivo iz grafikona 6., učenje putem računala je način informalnog učenja koji prakticira najveći broj osoba. Na ovaj način uči 54,8% osoba referentne dobi. Zatim slijedi učenje iz tiskanih medija (33%), te učenje od člana obitelji, prijatelja ili suradnika (32%).

Grafikon 6. Modaliteti informalnog učenja

Kao i slučaju neformalnog učenja, i u slučaju informalnog učenja utvrđeni su gotovo identični trendovi u pogledu sociodemografskih obilježja sudionika istraživanja.

Tablica 19. Informalno učenje po sociodemografskim obilježjima

	U ODNOSU NA UKUPNU POPULACIJU 25 - 65	U ODNOSU NA DEMOGRAFSKU KATEGORIJU
SPOL		
muškarac	31%	66%
Žena	37%	71%
DOB		
25 - 30 godina	9,7%	81%
31 - 40 godina	17%	70,3%
41 - 50 godina	9,6%	68,1%
51 - 65 godina	24,5%	64,4%
OBRAZOVANJE		
Osnovna škola	6,1%	41,1%
Dvije-tri godine srednje škole strukovni program	7,9%	56,5%
Srednja škola/gimnazija	34,8%	72,7%
Viša škola/stručni studiji	7,1%	83,7%
Sveučilišni studij	12,9%	86,95

Tablica 19 - nastavak. Informalno učenje po sociodemografskim obilježjima

U ODNOSU NA UKUPNU POPULACIJU 25 - 65		U ODNOSU NA DEMOGRAFSKU KATEGORIJU
RADNI STATUS		
Zaposlen	43,4%	73,4%
Nezaposlen	10,9%	63,7%
U mirovini	11,1%	60,1%
Ostalo	3,4%	64,0%
MJESTO STANOVANJA		
Grad	42,6%	72,3%
Selo	26,2%	63,7%
SOCIOEKONOMSKI STATUS		
Niži	11,6%	48%
Niži-srednji	17,5%	69,3%
Viši-srednji	19,7%	75,7%
Viši	21,2%	86%

Ispitanicima je također postavljeno i otvoreno pitanje o tome što je bio predmet interesa njihovog učenja. U sljedećoj tablici prezentirani su prikupljeni odgovori.

Tablica 20. Predmet interesa neformalnog učenja – odgovori na otvoreno pitanje

PREDMET INTERESA	%
Informatika/programiranje	19,8%
Strani jezici/prijevod/znakovni jezik	12,2%
Poljoprivreda/šumarstvo/vrtlarstvo/botanika/cvjećarstvo	9,5%
Gastronomija/kuhanje/nutricionizam/slastičarstvo	8,5%
Povijest/arheologija	8,3%
Medicina/farmacija/fizioterapija/zdravlje/njegovateljstvo	8,0%
Opća kultura/opće znanje/edukacija/informiranje općenito	7,7%
Literatura/čitanje	4,9%
Financije/računovodstvo/knjigovodstvo	4,9%

Komunikacijske vještine/međuljudski odnosi/socijalne vještine	4,0%
Sport/rekreacija	4,0%
Ekonomija	3,9%
Politika	3,8%

PREDMET INTERESA	%
Engleski jezik	3,6%
Trgovina/prodaja	3,2%
Pedagogija/odgoj i obrazovanje djece/sadržaji za djecu	3,1%
Strojarstvo/mehanika/brodogradnja	3,1%
Elektrotehnika/elektronika	3,0%
Građevinarstvo	3,0%
Umjetnost/kreativno izražavanje	3,0%
Pravo/zakonodavstvo	3,0%
Management/poduzetništvo/pokretanje i vođenje posla	3,0%
Psihologija	2,8%
Internet	2,8%
Matematika	2,7%
Zemljopis	2,6%
Turizam/putovanja	2,5%
Glazba	2,5%
Posao/vezano za posao, struku	2,5%
Marketing/oglašavanje/PR	2,4%
Filmovi/dokumentarci	2,2%
Kultura	1,9%
Tehnologija	1,9%
Automobili i autoindustrija/druga vozila	1,8%

Promet/transport/pomorstvo	1,8%
Ručni rad/šivanje/izrada predmeta	1,7%
Njemački jezik	1,6%
Dizajn (web/grafički...)	1,5%
Biologija	1,5%
Instalacije/održavanje/popravci	1,4%
Osobni razvoj/usavršavanje	1,4%

PREDMET INTERESA	%
Tehnika	1,4%
Kemija	1,2%
Znanost	1,1%
Filozofija/etika	1,1%
Hrvatski jezik (gramatika)	1,1%
Mediji/novinarstvo	1,0%
Sigurnost i zaštita/zaštita na radu	1,0%
Arhitektura	1,0%
Određeni obrt/zanat/zanimanje	1,0%
Priroda	,9%
Životinje	,9%
Briga o kućanstvu/kućanski poslovi	,8%
Ekologija	,8%
Proizvodnja	,8%
Hobi/provođenje slobodnog vremena/zabava	,8%
Ribarstvo/lov	,7%
Ugostiteljstvo	,7%
Kozmetika/njega noktiju/depilacija	,7%

Rad s djecom s posebnim potrebama (poteškoće, talenti)	,7%
Fizika	,6%
Porezi	,6%
Fotografija	,6%
Organizacija/metodika	,6%
Stočarstvo	,6%
Statistika	,6%
Prirodne znanosti/astronomija	,6%
Odjeća/tekstil/moda	,6%
Teologija	,5%
EU fondovi/pisanje EU projekata	,5%

PREDMET INTERESA	%
Duhovnost	,5%
Pčelarstvo	,5%
Energetika	,5%
Pisana komunikacija	,5%
Geodezija, geodetika	,4%
Upravljanje vozilom	,4%
Društvene znanosti	,4%
Kriminalistika	,4%
Sociologija	,3%
Ljekovito bilje	,3%
Osiguranje	,3%
Poboljšanje radne etike	,2%
Socijalna skrb/aktivizam/pomaganje	,2%

Literatura

Baketa, Nikola (2012) Europeizacija obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. *Andragoški glasnik*. 16 (1) str. 55 - 67

Boshier, Roger (1991) Psychometric Properties of the Alternative Form of Education Participation Scale, *Adult Education Quarterly*, (41): 3, 150 - 167

Čurin, Jasna (2012) U zemlji znanja seniori doista žele učiti. *Andragoški glasnik* (16):2, 143 -153

DZS (2015) Anketa poslodavaca 2015. Dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/Anketa_poslodavaca_2015_HZZ.pdf

DZS (2016) Rezultati ankete o radnoj snazi 2015. Dostupno na: www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1575.pdf

Grgin, T. (1996) *Edukacijska psihologija*, Jastrebarsko: Naklada Slap

John R. Kirby , Christopher Knapper , Patrick Lamon & William J. Egnatoff (2010) Development of a scale to measure lifelong learning, *International Journal of Lifelong Education*, 29:3, 291 - 302

Kim, Ahjin, Merriam, Sharan (2004) Motivations for Learning Among Older Adults in a Learning in Retirement Institute, *Educational Gerontology*, 30: 441 – 445

Morstain, R. Barry, Smart, C. John (1974) Reasons for Participation in Adult Education Courses: A Multivariate Analysis of Group Difference. *Adult Education*, (24): 2, 83 – 98

Pavkov, Marija (2016) Znamo li u Republici Hrvatskoj koliko odraslih osoba zaista sudjeluje u obrazovanju odraslih? Dostupno na: https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/znamo_li_u_republici_hrvatskoj_koliko_odraslih_osoba_zaista_sudjeluje_u_obrazovanju_odraslih.pdf

Simel, Sanja (2011) Neformalno obrazovanje odraslih kao model obrazovanja. *Andragoški glasnik* 15 (1) str. 47 - 59

Apendiks

Rezultati po županijama

Grad Zagreb

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	11%
Neformalno obrazovanje	39%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	42%
Informalno obrazovanje	76%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **13%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **27%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,5
Psihosocijalna stimulacija	2,5
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,2
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,2
Druženje i socijalni kontakti	3,1
Formalni zahtjevi	2,5

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	2,9
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,6
Pronalazak/pokretanje posla	1,7

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	3,86	4
Koristi od usvojenih znanja	4,23	3,7
Indeks zadovoljstva ishodom	4	3,8

Zagrebačka županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	6%
Neformalno obrazovanje	32%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	36%
Informalno obrazovanje	74%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **8%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **16%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,7
Psihosocijalna stimulacija	2,6
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,2
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,4
Druženje i socijalni kontakti	3
Formalni zahtjevi	2,6

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Profesionalne koristi	3,7
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3
Pronalazak/pokretanje posla	2,2

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,16	3,9
Koristi od usvojenih znanja	4,28	3,6
Indeks zadovoljstva ishodom	4,22	3,7

Krapinsko-zagorska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	7%
Neformalno obrazovanje	28%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	34%
Informalno obrazovanje	50%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **14%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **11%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,7
Psihosocijalna stimulacija	2,6
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,2
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,4
Druženje i socijalni kontakti	3
Formalni zahtjevi	2,6

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Profesionalne koristi	3,6
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,3
Pronalazak/pokretanje posla	1,8

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	3,93	3,8
Koristi od usvojenih znanja	3,5	3,4
Indeks zadovoljstva ishodom	3,71	3,6

Sisačko-moslavačka županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	4%
Neformalno obrazovanje	36%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	38%
Informalno obrazovanje	61%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **14%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **19%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,6
Psihosocijalna stimulacija	2,7
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	2,9
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,1
Druženje i socijalni kontakti	2,8
Formalni zahtjevi	2,4

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,9
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,9
Pronalazak/pokretanje posla	1,8

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,58	3,9
Koristi od usvojenih znanja	4,42	3,7
Indeks zadovoljstva ishodom	4,49	3,8

Karlovačka županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	4%
Neformalno obrazovanje	24%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	26%
Informalno obrazovanje	72%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **5%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **14%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,8
Psihosocijalna stimulacija	3
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,6
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,4
Druženje i socijalni kontakti	3,1
Formalni zahtjevi	2,7

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,9
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,3
Pronalazak/pokretanje posla	1,9

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	5	3,9
Koristi od usvojenih znanja	4,53	3,7
Indeks zadovoljstva ishodom	4,76	3,8

Varaždinska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	6%
Neformalno obrazovanje	34%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	36%
Informalno obrazovanje	78%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **7%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **12%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,5
Psihosocijalna stimulacija	2,7
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,2
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3
Druženje i socijalni kontakti	2,8
Formalni zahtjevi	2,7

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,5
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,9
Pronalazak/pokretanje posla	1,9

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	3,39	3,8
Koristi od usvojenih znanja	3,39	3,4
Indeks zadovoljstva ishodom	3,38	3,4

Koprivničko-križevačka županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	8%
Neformalno obrazovanje	22%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	24%
Informalno obrazovanje	63%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: 9%

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: 15%

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,5
Psihosocijalna stimulacija	2,6
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,2
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,1
Druženje i socijalni kontakti	2,7
Formalni zahtjevi	2,4

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,7
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3
Pronalazak/pokretanje posla	2,1

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,01	3,9
Koristi od usvojenih znanja	3,43	3,6
Indeks zadovoljstva ishodom	3,71	3,8

Bjelovarsko-bilogorska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	1%
Neformalno obrazovanje	35%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	36%
Informalno obrazovanje	65%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **7%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **12%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,4
Psihosocijalna stimulacija	2,5
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,2
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,3
Druženje i socijalni kontakti	2,9
Formalni zahtjevi	2,4

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,2
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,7
Pronalazak/pokretanje posla	1,4

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	3,86	4,3
Koristi od usvojenih znanja	4	3,5
Indeks zadovoljstva ishodom	3,93	3,9

Primorsko-goranska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	47%
Neformalno obrazovanje	26%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	28%
Informalno obrazovanje	69%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **7%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **19%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,9
Psihosocijalna stimulacija	2,9
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,8
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,4
Druženje i socijalni kontakti	3,1
Formalni zahtjevi	2,5

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,7
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,1
Pronalazak/pokretanje posla	1,6

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,86	3,8
Koristi od usvojenih znanja	4,31	3,7
Indeks zadovoljstva ishodom	4,59	3,7

Ličko-senjska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	4%
Neformalno obrazovanje	25%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	26%
Informalno obrazovanje	57%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **2%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **20%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,6
Psihosocijalna stimulacija	2,6
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,6
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,4
Druženje i socijalni kontakti	3,2
Formalni zahtjevi	2,7

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,5
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,2
Pronalazak/pokretanje posla	2,1

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,41	4,1
Koristi od usvojenih znanja	4,59	3,6
Indeks zadovoljstva ishodom	4,5	3,8

Virovitičko-podravska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	5%
Neformalno obrazovanje	34%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	35%
Informalno obrazovanje	56%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **9%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **18%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,8
Psihosocijalna stimulacija	3,2
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,4
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,6
Druženje i socijalni kontakti	3,4
Formalni zahtjevi	2,5

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,7
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,7
Pronalazak/pokretanje posla	1,7

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	2,86	3,6
Koristi od usvojenih znanja	4,16	3,6
Indeks zadovoljstva ishodom	3,50	3,6

Požeško-slavonska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	10%
Neformalno obrazovanje	21%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	27%
Informalno obrazovanje	60%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **7%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **9%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3
Psihosocijalna stimulacija	2,5
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	2,9
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,1
Druženje i socijalni kontakti	2,8
Formalni zahtjevi	2,9

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,4
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,9
Pronalazak/pokretanje posla	1,9

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,18	3,7
Koristi od usvojenih znanja	3,77	3,6
Indeks zadovoljstva ishodom	3,98	3,6

Brodsko-posavska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	7%
Neformalno obrazovanje	21%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	24%
Informalno obrazovanje	55%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **7%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **11%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,6
Psihosocijalna stimulacija	2,8
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,7
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	2,9
Druženje i socijalni kontakti	2,9
Formalni zahtjevi	2,7

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,7
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,2
Pronalazak/pokretanje posla	1,5

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	3,68	4,3
Koristi od usvojenih znanja	4,09	3,8
Indeks zadovoljstva ishodom	3,88	4

Zadarska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	9%
Neformalno obrazovanje	27%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	31%
Informalno obrazovanje	72%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **8%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **22%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,6
Psihosocijalna stimulacija	3
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,5
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,3
Druženje i socijalni kontakti	2,9
Formalni zahtjevi	2,5

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,6
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,9
Pronalazak/pokretanje posla	1,8

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	3,95	3,9
Koristi od usvojenih znanja	3,79	3,8
Indeks zadovoljstva ishodom	3,02	3,8

Osječko-baranjska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	3%
Neformalno obrazovanje	27%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	28%
Informalno obrazovanje	57%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **5%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **11%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,7
Psihosocijalna stimulacija	2,8
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,4
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,3
Druženje i socijalni kontakti	3,1
Formalni zahtjevi	2,6

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,9
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3
Pronalazak/pokretanje posla	1,9

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	2,59	3,9
Koristi od usvojenih znanja	3,45	3,8
Indeks zadovoljstva ishodom	3,02	3,8

Šibensko-kninska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	5%
Neformalno obrazovanje	22%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	25%
Informalno obrazovanje	64%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **8%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **17%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,4
Psihosocijalna stimulacija	2,5
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	2,9
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,4
Druženje i socijalni kontakti	3
Formalni zahtjevi	2,3

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,6
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,8
Pronalazak/pokretanje posla	1,6

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	5	3,8
Koristi od usvojenih znanja	5	3,9
Indeks zadovoljstva ishodom	5	3,9

Vukovarsko-srijemska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	2%
Neformalno obrazovanje	24%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	24%
Informalno obrazovanje	65%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **11%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **14%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,5
Psihosocijalna stimulacija	2,6
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,7
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,6
Druženje i socijalni kontakti	3
Formalni zahtjevi	2,6

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Profesionalne koristi	3,8
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,9
Pronalazak/pokretanje posla	1,5

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	2,00	3,3
Koristi od usvojenih znanja	3,00	3,4
Indeks zadovoljstva ishodom	2,50	3,3

Splitsko-dalmatinska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	2%
Neformalno obrazovanje	23%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	24%
Informalno obrazovanje	66%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **8%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **26%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	4
Psihosocijalna stimulacija	3,5
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,1
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,7
Druženje i socijalni kontakti	3,4
Formalni zahtjevi	2,6

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,9
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3,2
Pronalazak/pokretanje posla	2

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	5,00	3,7
Koristi od usvojenih znanja	3,836	3,9
Indeks zadovoljstva ishodom	4,41	3,8

Istarska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	6%
Neformalno obrazovanje	29%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	31%
Informalno obrazovanje	64%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **21%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **26%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Kognitivni interes	3,4
Psihosocijalna stimulacija	2,6
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,6
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,2
Druženje i socijalni kontakti	2,8
Formalni zahtjevi	2,7

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	
Profesionalne koristi	3,5
Kognitivne i psihosocijalne koristi	3
Pronalazak/pokretanje posla	1,9

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	5,00	4,2
Koristi od usvojenih znanja	3,42	3,8
Indeks zadovoljstva ishodom	4,02	4

Dubrovačko-neretvanska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	3%
Neformalno obrazovanje	29%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	32%
Informalno obrazovanje	66%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **16%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **17%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,1
Psihosocijalna stimulacija	2,3
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	2,7
Druženje i socijalni kontakti	2,3
Formalni zahtjevi	1,8

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:

a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,1
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2
Pronalazak/pokretanje posla	1,3

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	1,69	3,5
Koristi od usvojenih znanja	4,31	3,4
Indeks zadovoljstva ishodom	3,00	3,5

Međimurska županija

Sudjelovanje u obrazovanju:

VRSTA OBRAZOVANJA	%
Formalno obrazovanje	2%
Neformalno obrazovanje	27%
Ukupno formalno i neformalno obrazovanje	27%
Informalno obrazovanje	67%

Nisu sudjelovali u FO, ali su namjeravali: **10%**

Nisu sudjelovali, ali su namjeravali sudjelovati u (nekim drugim) programima neformalnog obrazovanja: **14%**

Motivi za sudjelovanjem u obrazovanju:

MOTIVI	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 – 5)
Kognitivni interes	3,6
Psihosocijalna stimulacija	2,7
Profesionalno napredovanje i usavršavanje	3,3
Poboljšanje izgleda za pronalazak posla	3,3
Druženje i socijalni kontakti	2,9
Formalni zahtjevi	2,5

Ishodi sudjelovanja u obrazovanju:**a) Koristi ostvarene obrazovnim procesom**

	PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Profesionalne koristi	3,7
Kognitivne i psihosocijalne koristi	2,8
Pronalazak/pokretanje posla	1,6

b) Zadovoljstvo ishodom obrazovanja (raspon 1 - 5):

	FORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)	NEFORMALNO OBRAZOVANJE PROSJEČNA VRIJEDNOST (RASPON 1 - 5)
Procjena ispunjenih očekivanja	4,22	4
Koristi od usvojenih znanja	4,05	4
Indeks zadovoljstva ishodom	4,13	4

Rezultati kvalitativnog istraživanja

UVOD

U okviru provedbe sveobuhvatnog nacionalnog istraživanja o sudjelovanju odraslih u procesima učenja, uz kvantitativno istraživanje metodom ankete, Ipsos je za potrebe Agencije za stručno obrazovanje odraslih realizirao i kvalitativno istraživanje upotrebom metode dubinskih intervjua.

Obrazovanje odraslih uobičajeno se određuje kao obrazovanje osoba starijih od 25 godina koje uključuje skup organiziranih obrazovnih procesa, sadržaja, razina i metoda, bez obzira na to nastavlja li osoba ili zamjenjuje započeto školovanje, razvija svoje sposobnosti i proširuje znanje ili poboljšava svoje tehničke ili stručne kvalifikacije.

Nominalno, sustav obrazovanja odraslih uključuje različite oblike formalnog i neformalnog obrazovanja. Također, uz navedene dvije vrste obrazovanja odraslih, kao poseban tip, izdvaja se i tzv. informalno obrazovanje. Informalno obrazovanje najlakše je odrediti kao nestrukturirano i „nenamjerno“ učenje u svakodnevnom životu.

Ciljnu skupinu u ovom istraživanju činile su osobe koje su u posljednje dvije godine sudjelovale u nekom od programa za obrazovanje odraslih. Održano je 20 dubinskih intervjua, 12 u Zagrebu i osam u Splitu. Sudionici su osobe u dobi od 25 do 64 godine starosti.

Ciljevi kvalitativnog istraživanja

Glavni cilj istraživanja bilo je utvrditi stavove osoba koje su sudjelovale u procesu formalnog ili neformalnog obrazovanja o motivima njihovog sudjelovanja u programima obrazovanja odraslih, životnoj situaciji u kontekstu koje su donijeli takvu odluku, očekivanjima od obrazovanja kao i stavove o polučnim koristima od obrazovanja.

Shodno tome, postavljeni su sljedeći specifični ciljevi istraživanja:

- Ocijeniti iskustvo sudjelovanja odraslih u procesima učenja i različitih modaliteta obrazovanja
- Ispitati postojeće prepreke sudjelovanja u procesima učenja i različitih modaliteta obrazovanja
- Dobiti dublji uvid u društvene i psihološke čimbenike koji onemogućuju i otežavaju sudjelovanje u obrazovanju
- Detektirati društvene i psihološke motivacijske faktore za aktivnije i učestalije sudjelovanje u obrazovanju, tj. procesu učenja

Metoda istraživanja

Istraživanje je provedeno posredstvom metode dubinskih intervjua.

Intervju kao metoda istraživanja u društvenim znanostima čini dio korpusa tzv. kvalitativnih metoda. Uobičajeno, kvalitativne metode određuju se kao multiparadigmatsko i multimetodološko usmjerena istraživanja koja uključuju naturalistički i interpretativni pristup predmetu proučavanja. To podrazumijeva da polaze od interpretativne spoznajno-teorijske pozicije, zainteresirane su za razumijevanje načina na koji socijalni akteri konstruiraju i interpretiraju fenomene koji su predmet istraživanja, obuhvaćaju veliki broj istraživačkih tehnika i žanrova te u znatno većoj mjeri podržavaju induktivni način zaključivanja. Induktivni način zaključivanja podrazumijeva činjenicu da kvalitativne metode, za razliku od kvantitativnih nisu usmjerene na verificiranje teorija i hipoteza, već su prvenstveno usmjerene na generiranje i izgradnju novih koncepata o predmetu istraživanja.

Za razliku od kvantitativnih metoda, ishodi istraživanja provedenih kvalitativnim metodama istraživanja ne prezentiraju se posredstvom statističko-matematičkih formalizacija. Dakle, rezultati se ne mogu interpretirati u kvantitativnim terminima. Također, kvalitativne metode istraživanja ne teže generalizaciji rezultata istraživanja. Suprotno od toga, uobičajeni put zaključivanja temelji se na opisu i interpretaciji „tipičnih kategorija“, tj. izdavaju se tipična iskustva, mišljenja kao i opisi tipičnih situacija koje sudionici istraživanja naglašavaju. Drugim riječima, rezultati se prezentiraju u vidu deskriptivnih kategorija u kojima su sažete empirijske evidencije prikupljene istraživanjem, a koje se zatim interpretiraju od strane istraživača.

Dubinski intervju obično se provodi u formi polustrukturiranog intervjua kojim se

pokušavaju obuhvatiti „perifernu strukturu“, „neoblikovani“ ili prikriveni stavovi o određenom društvenom fenomenu ili iskustvu ispitanika. Ciljevi istraživanja su konstantni, dok stvarna struktura intervjua može varirati od ispitanika do ispitanika. Često se koristi u kontekstu istraživanja specifičnih životnih iskustava.

Upravo zbog specifičnosti ovakve metodološke pozicije, kvalitativne metode istraživanja, a shodno tome i dubinski intervju, pogodan su spoznajni instrument u istraživačkim projektima čiji je cilj opisivanje iskustava te stavova i mišljenja o specifičnim društvenim fenomenima, procesima, institucijama i institucionalnim praksama. Ovo je bio i temeljni razlog zbog kojeg je ova metoda istraživanja korištena i u okviru ovog istraživačkog procesa.

Realizacija istraživanja

Kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi istraživanja, odnosno kako bi prikupili informacije koje su zadane ciljevima istraživanja, istraživačka agencija Ipsos je u suradnji s naručiteljem istraživanja pripremila poseban vodič za dubinske intervjue na osnovu kojeg su oni i provedeni.

Ukupno je provedeno 20 dubinskih intervjua koji su zabilježeni u audio formatu. Na osnovi snimaka dubinskih intervjua napravljeni su transkripti pomoću kojih je kasnije izrađen izvještaj. Kvalitativno istraživanje provedeno je od 20. srpnja do 18. kolovoza 2017. godine u Zagrebu i Splitu (12 sudionika u Zagrebu i osam u Splitu).

Analiza i prezentacija rezultata istraživanja

Analiza materijala prikupljenog intervjuima obavljena je analizom transkripata intervjua.

Analiza je obavljena posredstvom programa za kvalitativnu obradu podataka WEFT QDA.

Prvi korak u analitičkoj proceduri predstavljalo je tzv. inicijalno kodiranje tekstualnog materijala kojim su konstruirane osnovne analitičke kategorije (tipovi odgovora, stavova, mišljenja).

U drugom koraku, tzv. aksijalnom kodiranju, rezultati inicijalnog kodiranja su, tamo gdje je to ocijenjeno potrebnim, rekonceptualizirani, tj. konstruirane su finalne kategorije – tipični iskazi ispitanika koji su prezentirani u istraživačkom izvještaju.

Shodno jednom od temeljnih principa prezentacije materijala prikupljenog kvalitativnim metodama istraživanja – načela tzv. *guste deskripcije*, sve predočene kategorije odgovora potkrijepljene su iskazima sudionika istraživanja koji su napisani fontom *Italic*.

KLJUČNI PODACI

Analizirane životne priče sudionika istraživanja upućuju na „spiralnost“ životnog puta: čestu promjenu poslova, socioprofesionalnih pozicija, izmjenu perioda zaposlenosti i nezaposlenosti. Takva životna pozicija predstavlja kontekstualni okvir ulaska u proces obrazovanja.

Shodno tipičnom životnom putu sudionika istraživanja koji je obilježen čestim promjenama poslova i pohađanjem bilo formalnih, bilo neformalnih programa obrazovanja, svi sudionici imaju izrazito **POZITIVAN** stav prema obrazovanju u odrasloj dobi. Smatraju svako dodatno znanje korisnim, da rezultira različitim osobnim i karijernim koristima te da bi svatko trebao ulagati u vlastiti razvoj.

Unutar opisane životne konstelacije pojavljuju se različiti intrinzični i ekstrinzični motivacijski čimbenici temeljem kojih odrasle osobe donose odluku o pohađanju formalnih ili neformalnih obrazovnih programa.

Obrazovanje zbog profesionalnog usavršavanja i napredovanja dominantni je intrinzični motiv ulaska u obrazovni proces. Naime, sudionici istraživanja uglavnom su navodili da obrazovne programe pohađaju ili su pohađali radi želje za poboljšanjem financijskog statusa ili profesionalne pozicije, kao i stjecanja znanja i vještina potrebnih za obavljanje posla, „certifikacije“ znanja kojim raspolažu ili stjecanja poslovnih mikrovještina.

Drugi detektirani intrinzični motiv po istaknutosti je *obrazovanje zbog poboljšanja izgleda za pronalazak posla*. On se prije svega odnosi na jačanje profesionalnog kapitala potrebnog u budućnosti ili na obrazovanje kao „posljednju šansu“ posredstvom koje mogu učiniti nešto za poboljšanje svoje pozicije na tržištu rada.

Od intrinzičnih motiva sudionici intervjua još su isticali motivaciju koja je posljedica želje da se zadovolje različiti kognitivni interesi, kao i želja da se nešto nauči kako bi se usrećili drugi ljudi (primjerice, darivanje).

Ekstrinzični motivi koji se pojavljuju kao pokretači pohađanja formalnih ili neformalnih programa obrazovanja su formalna potreba za stručnim usavršavanjem, zakonske odredbe i promjene zakonskih odredbi, Hrvatski zavod za zapošljavanje, modernizacija opreme, uvođenje nove opreme i novog softvera te korporativna kultura tvrtki u kojem su osobe zaposlene.

Sukladno dominirajućim motivima, sudionici istraživanja opisivali su i svoja očekivanja od obrazovanja. Generalno gledajući, najveći broj njih očekuje da će usvojiti konkretno znanje koje se može primijeniti u nekoj konkretnoj praksi. Kao specifična očekivanja izdvajaju se očekivanja da obrazovanje posluži kao instrument nadogradnje osobe, sredstvo opuštanja i odmaka od svakodnevice, sredstvo za uspostavljanje socijalnih kontakata ili mehanizma koji omogućuje postizanje životne stabilnosti. Također, od obrazovanja se očekuje da pruži mogućnost sistematskog i metodičnog usvajanja vještina i znanja (vrlo često onih koje sudionici djelomično ili nepotpuno posjeduju).

Tipične koristi koje su sudionici ostvarili obrazovanjem u odrasloj dobi mogu se opisati terminima osobnih, socijalnih i profesionalnih koristi. Osobne koristi prije svega se izražavaju u pozitivnom utjecaju obrazovanja na samopouzdanje. Socijalne koristi manifestiraju se u jačanju socijalnog kapitala. Profesionalne koristi manifestiraju se u sistematizaciji već postojećeg znanja, dobivanju certifikata kao podloge potrebne za napredovanje i financijske beneficije, te u stjecanju novih vještina.

Osnovne prepreke koje onemogućuju sudjelovanje u željenim programima formalnog i neformalnog obrazovanja mogu se objasniti u terminima *poslovnih obveza, obiteljskih obveza te financijskih izdataka*.

Poslovne obveze kao prepreka manifestiraju se u činjenici da je pohađanje željenih obrazovnih programa potrebno uklopiti u radne aktivnosti, ili u činjenici umora proizašlog iz cjelodnevne radne aktivnosti. Sudjelovanje u obrazovnom procesu u slučaju osoba koje imaju obitelj podrazumijeva potrebu usklađivanja obiteljskih obveza s obvezama koje nameće proces učenja, što vrlo često predstavlja prepreku za sudjelovanjem u željenim programima obrazovanja. Ista je situacija i s financijskim izdacima.

Uz ove tri generalne prepreke pojavljuje se i niz specifičnih prepreka kao što su „pasivnost i komocija“, gubitak motivacije za učenje u zreloj životnoj dobi te procjena da vrijednost certifikata / diplome ne korespondira s trudom koji je potrebno uložiti u učenje.

Većina sudionika istraživanja navela je da se i samostalno obrazuje, tj. da posvećuju pažnju samoedukaciji u vezi stvari koje im predstavljaju predmet interesa ili su im značajne zbog nekih drugih razloga. U provedenim intervjuima iskristalizirala su se tri tipična modaliteta informalnog učenja.

U prvom slučaju riječ je o informalnom učenju koje se realizira kako bi se steklo znanje sukladno kognitivnim interesima pojedinaca. Ovaj oblik učenja mogli bismo okarakterizirati kao učenje u okviru „uradi sam“ aktivnosti. Drugi modalitet informalnog učenja jest samostalno učenje čiji je cilj stjecanje znanja iz određenih područja koja razmatraju kao moguća područja profesionalne djelatnosti u budućnosti. Treći modalitet informalnog učenja koji su sudionici istraživanja naznačivali možemo nazvati učenjem zbog potreba posla. Riječ je o samostalnom učenju vještina koje su potrebne kako bi se obavili pojedini radni zadaci, tj. riječ je o supstituciji sistematičnog i metodičnog učenja unutar poslovne organizacije.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

*Nijedno znanje nije suvišno,
a naročito vještina.*

*Dok imaš znanje i vještinu,
time možeš baratati.*

(sudionik istraživanja iz Zagreba)

Životne povijesti: osobni i profesionalni kontekst sudjelovanja u procesima formalnog i neformalnog obrazovanja

Moje putovanje nije išlo linearno, ja se tješim da je spiralno, da kružim nekako sa svim različitim stvarčicama i drugim stvarima također kojima sam se bavio kasnije u životu, ali da ipak ide to prema gore.

Svestrana sam i pokušavam pronaći svoje mjesto pod suncem.

Nikad u životu nisam radila u toj struci i ne želim raditi. Spletom nesretnih okolnosti sam radila uvijek nešto što nisam voljela, ali raditi se mora.

Što god naučiš neće ti propasti, uvijek se negdje možeš ubaciti.

Shvatio sam kad veslate uz rijeku, ako prestanete veslati, voda vas odnese, a ovdje ako ne učite, vrijeme vas pregazi.

Kada se nešto hoće, to se i može. Jedno vrijeme sam si doma imala zapisano: „Ja to hoću, ja vjerujem da to mogu.”

Ja sam vam tip koji se ne može dugo zadržavati, to mi je sve lijepo, krasno, ali da traje jedno vrijeme.

Iako se sudionici istraživanja razlikuju s obzirom na brojna sociodemografska obilježja, prošlu, kao i trenutnu životnu situaciju, u njihovim životnim povijestima nazire se nekoliko zajedničkih točaka.

Svi sudionici istraživanja nakon završetka osnovne škole nastavili su sa srednjoškolskim obrazovanjem. Kad je riječ o odabiru srednjih škola, vidljive su razlike između onih koji su odabrali gimnaziju i onih koji su odabrali neku strukovnu školu. Sudionici koji su pohađali gimnaziju bili su samostalniji pri donošenju odluke koju školu žele pohađati od polaznika strukovnih škola, odnosno gimnazija je u većini slučajeva bila njihov izbor. S druge strane, polaznici strukovnih škola češće su bili pod utjecajem roditelja, odnosno prijatelja.

Sjećam se prvi dan upisa škole, došli smo nas par, ne znam što smo išli upisati. Vidio sam tog jednog dečka s kojim smo bili baš dobri. Pitam: “Što si upisao?”, upisao je za stolara. Ja kažem: “Upisat ću i ja, onda ću i ja.” To je bilo tako.

Tu je bio presudan moj tata, jer je on to htio. Međutim, ja baš nisam bila, išla sam u tu školu, ali nisam imala neku veliku želju.

Motivi za upis u određenu školu također se razlikuju. Kod gimnazijalaca mogu se izdvojiti dva glavna motiva upisa: široko opće znanje koje gimnazije pružaju, te tadašnja nesigurnost što žele u životu pa su pohađanjem gimnazije dobili dodatno vrijeme da razmisle čime se žele baviti. S druge strane, polaznici strukovnih škola željeli su se što prije uključiti u svijet rada.

Sudionici koji su nakon srednjoškolskog obrazovanja imali želju nastaviti sa školovanjem uglavnom su upisali željene fakultete odmah po završetku škole. Dio sudionika studij je upisao nekoliko godina nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja, a kao razlog kasnijeg upisa najčešće su navodili želju da stečenom kvalifikacijom poboljšaju svoju profesionalnu poziciju, tj. da steknu podlogu za mogućnost profesionalnog napredovanja.

Značajan dio sudionika istraživanja upisao je fakultet, no nisu ga završili. Dva su glavna razloga zbog čega je došlo do odustajanja:

- Zaposlili su se, pa je studiranje palo u drugi plan zbog nedostatka vremena
- Izgubili su interes za studijem, uglavnom zbog drugačijih očekivanja od fakulteta

Iako je daljnji profesionalni put vrlo individualan, te u velikoj mjeri određen životnim okolnostima i karakterom pojedinaca, prikupljene životne priče sugeriraju mogućnost postojanja zajedničkog obilježja životne povijesti osoba koje su sudjelovale u procesima obrazovanja odraslih. To zajedničko obilježje najplastičnije izražava iskaz jednog ispitanika koji je svoj životni put opisao kao **SPIRALNI**, a ne linearni.

SPIRALNOST ŽIVOTNE POVIJESTI podrazumijeva dinamičan tok profesionalnog života, česta promjena poslova, česta promjena socioprofesionalnih pozicija, život obilježen većim brojem perioda zaposlenosti i nezaposlenosti, profesionalno kruženje i snalaženje, u mnogim slučajevima „rad na crno“. Upravo navedeni epiteti opisuju profesionalno, a shodno tome i životno iskustvo velikog broja sudionika istraživanja. Gotovo nitko od njih nije radio samo na jednom poslu ili samo u jednom ili dva poduzeća.

Radio sam sve i svašta, željan svog novca kao mlad, nisam se ustručavao ništa raditi. Od teških fizičkih poslova, iskrčavanja brašna s kamiona, pa nadalje. Počeo je rat, nakon završene škole, otišao sam u vojsku. Nakon vojske dvije godine, ukazala se prilika da radim vani na brodu, gdje sam radio šest godina. Nakon toga na autocesti, onda u brodogradilištu, a zadnjih 15 godina u profesionalnoj postrojbi grada Splita.

Nakon srednje škole sam bila vani, udala sam se i kada sam se vratila, radila sam u hotelima. Počela sam kao sobarica, da bih došla do šefa recepcije. Spletom nesretnih okolnosti dobila sam otkaz u toj firmi, s obzirom da mi je dijete bilo na operaciji u Zagrebu i ja sam bila s njom, a tadašnji vlasnik nije imao razumijevanja. Nakon toga sam se snalazila, nisam bila u poziciji da biram, nego sam prihvaćala sve što mi se nudilo. Od čišćenja, čuvanja djece, do očekivanja gostiju u apartmanima, sve.

Navedeno obilježje životne povijesti posebice je svojstveno osobama koje su u određenom trenutku prekinule fakultetsko obrazovanje – bilo zbog posla koji su u tom trenutku radile, bilo zbog gubitka interesa za studijem.

Iako rezultate kvalitativnih istraživanja ne možemo generalizirati te ne pružaju mogućnost uspostavljanja kauzalnih odnosa, saslušane životne priče sugeriraju mogućnost da upravo navedenu spiralnost životne povijesti pretpostavimo kao jedan od mogućih kontekstualnih pokretača ulaska u proces obrazovanja. Drugim riječima, spiralnost životne povijesti možemo tumačiti kao kontekst unutar kojeg se pojavljuju specifični motivi koji pokreću odrasle osobe na obrazovanje. Posljedično tome, i očekivani ishod obrazovanja može se na najvišoj razini općenitosti tumačiti kao želja za prekidanjem spomenute spirale, a sama kvalifikacija (bilo formalna bilo neformalna) kao moguća uporišna točka za uspostavljanje životnog puta većeg stupnja linearnosti. Ili da iskoristimo navod jedne sudionice istraživanja, iz perspektive spiralnosti, obrazovanje se može razumjeti **KAO TOČKA KOJA OMogućUJE PRONALAZAK SVOJEG MJESTA POD SUNCEM**.

Motivi sudjelovanja u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih

Pojedinačne motive za sudjelovanjem u procesima obrazovanja može se tumačiti i kao specifične razloge zbog kojih pojedine osobe donose odluku o sudjelovanju u konkretnim obrazovnim programima. Motivi su pokretači učenja. Oni određuju njegov smjer, intenzitet i trajanje.

U istraživanju provedenom metodom ankete, operacionalizirali smo i mjerili pet generalnih motivacijskih faktora koji potiču odrasle osobe na uključivanje u obrazovne procese. To su:

1. KOGNITIVNI INTERES

2. PSIHO SOCIJALNA SIMULACIJA

3. PROFESIONALNO NAPREDOVANJE I USAVRŠAVANJE

4. DRUŽENJE I SOCIJALNI KONTAKTI

5. POBOLJŠANJE IZGLEDA ZA PRONALAZAK POSLA

6. FORMALNI ZAHTEVI

Dakle, istraživački proces kvantitativnog istraživanja (ankete) tekao je na način da su okvirno definirani navedeni motivacijski sklopovi, a potom je mjeren intenzitet njihove raširenosti. Istraživanje posredstvom dubinskih intervjua predstavlja ekstenziju ovom pristupu stoga što je deskripcija motiva za sudjelovanjem u obrazovnim procesima „spuštena“ na nižu, tj. još specifičniju razinu, odnosno što iskazi prikupljeni intervjuima daju dodatnu sadržajnost u opisu predloženih motivacijskih faktora.

Naime, ukoliko bismo željeli napraviti sintezu nalaza kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja, mogli bismo ustvrditi da su sudionici u dubinskim intervjuima bogatim rječnikom opisivali specifičnosti motiva koje smo opisali nazivima *napredovanje i usavršavanje, poboljšanje izgleda za pronalazak posla ili kognitivni interesi*.

Dakle, navedeni generalni motivacijski faktori putem kazivanja sudionika kvalitativnog istraživanja, sadržajno su detaljizirani.

Primjerice, rezultati dubinskih intervjua sugeriraju da se motivacijski faktor koji smo nazvali **PROFESIONALNO NAPREDOVANJE I USAVRŠAVANJE**, a koji je uz kognitivni interes u kvantitativnom istraživanju izdvojen kao „najutjecajniji“ pokretač odluke o pohađanju obrazovnih programa, s obzirom na stvarno životno iskustvo sudionika istraživanja može opisati posredstvom sljedeća četiri „mikromotiva“:

• STJECANJE ZNANJA I VJEŠTINA POTREBNIH ZA OBAVLJANJE POSLA

• ŽELJA ZA POBOLJŠANJEM FINACIJSKOG STATUSA ILI PROFESIONALNE POZICIJE UNUTAR PODUZEĆA U KOJEM JE OSOBA ZAPOSLENA

• „CERTIFIKACIJA“ POSTOJEĆIH ZNANJA

• STJECANJE POSLOVNIH MIKROVJEŠTINA

Stjecanje znanja i vještina potrebnih za obavljanje posla

Stjecanje znanja i vještina potrebnih za obavljanje posla proizlazi iz osjećaja profesionalne odgovornosti. Drugim riječima, ovaj motiv za obrazovanje posljedica je radne etike koja podrazumijeva odgovornost prema opremi, kolegama s posla, poduzeću i kvaliteti njegova poslovanja. Riječ je o tome da osobe koje prema obrazovanju pokreće ovaj motiv smatraju da se trebaju obrazovati kako bi bolje obavljali svoj posao – kako bi bili upoznati s novim tehnologijama, znanjima i metodama rada te kako bi tako i osobno doprinijeli kvaliteti izvedbe.

Moderator: Što vas je najviše ponukalo na to?

Ispitanik: S jedne strane mislim da je to neka profesionalna odgovornost. Znači, imaš jednu određenu profesionalnu odgovornost. Ako želiš biti tu, raditi to, valjda bi bilo potrebno i poželjno da otkriješ neke nove mogućnosti.

Moderator: Znači vi od svih tih edukacija koje prođete na poslu imate poslije koristiti ili za promaknuće ili da možete biti...

Ispitanik: Tu vam se ne gleda promaknuće, tu vam se više gleda rad s tim sredstvima, s tom opremom.

Moderator: I mlađima?

Ispitanik: Svima. Jer vi ne možete bilježiti što radite. Ako ima dovoljan broj ljudi u smjeni vi svaki mjesec radite na drugom vozilu, s drugom opremom. A vi morate znati sve.

Moderator: Čini se da volite usavršavanje u svom poslu?

Ispitanik: Zbog toga što danas-sutra, ako budem morao voditi mlađe od sebe, ne želim da bude ikakvih greški. Odgovoran sam za njih i sebe, želim usavršiti sve što moram raditi. Ne želim sebe dovesti u situaciju greške, jer ipak odgovaram za sebe i njih.

Moram priznati, to govorim konkretno za krug ljudi s kojima se ja družim. Oni se svi trude da svoje znanje koje imaju za taj posao kojim se bave još unaprijede, da budu još sposobniji u tom poslu.

Moderator: Što se samog studija tiče, što ste očekivali od njega?

Ispitanik: Ništa, da ću naučiti stvari koje ću moći primjenjivati na poslu i mogu reći da stvarno jesam, s obzirom da sam išla u gimnaziju, nisam uopće znala što je aktiva, što je pasiva i meni je to stvarno bilo skroz novo područje. Zadovoljna sam s tim kako sam naučila.

Želja za poboljšanjem financijskog statusa ili profesionalne pozicije unutar poduzeća u kojem je zaposlen

Želja za poboljšanjem financijskog statusa ili profesionalne pozicije unutar poduzeća jedan je od najčešće navodenih motiva za ulazak u proces obrazovanja u odrasloj dobi. U tom kontekstu sudionici istraživanja navode da su se na obrazovanje odlučili zbog mogućnosti napredovanja, a posljedično tome i većih financijskih beneficija koje napredovanje donosi. Jedan od kontekstualnih faktora koji pobuđuje ovaj motiv jest činjenica da veliki broj sudionika istraživanja radi na nižim socioprofesionalnim pozicijama, tj. da se nalaze na dnu socioprofesionalne hijerarhije. Shodno tome, obrazovanje se percipira kao jedan od glavnih kanala uzlazne profesionalne mobilnosti.

Ovo kao profesor, to se organizira periodično, uvijek na kraju školske godine ili na početku školske godine ili za vrijeme zimskih praznika. Agencija za odgoj i obrazovanje organizira različite vrste tih edukacija za profesore gdje se ti možeš i ne moraš prijaviti. Međutim, ako želiš napredovati u struci, onda se moraš prijavljivati, dolaziti, dobivati potvrde i tako dalje.

Logički, u većini normalnih firmi kad čovjek sam kaže „napravio sam tečaj ovoga, napravio sam školu ovoga, sam sam sebe obučio“, da automatski sebi otvaraš put nekom napretku u toj firmi i nekom financijskom napretku. Poslovno gledajući, ne mogu reći da je meni sad lakše na poslu. Financijski mi je puno bolje.

To je vrlo jednostavna stvar. Svaki čovjek što više zna, više vrijedi. Uzmite sebe kao radnika koji tretman imate, što znate i što možete napraviti. Kad ste tehničar, pa ste tehnolog, opet ste smanjeni, a kad ste diplomirani inženjer, onda imate sva prava da napravite u struci i možete raditi svjetske stvari.

„Certifikacija“ postojećih znanja

Želja za certificiranjem postojećeg znanja podrazumijeva želju za obrazovanjem kako bi se dobio certifikat koji će omogućiti da se formaliziraju znanja kojima osoba već na određeni način raspolaže ili vještine koje već koristi. Dakle, određeni broj sudionika obrazovanja u poslu je koristio određena znanja i vještine, no za njihovo korištenje nije bio formalno kvalificiran. Stoga je i pohađanje obrazovnih programa podrazumijevalo motiv formalizacije / certifikacije znanja. Formalizacija / certifikacija obično se objašnjava kao sredstvo koje povećava sigurnost radnog mjesta.

Ne, mada me oduvijek zanimalo preračunavanje, da bih radila taj posao, jer slično nešto sam radila i u bivšoj firmi kad sam vodila kockarnice. Tad sam isto bila odgovorna za plaće i sve skupa, ali nisam imala papir, pa čisto da imam papir. Jer će se navodno mijenjati zakon u Hrvatskoj, koliko sam informirana, bez licence, bez dozvole za rad u knjigovodstvu se neće moći raditi pa sam se onda odlučila za to.

Imam papir, ono što sam naučio, naučio sam davno.

Moderator: Što se samog znanja tiče, niste ništa novo naučili?

Ispitanik: Ne, bio je spoj tehničkog iz sedmog razreda i onoga što sam naučio u Samiriću tovarući šlepere i skidajući bokseve s voćem po halama. Nisam tu ništa naučio.

Moderator: U nekom trenutku prije ste radili na viljuškaru?

Ispitanik: Da, ali nisam imao papir. Isto kao i kod ECDL-operatera, ono što znaš samo dobiješ papir.

Stjecanje poslovnih mikrovještina

Želja za stjecanjem mikrovještina podrazumijeva pohađanje obrazovnih programa s ciljem unaprjeđenja nekog općenitog znanja, tj. s ciljem ulaska u finise ili detalje, a u svrhu osiguranja radne pozicije. Primjerice, radi se o učenju čiji je cilj unaprjeđenje znanja stranog jezika ili bolje poznavanje nekih računalnih programa. Dakle, osobe koje ulaze u obrazovni proces zbog ovog razloga pokušavaju dodatno unaprijediti već postojeće znanje.

Ispitanik: Išla sam na tečaj naprednog Excela.

Moderator: To je u sklopu posla bilo?

Ispitanik: Da, to mi je čak firma platila. Budući da radim dosta u Excelu, baš su me zanimale te neke dodatne funkcije. Osnove stvarno dobro znam, ali nisam znala te neke dodatne funkcije. To sam na kraju upisala, trajalo je mjesec dana ili mjesec i pol, ne znam sad više točno, i mogu reći da je bilo korisno.

U ovim godinama, ako idem u drugu firmu, krećem ispočetka. Karta je kanta, ja fakultetsku diplomu nemam, ali puno toga znam što ne piše na mojim srednjoškolskim svjedodžbama. Sada vi morate pokazati tim ljudima, da vi znate puno više nego što misle da znate. Od aktivnog engleskog, računalo, Internet, sve...

Kako nisam bio u doticaju s engleskim nakon srednje škole i faksa, htio sam ga malo obnoviti i to je to.

Možemo konstatirati da stjecanje mikrovještina, certifikacija pozicije ili želja za poboljšanjem financijskog statusa i profesionalne pozicije te stjecanje znanja i vještina potrebnih za obavljanje posla na određeni način opisuju specifične motive niže razine onog motiva koji smo nominirali kao učenje zbog profesionalnog napredovanja i usavršavanja.

Slično tome detektiran je i niz motiva koji sadržajno korespondiraju s motivacijskim faktorom koji smo u kontekstu kvantitativnog istraživanja nominirali kao **POBOLJŠANJE IZGLEDA ZA PRONALAZAK POSLA**.

Iskazi sudionika istraživanja koji opisuju ovu motivacijsku kategoriju mogu se podijeliti u dvije grupe. Prva grupa svojstvena je za osobe koje se žele obrazovati kako bi povećale svoj profesionalni kapital u slučaju promjene posla ili da sami pokrenu posao. Dakle, želja da se pokuša nešto novo, da se pronađe novi, adekvatniji posao ili da se započne s vlastitim poslom, leži u podlozi obrazovanja s ciljem jačanja profesionalnog kapitala u budućnosti. U tom kontekstu, obrazovanje se može promatrati i kao moguća **POVEZNICA PREMA NEKOM DRUGOM, BOLJEM POSLU U BUDUĆNOSTI**.

Nasuprot motivima koji apostrofiraju želju za jačanjem profesionalnog kapitala kao zalog za budućnost, kod određenog broja ispitanika obrazovanje u svrhu *poboljšanja izgleda za pronalazak posla* pojavljuje se kao svojevrsna **ZADNJA ŠANS**A, jedini preostali način da se stvori kakva-takva podloga na temelju koje se može doći do nekog posla u budućnosti. U ovom slučaju uglavnom je riječ o osobama „koje su u godinama“, koje su nezaposlene („poduzeće je propalo“) ili nemaju završenu srednju školu.

Jačanje profesionalnog kapitala: obrazovanje kao poveznica prema boljem poslu u budućnosti

Potreba za jačanjem profesionalnog kapitala proizlazi iz već spomenute činjenice karakterističnog socioprofesionalnog položaja znatnog broja sudionika istraživanja. Naime, jačanje profesionalnog kapitala predstavlja potencijalnu podlogu za prekid s karijerom koju obilježava nizanje povremenih poslova, tj. predstavlja, kao što smo naveli, moguću poveznicu prema stabilnijim i bolje plaćenim poslovima u budućnosti.

Što god sam radila, 3500 kuna je bio maksimum što sam zaradila. Tada sam shvatila da ne mogu tako, mora biti barem nešto više. Htjela sam se usmjeriti barem u nekom drugom pravcu, stabilnija firma i okruženje. Ne samo poslovi koji su povremeni.

Moderator: Što je od samog pohađanja za vas trebalo proizaći iz toga?

Ispitanik: Stabilnost, imati nešto stabilno i napredovati u poslu. Ali kada vi konstantno krećete iz početka, tako dolazi do napretka. Tu stabilnost sam očekivala.

Ja sam išla zbog sebe i jer sam smatrala da mi to daje plus za buduće zaposlenje, kada kažem da sam svladala taj dio. Da ga imam upisanog u radnoj knjižici. U Vodnikovoj imam upisan C2 tečaj engleskog jezika, onda se to smatra nekim plusom kada se prijavljujete za neko radno mjesto.

Prilika za bolje radno mjesto i bolju zaradu. Mislim da ću naučiti nešto više, bolje, da ću se bolje pozicionirati na tržištu rada, bolje prodati. Sve se svodi na ekonomsku korist i sigurnost posla.

Trenutno još uvijek radim za njega, ali sam na porodiljnom. I dalje sam mu glavni voditelj, ali na porodiljnom sam. Kad završim, mislim da ću se prebaciti, zato sam i išla na taj tečaj koji jesam, za samostalnog knjigovođu pa bih radila taj posao, knjigovodstvo.

Moderator: Koji su vam bili motivi da to upišete?

Ispitanik: Dobit ćeš na papiru nešto što se traži, hipotetski može pomoći, ne previše, ali OK, diže postotak 5, 10. U toj fazi malo imaš posao, nemaš, počneš se gubiti u glavi.

Jednostavno sam shvatila da ne mogu više. Prije toga sam isto radila u skladištu kozmetike na Jankomiru, nekih dva mjeseca. Onda sam pomislila kako ne mogu tako stalno. Ili kažu ugovor na određeno ili probni rad ili na crno i nikad nemam ništa. Uvijek se svodi na to da nemam ništa i samo sam gimnazijalac, bez nekog papira. Taj papir ipak treba, koji god posao vidim, uvijek traže. Neka struka, potvrda, nešto moraš znati, pa sam rekla da stvarno moram.

Tečaj mi je nužan da bi se mogla zaposliti na tako nekom poslu ili poziciji.

U određenom broju slučajeva želja za jačanjem profesionalnog kapitala kao motiv za obrazovanjem koje će omogućiti pronalazak novog posla ili pokretanje vlastitog poslovanja je i s promjenom faze u životnom ciklusu. Primjerice, ulazak u roditeljstvo očito nameće potrebu za sigurnijim i stabilnijim poslom, tj. izlaskom iz „spiralne“ profesionalne karijere. Također, sličan pokretač za aktualizaciju ovog motiva mogu biti i povećani financijski izdaci potrebni za školovanje djece.

Moderator: Rekli ste da idete nekamo drugdje nakon što se vratite s porođajnog?

Ispitanik: Da, u to knjigovodstvo.

Moderator: Zašto?

Ispitanik: Zato što radim onda od ponedjeljka do petka, izričito u jutarnjoj smjeni i ne moram nikoga mijenjati u neakvim popodnevnim ili u vrijeme godišnjeg ili nečeg drugog. Jednostavno mi je posloženo kao normalna firma, imam normalno zaposlenje. Sad već imam dvoje djece i ne interesira me više ugostiteljstvo, neovisno o visokim pozicijama.

Moderator: Sad nemate takve uvjete?

Ispitanik: U principu imam, radim i dalje od ponedjeljka do petka, ali kad su godišnji ili nekoga nema na poslu, onda sam ja ta koja mora doći, a to mi ne odgovara. Sad je beba mala, sin ima 10 godina, planiramo i treće dijete, tako da ne uklapa mi se.

Ispitanik: Nikad nisam živjela sa svim nogama na zemlji, ali trenutno živim, jer imam dijete koje moram staviti na svoje noge. Ja imam neko imanje blizu Splita, logistiku, tj. neke dvije kućice sam već aktivirala. Ja sam ortodoksna osoba, koju vuče selo, a rođena sam u gradu. Gore je potpuno druga dimenzija, za koju mislim da će me usrećiti. Sada, treba i živjeti, pa taj OPG mi se čini izvrsnom idejom.

Obrazovanje kao „zadnja šansa“

Opet mislim da je dosta ljudi jedva završilo srednju školu. Neki čak i nisu, a sada zbog čega, ne znam. Da li je to obiteljska situacija, neki njihovi osobni razlozi, to je tako nebitno. U današnjem svijetu, oni bez srednje škole, jednostavno ne mogu. Bitno je dati drugu šansu.

Moderator: Zašto mislite da se ljudi odluče na taj korak? Zašto se u odrasloj dobi odluče na to?

Ispitanik: Potreba, ne interes. Nažalost je u većini slučajeva potreba, jer su ljudi došli u godine gdje je firma propala ili su ostali bez posla. Pa je ljuta potreba završiti nešto, da mogu otvoriti i da drugi rade za njih, a njihovo je ime na papiru. Općenito mislim da je potreba uvjet.

Ja gledam ove ljude s kojima sam bila tamo. Danas su ljudi dosta bez posla, bez radnog odnosa ili ostaju bez posla. Onda ljudi idu naučiti nešto da bi to nešto radili, da bi na neki način priredili za svoju obitelj, kako se zdravo seljački kaže za kruh. Tako da je to jedan od razloga, ali sam tamo vidjela roditelje i djecu, djeca koja nisu završila ništa, nikakvu srednju školu, pa sad dođu u fazu da moraju nešto raditi u životu pa ih onda roditelji na to prisile.

Kao i u istraživanju provedenom metodom ankete, značajan broj sudionika kvalitativnog istraživanja navodio je niz individualnih motiva koje možemo podvesti pod zajednički nazivnik **KOGNITIVNIH INTERESA**. Podrazumijevaju učenje iz interesa prema nekoj temi, a iz navoda ispitanika može se pretpostaviti da su na određeni način potaknuti željom za samodokazivanjem, samoaktualizacijom ili također promjenom faze u životnom ciklusu. Samodokazivanje ili samoaktualizacija proizlaze iz intrinzične motivacije za učenjem nečega što osobu zanima, no o čemu zbog različitih razloga tijekom života nije uspjela steći dovoljno znanja, te sada pokušava svladati predmet / temu kako bi dokazala samoj sebi da je to u stanju učiniti ili kako bi nadoknadila ono što je propustila. U odrasloj dobi, učenje potaknuto ovim motivom možemo povezati i s pojavom slobodnog vremena koje omoguću-

je ovakvo učenje. Dakle, možemo pretpostaviti da se ovakav oblik učenja također potiče uslijed promjene u fazi životnog ciklusa. No, u ovom slučaju tu promjenu možemo opisati pojavom veće količine vremena koju osoba može posvetiti samoj sebi prvenstveno uslijed smanjenja broja različitih obiteljskih obveza (primjerice, obveza vezanih uz skrb za djecu).

Jako me zainteresiralo to frizerstvo jer sam to davno već prije htjela.

Moderator: Da, to ste rekli da vam je bila želja.

Da. Ali sam ja još davno prije imala priliku, ali nisam, opet zbog nekakvih drugih obiteljskih nisam uspjela to do kraja završiti. Upisala sam se u večernju frizersku u Savskoj. Volja, želja ustvari, to sam jako htjela. Cijeli život sam sve svoje prijateljice, ukućane i tako, šišala, uređivala, bojala. Inače imam tu kreativnost u sebi pa ja sve nešto sama, ali to nije to. Najveći utjecaj je imala ta želja.

Htjela sam spojiti ugodno s korisnim. Radiš nešto i imaš nekakav rezultat iza sebe.

Onda sam završila neki tečaj, ali nije čak ni tečaj nego moj interes. Trodnevni seminar izrade ljekovitog bilja, što mene osobno interesira. U tom smjeru ću krenuti, ako ne profesionalno, za svoj gušt.

Htjela sam vidjeti što mogu učiniti u toj liniji, jer Algebra je potpuna suprotnost ovom humanističkom i društvenom dijelu gdje ja sebe vidim. Htjela sam vidjeti kako funkcioniram na toj strani i jesam li uopće sposobna za to.

Ne volim stvari ostavljati nedovršenima jer mi to nije to. Fakultet sam stvarno otegnula, ali sam bila uporna i htjela sam to imati završeno. Moje prijateljice koje još uvijek rade meni kažu da mi je super jer ne radim. Ja sam radila, studirala i uspjela završiti. Sin mi zna reći da mi diploma ništa ne znači, jer nisam radila u struci. Ja sam sretna jer sam sebi dokazala da mogu to završiti.

Rezultati provedenih intervjua sugeriraju da osobe koje pokazuju interese prema većem broju tema (raznolikijih kognitivnih interesa) češće upisuju različite obrazovne programe. Prema kazivanju takvih osoba, u okolnostima u kojima se često pohađaju različite radionice i tečajevi, bitan faktor je potpora obitelji, partnera ili djece. Naime, budući da pohađanje brojnih obrazovnih programa smanjuje količinu vremena koje te osobe mogu posvetiti različitim obiteljskim obvezama, dodatna motivacija od strane obitelji, ili nepostavljanje nikakvih prepreka, je nužan poticaj pri donošenju odluka o pohađanju različitih obrazovnih programa.

Svi prezentirani iskazi iscrpno opisuju sadržaj generalnih motivacijskih faktora koji su analizirani i istraživanjem provedenim metodom ankete: obrazovanja zbog profesionalnog napredovanja i usavršavanja, kognitivnih interesa te poboljšanja izgleda za pronalazak posla. Međutim, kazivanja sudionika istraživanja upućuju i na postojanje dodatnih motivacijskih faktora, odnosno proširuju predočenu taksonomiju motiva koji potiču odrasle osobe na sudjelovanje u procesu obrazovanja.

Jedan od njih, koji je istaknut u slučaju određenog broja ispitanika, možemo nazvati **UČENJEM RADI USREĆIVANJA DRUGIH.**

Učenje radi usrećivanja drugih pretpostavlja stjecanje znanja koji nema neku instrumentalnu, utilitarnu funkciju (primjerice, financijska dobit, jačanje profesionalnog kapitala) već ima isključivo socijalnu funkciju. Ta socijalna funkcija može se izraziti u vidu učenja s ciljem jačanja socijalnih i emotivnih veza, karitativnog rada u široj zajednici, pomaganja članovima obitelji. Primjerice, jedna sudionica istraživanja često pohađa različite tečajeve kako bi činila društvo svojoj sestri, jedna sudionica završila je tečaj za masažu kako bi mogla masirati kćer i tako joj sanirati sportsku ozljedu. Također, imamo i primjer osobe koja voli izrađivati različite sitnice koje zatim poklanja prijateljima i poznanicima.

Na znakovni jezik nas je išlo više, zapravo to je potencirala moja sestra koja je još gora od mene - idemo ovamo, idemo tamo - tako da smo to htjeli. Decoupage, ona isto svašta izrađuje, pa hajde kad ona, onda ću i ja znati. A recikliranje papira je bio tečaj u Info zoni, pa smo išli tamo. Oslikavanje boca, ne znam što sve nismo, puno toga smo...

Da, nju svakodnevno masiram, a ostalo koga stignem, sestre kad treba. Uvijek nekome treba.

Moderator: Niste počeli naplaćivati?

Nisam, samo pate moje ruke na kraju.

Recimo, kad idem negdje onda napravim neki svoj rad i meni je to super kad je nešto ručno izrađeno. Ja to svakome napravim, uokvirim i kad ti doneseš tako neki veliki rad, stvarno je svatko presretan jer je to nešto što je lijepo, a i mene to ispunjava. Nekako mi je to draže pokloniti ili napraviti neku torbicu za dijete od prijateljice, draže mi je to dati malenoj, unutra staviti koju čokoladicu, nego možda kupiti neku majicu što možda mala neće voljeti, a ovo nosi po cijelo ljeto.

Predloženi razlozi sudjelovanja u različitim formalnim i neformalnim programima obrazovanja koje su ispitanici navodili, u suštini se mogu interpretirati kao intrinzični motivacijski faktori. Međutim, sudionici istraživanja apostrofirali su i razloge sudjelovanja u programima formalnog i neformalnog obrazovanja koji su bliži ideal tipskom određenju ekstrinzičnih motiva. Ova vrsta pokretača za ulazak odraslih osoba u obrazovni proces sadržajno korespondira s motivacijskim faktorima koje smo u slučaju kvantitativnog istraživanja nominirali kao **FORMALNI ZAHTJEVI**.

Pritom je potrebno napomenuti da je često teško razlučiti utjecaj ekstrinzičnih od utjecaja intrinzičnih motivacijskih faktora. To je posebice prisutno u slučajevima kad sama organizacija u kojoj je osoba zaposlena nudi mogućnost obrazovanja. U tom slučaju sama ponuda obrazovnog programa djeluje kao ekstrinzični motiv unutar kojeg se aktualiziraju pojedini intrinzični motivi. Prema tome, ponuda obrazovnih programa, tj. dostupnost, mogućnost sudjelovanja, osobito u slučajevima kada su programi besplatni, može se tumačiti kao svojevrsna platforma koja u mnogim slučajevima omogućuje aktualizaciju različitih individualnih motiva.

Vezane uz posao, da, radilo se o tečaju za državne službenike. Radilo se o komunikaciji i o tečajevima prije ulaska Hrvatske u EU, o tečajevima vezanim uz EU. Sabor je platio i tečaj engleskog jezika do C2 stupnja, zadnjeg stupnja u Vodnikovoj. Profesorica je dolazila tri puta tjedno, po dva sata i to mi se jako sviđalo.

Moderator: Organizira li vaš poslodavac edukacije za vas zaposlenike?

Ispitanik: Da.

Moderator: Kojeg tipa?

Ispitanik: Imali smo organizirano, za mlađe zaposlenike tečaj rada u novom stručnom softveru koji se kod nas malo koristi, ali je vani dosta raširen. Nitko nije znao u njemu raditi, a dosta olakšava posao projektiranja.

Najčešće spominjani razlozi sudjelovanja u obrazovanju odraslih za koje možemo pretpostaviti da jače koreliraju s pojmom ekstrinzične motivacije su *formalna potreba za stručnim usavršavanjem, zakonske odredbe i promjene zakonskih odredbi, HZZ, modernizacija opreme, uvođenje nove opreme, novog softvera te korporativna kultura*.

a) Formalna potreba za stručnim usavršavanjem

Riječ je o usavršavanju koje proizlazi iz potrebe struke ili obavljanja određenog posla, a osobama se nameće kao svojevrsna radna ili profesionalna obveza. Primjerice, stručna usavršavanja u građevinarstvu, priprema za polaganje stručnog ispita, seminari i konferencije kao zahtjevi doktorskog studija, stručno usavršavanje u predškolskoj skrbi itd.

b) Zakonske odredbe i promjene zakonskih odredbi

Zakonske odredbe, kao i promjena zakonskih odredbi, također predstavljaju pokretače ulaska u proces obrazovanja. Riječ je o obrazovanju vezanom uz obavljanje specifičnih poslova ili vezanom uz specifična zanimanja. Primjerice, neki sudionici istraživanja izjavili su da su u ugovoru o radu imali regulirano da moraju završiti određeni obrazovni program. Također, spominjana je i promjena zakonskih odredbi kao pokretač usavršavanja ili doškovanja.

c) Hrvatski zavod za zapošljavanje

HZZ se javlja kao ekstrinzični poticaj za sudjelovanje u obrazovanju u slučaju prekvalifikacija – mjere aktivne politike zapošljavanja *Obrazovanje odraslih*.

d) Modernizacija opreme, uvođenje nove opreme, novog softvera

Određeni broj sudionika istraživanja spominjao je tehnološke promjene u proizvodnom procesu kao razloge obrazovanja. Riječ je o obrazovanju koje je također vezano uz radno mjesto, odnosno potrebe posla, a uzrokovano je, primjerice, modernizacijom opreme, uvođenjem novih proizvodnih tehnologija, novog softvera ili novih poslovnih procedura.

e) Korporativna kultura

Provedeni intervjui sugeriraju da se i korporativna kultura organizacije u kojoj je osoba zaposlena može pojaviti kao faktor koji utječe na odluku o ulasku u neki obrazovni proces. Primjerice, to može biti u slučaju kada dođe do promjene vlasničke strukture, što je naglasio jedan sudionik istraživanja, odnosno kada novi vlasnici u sklopu inauguracije nove korporativne kulture promiču i novi pristup obrazovanju zaposlenika. I drugo, možemo pretpostaviti da korporativna kultura može djelovati i kao faktor neformalnog pritiska. Taj neformalni pritisak djeluje u obliku „ne bi bilo loše da to znaš / naučiš“. U ovom slučaju ne postoji imperativ za usvajanje znanja, a ni osoba se ne sankcionira ako ne usvoji određeno znanje ili vještine, no postoji određeni prešutni kompromis koja je razina potrebnog znanja i vještina da bi se ispunili određeni poslovni zadaci, pri čemu se od samog zaposlenika očekuje da ili posjeduje ta znanja / vještine ili da ih nauči.

Shematski, struktura motiva koje su sudionici navodili u dubinskim intervjuima može se prikazati na sljedeći način:

Očekivanja od konkretnih obrazovnih programa

Očekivanja od konkretnih obrazovnih programa proizlaze iz motiva koji potiču odrasle osobe da sudjeluju u procesu formalnog i neformalnog obrazovanja. Međutim, za razliku od motiva koje možemo razumjeti kao generalizirane pokretače ulaska u proces obrazovanja, očekivanja predstavljaju potencijalne koristi koje se mogu ostvariti pohađanjem određenog obrazovnog programa.

Sukladno činjenici da veliki broj odraslih osoba započinje s obrazovanjem zbog profesionalnog usavršavanja i napredovanja, proširivanjem mogućnosti za pronalazak novog posla, kao i općenito kognitivnih interesa, najčešće spominjano očekivanje od konkretnih obrazovnih programa odnosi se na **USVAJANJE KONKRETNOG ZNANJA – ZNANJA KOJE SE MOŽE PRIMIJENITI U NEKOJ PRAKSI**.

Navedeno se odnosi ili na stjecanje sasvim novih konkretnih znanja i vještina ili proširivanje već postojećih znanja i vještina koja su primjenjiva bilo na poslu, bilo u različitim životnim situacijama.

Očekivala sam da ću naučiti stvari koje ću moći primjenjivati na poslu i mogu reći da stvarno jesam.

Moja očekivanja su bila da mogu složiti svoju stranicu, da napišem blog, pa da dodam nešto, slike... Deset godina pišem na blog.hr, da nekako to uredim.

Nijedno znanje nije suvišno, a naročito vještina. Dok imaš znanje i vještinu, time možeš baratati.

Moderator: Jeste li imali očekivanja kad ste krenuli da ćete svladati nešto novo, nešto što ne poznajete?

Ispitanik: Jesam i svladala sam, što se tiče informatike. Toga nije bilo prije 30 godina, pa nisam ni mogla znati. Tu mi je puno značila informatika, tu sam najviše naučila i najviše sam interesa imala za to.

Izuzev navedenog, **GENERALNOG OČEKIVANJA O USVAJANJU KONKRETNOG ZNANJA**, dija-pazon očekivanja od obrazovnih programa poprilično je širok. Tako sudionici istraživanja očekuju da će nakon završenog obrazovnog programa postići životnu stabilnost, posebice stabilnost u profesionalnoj karijeri, da će nešto „naučiti na pravi način“, tj. steći pravilno ili potpuno znanje o onome što je predmet interesa. Također, očekuju da će stečena znanja moći koristiti radi usrećivanja drugih osoba, odnosno steći vještine posredstvom kojih će moći napraviti stvari koje će darivati. Uz to, pojedini sudionici istraživanja naveli su da su očekivali da će im obrazovanje poslužiti kao oslonac za nadogradnju vlastite osobnosti ili kao sredstvo jačanja socijalnih veza s drugima. Sudionici istraživanja napominjali su da su od obrazovnih programa očekivali da im posluže i kao sredstvo za relaksaciju, opuštanje, odmak od svakodnevnih obveza. Od nekih neformalnih radionica i tečajeva očekivalo se da će polaznicima donijeti dodatnu zaradu (izrada nakita, *decoupage* i slični programi), no zbog nedostatka inicijative te birokratskih prepreka, ova očekivanja, prema navodima ispitanika, uglavnom se nisu ispunila.

Očekivanja da se nakon tečaja nešto može napraviti / pokloniti

Radila sam s ljuskama od jajeta tu bocu, to sam lijepila i stvarno je bilo super efektno za vidjeti. Ljudi pitaju „hoćeš li meni, hoćeš li meni?“ Ja nisam takva da kažem to ti košta toliko, glupa sam i nikad se neću naučiti, ali eto, kad ja nekog usrećim, meni je to super.

Recimo taj decoupage i to. Ima udruga za Downov sindrom na Kmanu, tu smo upoznali jednu ženu, tamo su oni organizirali neku prodaju. Onda mi napravi-mo i to njima poklonimo, onda je ovome trebalo za nešto. Onda na kraju nikakva prodaja, ali opet si nekog usrećio. Znači nešto si napravio što je netko iskoristio za nešto.

Postizanje životne stabilnosti

Stabilnost, imati nešto stabilno i napredovati u poslu. Ali kada vi konstantno krećete iz početka, tako dolazi do napretka. Tu stabilnost sam očekivala.

Naučiti nešto na pravi način

Očekivala sam da ću naučiti više ono što sam ja sama, što ja hoću, želim. Već sam i znala neke stvari, s obzirom da je danas dostupan taj internet i to, pa tu nešto

pretražiš, pa malo gledaš, pa radiš na nekome i tako. Ali ovo je već nešto sasvim drugo kad si ti tamo, kad uzmeš škare u ruke, kad već radiš. Osim toga, ne samo to, nego kad vam netko kaže gdje, što, otkud početi, kako krenuti, što napraviti, što je krivo, što je dobro, što nije i tako dalje. To sam ustvari očekivala, da stvarno to naučim na jedan ispravan način.

Nadogradnja osobe

Ja mislim da bi trebali učiti što više možemo, naravno u nekom smjeru koji nas zanima. Ili ako želimo promijeniti posao ili nadograditi sebe u nekoj grani koju znamo, tako da podržavam obrazovanje u bilo kojoj dobi.

Socijalni kontakti

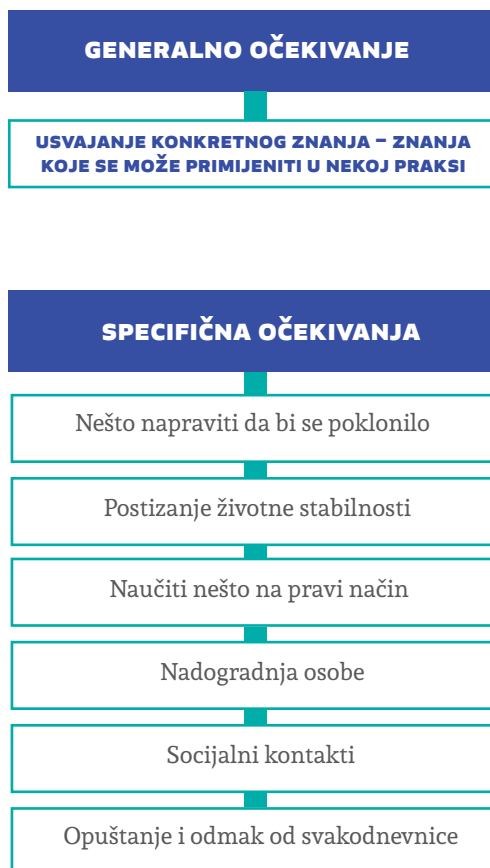
Promjenu u životu da upoznate hrpu ljudi. Znači hrpu ljudi koju sam upoznala i s kojima sam i dan-danas u kontaktu. Tako, poznanstva i to, sad ništa više posebno što se tiče baš posla.

Opuštanje i odmak od svakodnevice

Da, svakako. Promjene je donio u tom smislu da kad čovjek radi ono što stvarno voli i ono što želi, ne razmišljaš uopće o tim svojim svakodnevnim obavezama, problemima. Ne samo to, oslobađaš se pritiska i stresa. Recimo, ja imam vrlo stresan posao, rad s djecom. Ne daj Bože da se nekome nešto desi, padne, slomi se i tako. Tako da kad ja dođem na posao ujutro, moram se totalno isključiti iz svih svojih problema i zaboraviti svoje obiteljske stvari i posvetiti se samo njima. Onda kad dođete doma, vi to morate negdje izbaciti, i onda normalno na mužu, na ovom, na onom i tako. Onda kad sam lagano krenula s ovim, shvatila sam da sam našla taj nekakav svoj ispušni ventil, onda sam vrlo brzo kupila stol za masažu, pa sam doma uredila jednu prostoriju, pa sam zvala prijateljice, pa poznate, pa netko dođe sa strane.

Zapravo svima je to OK, drago im je zapravo jer je to i ugodno i korisno. Na neki način se i odmorite jer dođe nam kao nekakvo rasterećenje od svakodnevice. Obim poslova imam dosta povećan i od toga se odmorimo. Premda nas sve to dočeka kad se vratimo, ali ne osjetimo baš da nam je to problem. Svi su zadovoljni, prva ravnateljica koja kaže „morate ići, idite na neki seminar, bilo koji“.

Očekivanja od obrazovanja shematski se mogu prikazati na sljedeći način:

Tipične ostvarene koristi od obrazovnih programa

Većina sudionika izražava zadovoljstvo programima koje su pohađali. Posebno se ističu kvalitetni predavači, zanimljiv sadržaj te socijalni aspekt pohađanja, odnosno druženje s drugim polaznicima. No, kod nekih kraćih programa gradivo je percipirano kao dosta šturo, dok je u nekim slučajevima kao nedostatak spomenut nedovoljno individualizirani pristup u podučavanju.

Bez obzira na individualne primjedbe na sadržaj ili način izvedbe pojedinih obrazovnih programa, većina sudionika istraživanja navela je da su programi koje su pohađali polučili određene koristi.

Koristi od obrazovnih programa možemo podijeliti na socijalne, osobne i profesionalne.

OSOBNE KORISTI podrazumijevaju pozitivan utjecaj obrazovnog programa na samopouzdanje polaznika. Polaznici osjećaju da su završetkom programa za sebe napravili nešto dobro i pozitivno; svladali neku konkretnu vještinu ili usvojili neku novu. U nekim slučajevima to znanje ne mora rezultirati materijalnim koristima, već ga sudionici istraživanja doživljavaju kao vrijednost samu po sebi. U suštini osobne koristi proizlaze iz zadovoljstva uslijed samoaktualizacije ili samodokazivanja.

Moderator: Koji su pozitivni ishodi vašeg sudjelovanja u tim tečajevima?

Ispitanik: Osjećaj sreće i zadovoljstva kada vidite da ste napravili nešto lijepo. Kada su prvi put počeli, jedan vez ogrlice, pomislila sam kako nema šanse da to napravim ikada. Jedna starija gospođa mi je pokazala kako to ide i uspjela sam odmah shvatiti. Uzela sam sebi to za doma i bilo je materijala za napraviti narukvicu. Kada sam napravila cijelu narukvicu, odmah sam je od sreće nazvala da joj javim i zahvalim se. To me potaknulo da kupim perle i radim ogrlice. Vidiš rezultate i sretan si što si napravio nešto novo. Imaš osjećaj da si nešto korisno napravio.

Život se promijenio, nekako se osjećam bolje, nakon bilo čega što napraviš za sebe. Neko znanje dobiješ, neku sigurnost.

SOCIJALNE KORISTI manifestiraju se ponajprije u jačanju socijalnog kapitala osobe, tj. jačanju društvenih veza. To se može manifestirati tako da pohađanje tečajeva ili stečeno znanje postane platformom koja potom omogućuje uspostavu novih socijalnih veza ili platforma za jačanje postojećih socijalnih veza. Primjerice, izuzev spomenutog slučaja u kojem je osoba pohađala testove kao „pratnja sestra“, tj. kako bi „pravila društvo sestri“, u jednom slučaju majka je pohađala tečaj robotike koji je pohađao sin. Također, u slučajevima profesionalnog usavršavanja nekoliko sudionika je upravo isticalo socijalnu komponentu – odmak od radnog mjesta, tj. druženje s kolegama s posla izvan radnog konteksta (tzv. team building).

Postaneš svestran, kada si negdje u društvu imaš o čemu pričati, širiš krug prijatelja i poznanstava i možda ti to znanje pomogne u dosta drugih stvari i situacija.

To alkotestiranje mi je čak i privatno jednom prilikom donijelo jednu pomoć. Ja sam upoznao vlasnika te firme koju sam alkotestirao. Na neki način sam se sprijateljio s čovjekom, trebala mi je privatno jedna usluga, taj čovjek mi je pomogao.

Znači hrpu ljudi koju sam upoznala i s kojima sam i dan-danas u kontaktu. Tako, poznanstva i to, ništa više posebno što se tiče baš posla.

Čak bude i organiziran nekakav izlet, društvena večer. Imali smo čak priliku u Dubrovniku imati vodiča. Vodič koji nas je vodio po Dubrovniku, čak i Cavtatu kad smo bili.

PROFESIONALNE KORISTI tiču se pozitivnih pomaka na poslovnom planu. Prikupljeni iskazi sudionika istraživanja upućuju da se profesionalne koristi od obrazovanja odraslih manifestiraju posredstvom većeg broja tipičnih oblika. Jedan tip najčešće isticanih koristi je **SISTEMATIZACIJA VEĆ POSTOJEĆEG ZNANJA**. Naime, sudionici su često navodili da su pohađali programe koji su im pomogli da sistematiziraju znanja na području s kojim su već bili upoznati. Primjerice, osobe koje se bave administrativnim poslovima ili računovodstvom putem tečajeva koje su pohađali bolje su strukturirali znanja s tog područja, što im je zatim u praksi omogućilo lakše ispunjavanje određenih radnih zadataka. Drugim riječima, tečaje-

vi su im pomogli u sistematizaciji ili „zaokruživanju“ znanja što je pak rezultiralo njegovim efikasnijim korištenjem. Slično je i s osobama koje su pohađale tečajeve stranih jezika.

Stvarno je korisno ići na nekakvu obuku, bilo kakvu što može olakšati rad. Evo vezano za protokol, vođenje protokola, to mi je bilo interesantno na seminaru jer sam vidjela da je jedna točka dnevnog reda baš to, urudžbeni zapisnik i vođenje urudžbenog zapisnika. Radiš to toliko godina u školi, a nikad nisam imala priliku ući u to, na način kako bi trebalo sve to baš pravilno raditi.

Prije nego što sam upisala tečaj, radila sam taj posao pola godine, naučila sam ga šablonski, ali to mi je pomoglo da shvatim zašto radim.

Pomoglo mi je dosta, jer sam puno brže mogla povezati, znači kad se radilo o tome tipa da smo imali nekakvu grupnu diskusiju tko će što raditi, što treba provjeriti, koje dijelove, koje tablice, onda sam znala o čemu se radi. A ne kao prije, ljudi pričaju, ja imam sto upitnika iznad glave, kao što je sad ovo, o čemu oni pričaju.

Radila sam godinu dana u jednom revizijskom poduzeću, u jednoj od vodećih svjetskih revizorskih firmi. Tamo sam bila isto tajnica, ali drugačiji je kod njih taj koncept. Kod njih baš morate pomagati s tim financijskim izvještajem. To je zapravo jedan od razloga zašto sam odlučila upisati baš taj studij, jer sam radila u toj reviziji. Na kraju sam i obranila svoj rad na temu revizije. Pa sam im pomagala oko izrade financijskih izvještaja i onda sam se odlučila upisati na taj studij.

DOBIVANJE CERTIFIKATA te mogućnost profesionalnog napretka i financijskih beneficija drugi je tipični oblik polučene profesionalne koristi. U ovom slučaju riječ je o koristi u vidu stjecanja preduvjeta za napredovanje na poslu ili postizanje više plaće.

Da, ja sam dobila znanje koje sam trebala i dobila sam papir koji sam trebala.

Profesionalno se mogu potvrditi ili proširiti znanje. Mislim da je to velika korist, pogotovo za onog koji se time može baviti u životu, a nije završio da ima papir.

Ovaj program što se tiče alkotestiranja mi je donio određene pomake u firmi.

Donijelo mi je određene financijske pomake, i to dosta dobre.

Treći oblik tipične profesionalne koristi polučene obrazovnim programima je **STJECANJE NOVIH VJEŠTINA**.

Za razliku od sistematizacije postojećih znanja i vještina, u ovom slučaju koristi se manifestiraju stjecanjem novih znanja i vještina potrebnih ili korisnih za obavljanje različitih profesionalnih zadataka.

Da, kako da ne. U privatnom životu kako da ne. U smislu izrađivanja bilo kakvih tablica u Excelu, u smislu ispisivanja životopisa. To je nešto što kažem, u moje vrijeme nije bilo i meni je došlo super što se tiče računala. Itekako mi je dobro došlo.

Moderator: Koliko su Vam koristili ti tečajevi?

Ispitanik: Srećom nisam morao rukovati aparatom za gašenje, ali barem znam rukovati s njim. A ovo mi je dosta pomoglo, kada radiš s kemikalijama koje nagrižu, ne možeš ih gasiti vodom. Tako da mi nekako kapitulacija znanja iz kemije, s tim zaštitnim mjerama i novim sredstvima koja se upotrebljavaju.

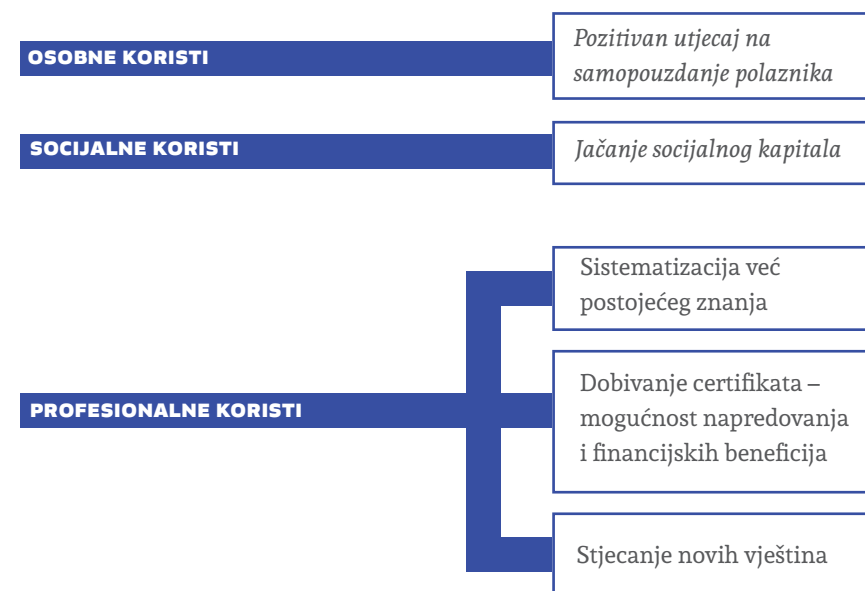
Iako je velika većina sudionika isticala barem jednu korist od obrazovnih programa koje su pohađali, njih nekoliko navelo je da obrazovni programi nisu rezultirali ni jednom od koristi koje su od njih očekivali. U slučaju ovih sudionika istraživanja nezadovoljstvo uglavnom proizlazi ili iz nedovoljne količine stečenog znanja ili nemogućnosti njegova komercijaliziranja – ponajprije u smislu pronalaska novog, boljeg posla.

U smislu da mogu reći da je ispunio neka moja očekivanja, sada je li to dovoljno. Da bi u potpunosti ispunio sva očekivanja, takva vrsta edukacije bi pomogla mom bržem zapošljavanju, ali nije.

Tečaj sam upisala upravo zbog zaposlenja, jer kao prometni tehničar nisam imala pretjerane mogućnosti i želje za radom. Završila sam tečaj poslovne tajnice, međutim nikad ništa od toga. To vam kod nas još uvijek ide po vezama, preporukama i slično.

Također, manji dio sudionika istraživanja izražavao je općenito nezadovoljstvo programima obrazovanja koje su pohađali. Tipični uzroci nezadovoljstva su loša organizacija programa, neposvećivanje predavača svim polaznicima ili šturi nastavni programi.

Tipične koristi od obrazovnih programa mogu se shematski prikazati na sljedeći način:

Planovi za obrazovanje u budućnosti

Jedan od ciljeva provedenog kvalitativnog istraživanja bio je i utvrditi planove sudionika istraživanja u budućnosti. Većina sudionika istraživanja ostavljala je ili otvorenu mogućnost da u budućnosti ponovno pohađa neki obrazovni program ili je iskazala jasno profilirane namjere u pogledu navedenog. Želje i namjere sudionika u kontekstu budućeg obrazovanja uglavnom su određene ili individualnim preferencijama ili poslovnim potrebama. Stoga je teško napraviti kategorizaciju iskaza ispitanika koja bi ukazivala na neke čvršće zakonitosti, odnosno njihove iskaze možemo promatrati samo kao moguće naznake manje ili više općenitih preferencija u pogledu budućeg obrazovanja.

Generalno, nešto veći broj sudionika istraživanja naveo je da razmišlja o mogućnosti da u budućnosti upiše tečaj nekog stranog jezika ili informatički tečaj. Ostali odgovori uglavnom ukazuju na specifične, individualne preferencije, primjerice, tečaj biljgojstva, tečaj za turističkog vodiča, tečaj za rukovanje pesticidima ili različiti tečajevi vezani uz specifična strukovna znanja (primjerice, specijalizacija u okviru vatrogastva, knjigovodstveni tečaj).

Generalni motivi koji su isticali kao mogući pokretači obrazovanja u budućnosti, okvirno su vrlo slični motivima koje su sudionici isticali kao pokretače svog obrazovanja u prošlosti. Dakle, primarno je riječ o želji da se steknu znanja koja se mogu iskoristiti kako bi se bolje svladavali različiti poslovni zadaci, da se poveća profesionalni kapital, kako bi se stvorile bolje predispozicije za pronalazak novog posla te da se nadogradi ili unaprijedi postojeće znanje o predmetu interesa.

Izuzev generalnih motivacijskih faktora koji potiču odrasle na obrazovanje sudionici istraživanja ukazivali su i na pojedine specifične kontekstualne faktore koji ih usmjeravaju prema pojedinom tipu obrazovnog programa. Primjerice, nekoliko sudionika istraživanja navelo je da pri izboru obrazovnog programa u okviru onog što ih zanima, pažnju posvećuju trajanju programa. Rezultati istraživanja sugeriraju da postoje nešto veće preferencije prema programima koji nisu dugotrajni. Razlog toga su ili financije ili nemogućnost dugotrajnog usklađivanja poslovnih i obiteljskih obveza s obvezama sudjelovanja u programu. Može se pretpostaviti da se pažnja pridaje i širini programa, tj. opsegu znanja koje se unutar programa usvaja. Iskazi ispitanika sugeriraju da će se u okviru predmeta interesa prije izabrati program za koji se procjenjuje da „pruža širu paletu mogućnosti“, posebice u pogledu mogućnosti komercijalizacije znanja, primjerice pronalaska novog posla. Navede-

nu konstataciju možda najplastičnije opisuje sljedeći iskaz jedne od sudionica istraživanja - „Vi možete studirati ekonomiju, ali zapamtite, s računovodstvom možete raditi trgovinu, marketing i turizam.“

Također, može se i postaviti hipoteza da su osobe koje namjeravaju i u budućnosti pohađati neki obrazovni program sklonije birati one programe unutar kojih će produbiti znanja koja već na određeni način posjeduju, a potrebna su za bolje obavljanje njihova posla. Ovo na određeni način potvrđuje već navedenu hipotezu da je produbljivanje ili sistematizacija znanja i vještina jedna od važnih sastavnica profesionalnih koristi koje se ostvaruju procesom obrazovanja odraslih.

Iako su generalno sudionici istraživanja osobe koje su većinski sklone učenju, u kontekstu promišljanja o mogućnosti daljnjeg obrazovanja u budućnosti ponovno je istaknuta glavna prepreka koja priječi ostvarenje tih namjera. Riječ je o teškoćama u usklađivanju profesionalnih i obiteljskih obveza s obvezama koje proizlaze iz pohađanja obrazovnog programa. Prije svega to se odnosi na činjenicu da vrijeme potrebno za pohađanje programa ide nauštrb vremena koje se posvećuje obitelji, kao i na problem „premorenosti“ te financijskih izdataka.

Tek mi je svježi tečaj, pomalo. Pitaj me za koju godinu. Puno to vremena oduzme, četiri puta tjedno nakon posla od 6 do 9.

Moderator: Biste li na svoju ruku samostalno upisali neki tečaj, zanima li vas nešto?

Ispitanik: Dobro pitanje. Nemam sad za to ni vremena ni novca. Imam obitelj, mi imamo petero djece, tako da je meni to pravi luksuz.

Moderator: Kako vam je bilo tečajeve koje ste pohađali uklopiti u svakodnevne obveze?

Samo zato što je to - pod obavezno ili relativno obavezno - mogao sam si dopustiti. Mogu se izboriti, nije meni problem, reći ću ženi „idem sada na to“, ali onda se postavlja pitanje što će tebi to, što bi ti s tim?

Prepreke za sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih

Iskazi sudionika istraživanja o preprekama koje onemogućuju sudjelovanje u željenim programima formalnog i neformalnog obrazovanja u velikoj su mjeri korespondentni s rezultatima kvantitativnog istraživanja.

I u ovom slučaju kao dominantne prepreke iskristalizirale su se **POSLOVNE OBVEZE**, **OBITELJSKE OBVEZE** TE **FINANCIJSKI IZDACI**.

POSLOVNE OBVEZE kao prepreka manifestiraju se u činjenici da je pohađanje željenih obrazovnih programa potrebno uklopiti u radne aktivnosti, ili umoru proizašlom iz cjelodnevne radne aktivnosti. Naime, učestalo programi započinju nakon radnog vremena, pri čemu nagomilani umor predstavlja glavni problem za pozorno praćenje obrazovnog programa. U tim okolnostima umor kao posljedica poslovnih aktivnosti obavljenih tijekom dana demotivira na sudjelovanje u obrazovnom programu. Rezultati intervjua upućuju da je ovo posebice karakterističan problem za osobe koje rade veći broj poslova, tj. imaju veći broj različitih poslovnih angažmana tijekom jednog dana.

Moderator: Ima li nešto što vas demotivira, onemogućuje intenzivnije sudjelovanje u tim programima?

Ispitanik: Posao, vrlo jednostavno. Ali stvarno sam radila poslove od sedam ujutro do tri, četiri popodne. Klasične poslove od osam do četiri, od devet do pet, popodnevne smjene od dva do devet, zatim vikendi...

Moderator: Znači bilo vikend radionice, bilo nešto da si popunite slobodno vrijeme?

Ispitanik: Željela sam čak tečaj kuhanja upisati i neke stvari, a onda me stalno taj moj studij, kako mi je to visjelo i kako sam radila jedno vrijeme dva posla. To je trajalo, ta dva posla sam radila skoro tri godine. I to je stvarno trajalo, tako da sam imala stvarno ispunjene dane. Nisam znala kako bih se uopće bavila dodatnim aktivnostima.

Nakon dosta godina sam upisala stručni studij računovodstva i financija, to se malo otegnulo zbog posla koji sam radila, jer sam tako znala raditi dnevno 10-12 sati pa onda nisam mogla dolaziti na predavanja. Znate kako to već ide, kad niste redoviti na predavanjima, ako imate neke određene vježbe, onda niste uvijek motivirani i niste u toku baš sa stvarima pa ne možete riješiti sve ispite u roku, onda rješavate 2-3 ispita godišnje pa se to razvuče, rastegne i tako.

Moderator: Koliki vam je bio problem uklopiti u svakodnevni posao?

Ispitanik: Iskreno, bilo je dosta naporno. Kada morate biti na poslu osam sati predani i kad sam išla na predavanje, dođete na predavanje i morate biti koncentrirani od pet popodne do devet navečer. Par puta sam se uhvatila da spavam na predavanju jer više nisam mogla pratiti. Ona predavanja koja su bila prva sam bila u stanju odslušati, a ovo kasnije sam doslovce bila tijekom prisutna, a duhom odsutna.

Jedino što me ometalo je što sam nekad radila previše, jer ipak posao je na prvom mjestu, a ovo je ipak nešto što sam sama upisala. Mislim da bi možda stvari bile drugačije da sam od firme tražila da mi plati taj studij, jer oni bi se sigurno potrudili više da idem redovito na ta predavanja. No s obzirom da sam bila sam svoj majstor, sama sebe sve financirala, tako da mislim da je njima bilo svejedno, kad ja to završim, završim, kao to je moja stvar. To mi je jedino bio problem.

Slično poslovnim, i **OBITELJSKE OBVEZE** predstavljaju prepreku za uključivanje u željene programe obrazovanja. Naime, sudjelovanje u obrazovnom procesu u slučaju osoba koje imaju obitelj podrazumijeva potrebu usklađivanja obiteljskih obveza s obvezama koje nameće proces učenja. Budući da je skrb o djeci, odgoj djece, spominjana kao jedna od najvažnijih obiteljskih obveza koja može predstavljati prepreku uključivanja u obrazovni proces, ova prepreka svojstvenija je za žene, a posebice samohrane majke.

Da. Ali sam ja još davno prije imala priliku, ali nisam, opet zbog nekakvih drugih obiteljskih nisam uspjela to do kraja završiti.

Moderator: Biste li na svoju ruku samostalno upisali neki tečaj, zanima li vas nešto?

Dobro pitanje. Nemam sad za to ni vremena ni novaca. Mislim ja imam obitelj, mi imamo petero djece, tako da meni je to pravi luksuz.

Završila sam neka tri tečaja, moj plan je dalje bio studij, ali definitivno sam odustala od toga. Nemam više želje, ali ne samo to, nego sam samohrani roditelj i imam dijete koje sam dužna školovati i mislim da ona mora biti u prvom planu. Ako što ostane za mene, onda ćemo to riješiti.

Treća općenita prepreka su **FINANCIJE** – tj. cijena obrazovnih programa. U određenim slučajevima cijena obrazovnih programa ocijenjena je visokom. Pritom se faktor cijene može tumačiti kao posebice značajan uzme li se u obzir faza životnog ciklusa u kojoj se nalazi najveći dio sudionika istraživanja kao i njihova pozicija na tržištu rada. Naime, uglavnom je riječ o obiteljskim ljudima kod kojih velik dio financijskih izdataka čine izdaci potrebni za zadovoljenje temeljnih egzistencijalnih potreba, kao i potreba obrazovanje djece. Također, sudionici istraživanja većinom su osobe koje rade na prosječno ili ispodprosječno plaćenim poslovima, na nižim socioprofesionalnim pozicijama ili svoje radno mjesto ne doživljavaju dugoročno stabilnim.

Moderator: Postoje li neke prepreke koje vas demotiviraju ili onemogućuju za neki intenzivniji angažman u radionicama i slično?

Jedino financije, ništa drugo. Vremenski se organiziram bez problema, želju imam, samo financijski puno košta.

Problem su mi bile samo financije, ništa drugo. Samo da čovjek iskombinira kad može u određenom trenutku, jer to nisu male sume, sve to košta. Tako da samo to me kočilo, ništa drugo.

Bio je nedavno jedan tečaj, bio sam na vagi, ali baš zbog financijskih razloga ga nisam upisao. Cijeli tečaj je bio 15.000 kuna.

Moderator: Je li jedina prepreka bila financijska ili?

Ispitanik: Manje-više financijska. I vremenski, trebalo je dane provesti tu. Recimo 60 posto financija, 40 posto vremenski. Možda čak i 70 posto financija.

Moderator: Što mislite kakve su prepreke, zbog kojih se ljudi aktivnije ne uključe u programe cjeloživotnog obrazovanja?

Ispitanik: Zato što se sve plaća, ništa nije besplatno. Za svoj program sam dobila popust jer sam plaćala gotovinom i ako ste prijavljeni na Zavod za zapošljavanje, isto dobiješ neki popust. Opet sve to košta, neki programi koštaju sedam, osam tisuća kuna, prekvalifikacije. Moje je konkretno koštalo 4200 kuna, a s popustom je ispalo 3800. To je cijela jedna moja plaća. Par mjeseci prije toga sam rekla da ću uštedjeti, ali osobno tih sedam, osam tisuća kuna ne bi izdvajala. Baš ne bih nekome garantirala da je to to.

Izuzev ove tri generalne prepreke koje su sudionici najčešće isticali, u intervjuima su se spominjala i tri dodatna razloga zbog kojih, i sudionici istraživanja i osobe iz njihova socijalnog kruga, u određenim slučajevima nisu upisivali željene obrazovne programe. Riječ je o **PASIVNOSTI I KOMOCIJI, GUBITKU MOTIVACIJE ZA UČENJE U ZRELOJ ŽIVOTNOJ DOBI, TE PROCJENI DA VRIJEDNOST CERTIFIKATA / DIPLOME NE KORESPONDIRA S TRUDOM KOJI TREBA ULOŽITI U UČENJE.**

Pasivnost i komocija

Riječ je o svojevrsnoj neambicioznosti koja proizlazi ili iz nepostojanja želje za napredovanjem, razvojem profesionalne karijere, iz karakteristika osobnosti ili životnog stila koji karakterizira pasivnost, orijentiranost na kuću, pasivan način provođenja slobodnog vremena te manjak profesionalnih aspiracija.

U tom timu za posebne poslove ima ljudi koji su i dulje od mene, možda na nekoj fizičkoj razini i sposobniji od mene, ali jednostavno ne pokazuju želju da se maknu od tamo. Ne pokazuju želju za napredovanjem, ne pokazuju neku želju za „daj ti meni nešto“. Dobro daj ti nešto firmi pa će firma tebi onda nešto dati. Oni svi

sjede i čekaju, „zašto mene nitko neće staviti za direktora?“ Daj se potrudi malo pa ćeš naći, doći ćeš na jednu poziciju, drugu, treću pa ćeš jednoga dana...

Mislim da ljudi staju, da se jednostavno zakopaju negdje i tu ostanu.

Čini mi se da kao da se ljudi umire i to je to. Recimo Zagreb, ljudi se više malo tu kreću, a imam još roditelje u Slavoniji, konkretno Novoj Gradiški, to su ljudi sa 28, 29, on se oženio sa 25, ali sa 27, 28 to su ljudi, navečer sjedi, pogleda Big Brother ili te koje kakve glupave serije, sapunice i ide spavati.

Mislim da je još jedan veliki problem što ovi koji su bez posla, kad već imaju nekakvu mogućnost prekvalifikacije, da nije baš da se trgaju oko toga da bi se pokrenuli nego kao da ih netko drugi mora gurati stalno. To opet ovisi, naravno, o svakoj individualnoj osobi, je li netko više poduzetan ili je netko baš pasivan u svemu pa ga moraš doslovce ti gurati „daj sad napravi to“. Ali najčešće su ljudi previše komotni, ništa im se ne da i to je to, nažalost.

Moderator: Što ih sprječava da se uključe u bilo što?

Ispitanik: Ono što sam vam rekla, sprječava ih ta njihova osobnost, ta nezainteresiranost za ništa, pogotovo kad ljudi upadnu u problem, onda se još više povlače. Umjesto da sami sebe poguraju, padnu još više. Mislim da je to psihički u ljudima, ali vidim da toga ima dosta.

Gubitak motivacije za učenje u zreloj životnoj dobi

Gubitak motivacije u starijoj životnoj dobi, psihički i fizički zamor koji proizlazi iz učenja u starijoj dobi, nemogućnost uvođenja životnih promjena, kao i nedostatak motiva za učenje u zrelim godinama, od strane sudionika istraživanja također su isticali kao prepreke koje sprječavaju sudjelovanje u obrazovanju odraslih.

Nekad sam jako puno čitao, u prosjeku sam čitao tri-četiri knjige mjesečno. To mi je bilo normala. Jednostavno sam ispao iz toga i uopće nemam naviku više ići u knjižnicu podići knjigu. Mislim da kad čovjek ispadne iz toga, da se jako teško

pokrenuti. Pogotovo ako ti to što trebaš učiti nije zanimljivo.

Mislim da je to neki svoj život koji imaju, kada pronađu posao i rade dulje u firmi, to je to. Ne da im se uvesti neke promjene, kažu da ipak nisu za to, da je prekasno.

Prvo posao, a drugo, kao bilo mi je dobro, što ću se opet mučiti s knjigom. Znaš, kad se zaustaviš s nečim, onda ti se teško opet prebaciti. I onda djeca... Mogu ja i sad što se tiče moje obitelji, nitko mene ni u čemu ne sprječava, ali jednostavno nemaš više motivacije. Sad radije radim ove kreativne stvari.

Stalno mi fali vremena i ne mogu više ni psihički ni fizički kao što bih htjela.

Procjena da vrijednost certifikata / diplome ne korespondira s trudom koji je potrebno uložiti u učenje

Procjena da vrijednost certifikata / diplome kao ishoda obrazovanja ne korespondira s uložnim trudom, prema mišljenju sudionika istraživanja također predstavlja prepreku uključivanja odraslih osoba u obrazovne procese. Dakle, riječ je o tome da se individualni troškovi koji proizlaze iz sudjelovanja u obrazovnom procesu, a mogu biti financijski, vremenski ili socijalni, procjenjuju kao veći od koristi koje se mogu ostvariti temeljem završenog obrazovnog programa.

Formalno tečaj nema vrijednosti. Neki moji dečki iz interventne ekipe koji su strašno obučeni, utrenirani dečki i djed od 60 godina, u očima zakona su jednaki. Oni su zaštitar jedan i drugi. U našoj firmi se taj odjel zove odjel za posebne poslove, ali to zakonski ne postoji. Po zakonu su zaštitari i ovi moji dečki iz interventne, i oni su u očima zakona jednaki. Zakonski taj djed od 60 godina može raditi kao tjelesni zaštitar, da ne nabrajam sad neke poslove koje mi radimo, no zakonski su jednaki. On je zaštitar i to je to.

Moderator: Zašto mislite da bi bilo prekasno?

Ispitanik: Ne vjerujem da bi mi moglo pomoći u poslu. Jedino kad bih, na primjer, završila Pravni fakultet ili Ekonomski fakultet, onda bih mogla biti na mjestu voditelja računovodstva ili tajnika. Jednostavno ne smatram da bi mi puno značilo. Nemam potrebu ni sebi komplicirati život na neki način, da me razlika u plaći toliko može motivirati. Ne može jer i nije toliko nešto motivirajuće u obrazovanju, znate i sami da nisu neke velike plaće. Potplaćeni su i profesori, to se već zna sve, ali tako je kako je.

Shematski, prepreke za sudjelovanje u programima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih mogu se shematski predložiti na sljedeći način:

DOMINANTNE PREPREKE:

POSLOVNE OBVEZE	OBITELJSKE OBVEZE	FINANCIJSKI IZDACI
-----------------	-------------------	--------------------

OSTALE PREPREKE:

PASIVNOST I KOMOCIJA	GUBITAK MOTIVACIJE ZA UČENJE U ZRELOJ ŽIVOTNOJ DOBI	PROCJENA DA VRIJEDNOST CERTIFIKATA / DIPLOME NE KORESPONDIRA S TRUDOM KOJI JE POTREBNO ULOŽITI U UČENJE
----------------------	---	---

Informalno obrazovanje

Većina sudionika istraživanja navela je da se i samostalno obrazuje, tj. da posvećuju pažnju samoedukaciji, odnosno predmetu interesa ili su im značajne zbog nekih drugih razloga.

U provedenim intervjuima iskristalizirala su se tri tipična modaliteta informalnog učenja.

U prvom slučaju riječ je o informalnom učenju koje se realizira kako bi se steklo znanje u skladu s kognitivnim interesima pojedinaca. Ovaj oblik učenja mogli bismo okarakterizirati **UČENJEM U OKVIRU „URADI SAM“ AKTIVNOSTI** koje se obavljaju zbog postojanja specifičnih interesa. Primjerice, riječ je o učenju o restauraciji starog namještaja, održavanju automobila, šivanja, crtanja, a osobito učenju stranih jezika. Osim praktičnih koristi, sudionici istraživanja su navodili da ova vrsta edukacije ima i terapijski učinak, odnosno služi kao svojevrsan ispušni ventil te sredstvo za rješavanje stresa i relaksaciju.

Drugi modalitet informalnog učenja koji se iskristalizirao u iskazima ispitanika je samostalno učenje čiji je **CILJ STJECANJE ZNANJA IZ ODREĐENIH PODRUČJA KOJA RAZMATRAJU KAO MOGUĆA PODRUČJA PROFESIONALNE DJELATNOSTI U BUDUĆNOSTI**. Primjerice, sudionica istraživanja koja namjerava pokrenuti OPG izjavila je da se samoeducira u vezi uzgoja biljaka.

Treći modalitet informalnog učenja koji su sudionici istraživanja naznačivali može se nazvati **UČENJEM ZBOG POTREBA POSLA**. Riječ je o samostalnom učenju vještina koje su potrebne kako bi se obavili pojedini radni zadaci, odnosno riječ je o supstituciji sistematičnog i metodičnog učenja unutar poslovne organizacije. Takvo učenje obavlja se ili tijekom radnog ili tijekom slobodnog vremena. Njegov cilj je stjecanje znanja radi optimiziranja poslovne efikasnosti pojedinca. Može se nominirati i kao „samosnalaženje“. Ono može prethoditi formalnom ili neformalnom obrazovanju, tj. može predstavljati početni korak koji osobe rade kako bi spremnije ušle u proces formalnog ili neformalnog obrazovanja.

Dok sam postala knjigovođa, sve mi je bilo tabu i morala sam učiti samostalno. Nije mi bilo dovoljno na poslu da pohvatam sve stvari. Ne može se stjecati novo znanje, nijedan poslodavac neće sjesti kraj tebe i reći ti to otpočetak, nego će ti dva-put pokazati, treći put se snadi.

Iako su sudionici istraživanja navodili da su se samostalno obrazovali koristeći različite izvore – knjige, časopise, priručnike – najčešće spominjani izvor informacija o predmetu samoedukacije je Internet. Materijali koji se mogu pronaći na Internetu, a posebice na YouTubeu, u velikom broju slučajeva samoedukacije predstavljaju glavni izvor informacija.

Pritom se može postaviti hipoteza da je YouTube glavni izvor informacija u slučaju učenja koji se obavljaju u okviru „**URADI SAM**” aktivnosti.

U mene vam je uvijek, ne samo u mene, nego i moja djeca su kreativna. Mi smo uvijek na tim YouTube kanalima gdje prikazuju kako nešto napraviti. Sad je muž donio neke palete za grijanje, ja sam ih već odvojila, govorim djeci „pogledat ćemo kako se prave one klupice i tako, meni je to sve super. Samo što ne mogu ništa s rukama pa dok „dođi ovamo, dođi ovamo“, prođe te ponekad i volja. No inače mi stvarno djeca pomažu u tom svemu, u tim mojim idejama. I gledamo, kad oni vide nešto, onda kažu isto „majko, pogledaj to“.

Sudionici istraživanja isticali su prednosti i nedostatke samoedukacije. Kao tipične prednosti uglavnom su navodili:

- Nije ograničena vremenom i mjestom, odnosno pojedinac sam nameće tempo, način i vrijeme učenja
- Samoinicirana je
- Ne zahtijeva kontrolu, odnosno uči se kako bi se zadovoljili neki osobni interesi te nije potrebna evaluacija naučenoga
- Besplatna je
- Dostupna je velikom broju ljudi

Uz činjenicu da samoedukacija ne rezultira nikakvim formalnim ishodom, kao glavni nedostatak ove vrste obrazovanja sudionici istraživanja najčešće navode **NEDOSTATAK MOTIVACIJE I INTERAKCIJE** koju pruža grupno učenje.

Što se tiče online tečajeva, to se nisam još upustila u takvu vrstu edukacije. Mene puno više motiviraju tečajevi gdje dolazim u kontakt s ljudima, gdje imam nekog koordinatora, profesora koji će mi prenijeti određeno znanje. To mi je draže i puno više naučim na taj način.

Mislim da teško može zamijeniti konvencionalne metode. Potrebno je dosta samokontrole da se nastavi s time, da se to redovito gura. Ako nema netko ili nešto što ga gura, pritišće da to mora, bojim se da nije baš uspješno.

Mislim da nije isto kad učiš doma iz knjige ili kad na kompjutoru imaš CD koji je isti kao knjiga, samo što je popraćeno glasom. Sve je to ok, ali opet živa osoba, predavač koji je tu kad ti nešto zapne, kad ti je nejasno, a to se uvijek može dogoditi... Mislim da je puno lakše naučiti kad imaš pored sebe predavača.

Stavovi o obrazovanju odraslih

Shodno tipičnom životnom putu sudionika istraživanja koji je obilježen čestim promjenama poslova i pohađanjem bilo formalnih, bilo neformalnih programa obrazovanja, svi sudionici imaju izrazito **POZITIVAN** stav prema obrazovanju u odrasloj dobi. Smatraju svako dodatno znanje korisnim, da ono rezultira različitim osobnim i karijernim koristima te da bi svatko trebao ulagati u vlastiti razvoj.

Sve dok čovjek može, treba se obrazovati. Bilo kakvo učenje je dobro. Nikad ne znaš u kakvoj situaciji ćeš se naći i gdje će ti to dobro doći.

Čovjek treba učiti cijeli život. Uvijek se nešto novo pojavljuje i čovjek treba stalno raditi na sebi.

Ja mislim da bismo trebali učiti što više možemo, naravno u nekom smjeru koji nas zanima. Ili ako želimo promijeniti posao, nadograditi sebe u nekoj grani koju znamo, tako da podržavam obrazovanje u bilo kojoj dobi.

Kao razloge zbog kojih se ljudi odlučuju za obrazovanje u odrasloj dobi sudionici navode već ranije spomenute motive zbog kojih su oni pohađali određene programe. No, u ovom slučaju kao primarni razlog pozitivnog stava prema obrazovanju u odrasloj dobi navodi se potreba za edukacijom radi poboljšanja izgleda za pronalazak posla.

Netko možda želi biti dodatno informiran, obrazovaniji, proširiti znanje, netko želi iskoristiti slobodno vrijeme.

Potreba, ne interes. Nažalost je u većini slučajeva potreba, jer su ljudi došli u godine gdje je firma propala ili su ostali bez posla. Pa je ljuta potreba nešto završiti.

Mislim da je baš zbog toga što bi neki mijenjali posao, a neki bi htjeli napredovati u poslu pa onda upisuju tečajeve koji bi im u tome pomogli. Ne vidim neki drugi razlog, eventualno ako nekoga nešto zanima pa upiše neki tečaj ili nešto vezano za to.

Prema iskazima sudionika istraživanja prepreke zbog kojih se ljudi u većem broju ne uključuju u programe obrazovanja u odrasloj dobi preklapaju se s već ranije spomenutim preprekama koje sudionike osobno demotiviraju za češćim sudjelovanjem. To su prvenstveno **FINACIJE I NEDOSTATAK SLOBODNOG VREMENA**. Također, sudionici istraživanja smatraju da je kod ljudi često prisutna inertnost, nezainteresiranost te mišljenje da u dodatno obrazovanje ne treba ulagati.

Kao još jedna od prepreka za veću uključenost u proces obrazovanja u odrasloj dobi navodi se nedostatak informacija o programima, točnije informacije koji sve programi posoje, gdje se održavaju i slično. Također, nisu dostupne provjerene informacije o kvaliteti usluge, odnosno kvaliteti obrazovnih programa.

Cijene tečajeva, seminara, neki jesu besplatni, ali većinom se plaćaju. Ako privatni poslodavac ne plaća to svom zaposleniku, a rijetki su koji plaćaju, ta osoba bi trebala sama financirati, a s obzirom na to kakve su plaće, sigurno to predstavlja značajan teret.

Mislim da je još jedan veliki problem što ovi koji su bez posla, kad već imaju neku mogućnost prekvalifikacije, da nije baš da se trgažu oko toga da bi se pokrenuli, nego kao da ih netko drugi mora gurati stalno. To opet ovisi o svakoj osobi individualno, je li netko više poduzetan ili je netko baš pasivan u svemu pa ga moraš doslovce ti gurati. Ali najčešće su ljudi previše komotni, ništa im se ne da, i to je to nažalost.

Mislim da je to neki svoj život koji imaju, kada pronadu neki posao i rade negdje dulje u firmi, to je to. Ne da im se uvesti neke promjene, kažu da ipak nisu za to, da je prekasno.

Zato što ljudi ne žele ništa naučiti, ljudi misle da ono što znaju im je dovoljno.

Mišljenja o tome na koji način naše društvo gleda na obrazovanje u odrasloj dobi su podijeljena, no ipak prevladava stav da su generalno stavovi o toj vrsti obrazovanja **NEGATIVNI**. Sudionici smatraju da se na ljude koji se obrazuju u odrasloj dobi često gleda s podsmijehom, a ni sama država ne potiče tu vrstu obrazovanja. Naše društvo šalje poruku da od obrazovanja općenito, a poglavito onog u odrasloj dobi nema prevelike koristi, već da je za uspjeh u životu potrebno imati dobre veze.

Mislim da nije baš na nivou društva, da nema baš nekog razumijevanja prema obrazovanju odraslih. To je moje mišljenje, možda nisam u pravu, ali smatram da se na to gleda kao da je nepotrebno, što ne bi trebalo tako gledati.

Kod nas, kakvo je stanje u državi, vjerujem da nitko više ne vidi mogućnost nekog zaposlenja ako nema vezu ili tako nešto, pa im to nije ni interesantno.

Na pitanje kako država može motivirati na intenzivnije pohađanje programa za obrazovanje odraslih, dobili smo nekoliko tipičnih odgovora:

- Zadaća države je da prati koja su deficitarna zanimanja te omogući prekvalifikaciju za njih
- Sufinancirati programe za obrazovanje odraslih; programi koje je financirao Hrvatski zavod za zapošljavanje dobar su primjer kako država može sudjelovati u tom procesu
- Intenzivnije pružati informacije o programima za obrazovanje odraslih
- Poticati obrazovanje i zapošljavanje osoba starije životne dobi

Prema mišljenju sudionika istraživanja cjelokupno država bi posredstvom svojih institucija trebala biti odgovorna za motivaciju i promicanje potrebe za sudjelovanjem u raznim oblicima obrazovanja odraslih.

Ima dosta država gdje sama država financira određene prekvalifikacije. Tako ona te ljude besplatno školuje za određene prekvalifikacije. Priča se godinama da u Hrvatskoj nedostaje informatičara, recimo ljudi iz te struke, zašto na onim pozicijama gdje smo teoretski najslabiji ne plate neke određene poticaje?

Mislim da bi trebali baš sad pratiti tržište, kojih zanimanja fali pa idemo sad to obučiti. Banalno govorim, fali masera, ali onda ih nemoj obučiti 10.000, jer ne može 10.000 ljudi masirati. Pratite tržište, što u tom trenutku fali. Oni sad već godinama pričaju da fali konobara, da fali kuhara, pa zašto ne forsiraju ljude na prekvalifikaciju baš za ta zanimanja?

Ne znam, to je nekad postojalo u obliku poticaja zapošljavanja žena iznad 50 godina. Sada ako to i dalje funkcionira, ne znam. Ali to je jedan vid. Znam da ne možete nikoga prisiliti na ništa, ne možete reći da mora zaposliti nekog od 50 godina, to tako ne ide. Ali motiviraj ga tim poticajima, pa da ta radnica ne košta puno, nego da država pokrije.

Sudionici istraživanja

Sudionik 1. (38 godina, muškarac)

Odrastao u mjestu pokraj Nove Gradiške. Obitelj živjela prosječnim životnim standardom. Završio srednju drvodjeljsku školu u Novoj Gradišci, zanimanje stolar. Drvodjeljski smjer je izabrao jer ga je izabrao i njegov prijatelj. Poslije škole se zaposlio, otišao u vojsku. Ubrzo je poduzeće propalo. Nakon toga odlazi u Zagreb gdje se zapošljava u privatnoj stolarskoj radionici. Nakon nekog vremena vraća se u Novu Gradišku, radi na crno. Danas radi u zaštitarskom poduzeću u Zagrebu. Zaposlio se na preporuku bratića. U navedenom poduzeću radio je na različitim profesionalnim pozicijama, kontinuirano je napredovao. Trenutačno radi kao voditelj jednog odjela. Sudjelovao je u nizu internih edukacija.

Sudionik 2. (27 godina, žena)

Završila gimnaziju. Studirala pravo, ali nije završila. Nakon što je napustila fakultet, radila različite poslove - u skladištu, pozivnom centru, po dućanima. Radila legalno, ali i na crno. Obitelj dobro situirana, oba roditelja pravnici. U posljednje dvije godine bavi se statiranjem u filmovima i TV-serijama. Završila tečaj za obavljanje poslova administratora na Pučkom otvorenom učilištu (osposobljavanje).

Sudionik 3. (35 godina, žena)

Rođena u primorskom mjestu, gdje je živjela nekoliko prvih godina života. Nakon toga se preselila u Zagreb. Roditelji su visokoobrazovani, sa završenim fakultetima. Sestra je također visokoobrazovana. Ispitanica ima srednju stručnu spremu. Završila je srednju elektrotehničku školu. Na nagovor majke prebacila se iz gimnazije u strukovnu školu. Nakon završetka srednje škole upisala je Pravni fakultet, ali ga nije završila. Zaposlila se, imala dobar posao, nakon čega je prekinula sa studiranjem. Vodi kafiće. Završila je tečaj za knjigovođu jer želi promijeniti posao, tj. struku. Motiv za to je i mogućnost da se zaposli kod kuma koji ima knjigovodstveni servis. U daljnjoj budućnosti planira otvoriti vlastiti knjigovodstveni servis.

Sudionik 4. (33 godine, žena)

Kao odrasla osoba završila višu školu. Iz obitelji u kojoj svi članovi (majka, otac, brat i sestra) imaju završenu srednju školu. Završila je gimnaziju, no nije se uspjela upisati na željeni smjer na Filozofskom fakultetu. Zaposlila se, ima 15 godina radnog iskustva, promijenila četiri poslodavca. Uz rad je upisala višu školu (studij računovodstva i financija). Osnovni motiv je viša plaća, jer je radila isti posao kao i ljudi s VSS, ali s nižom plaćom. Planira nastaviti studirati na stručnom studiju.

Sudionik 5. (47 godina, žena)

Rođena u mjestu kraj Splita. Sa sedam godina seli u Split gdje završava osnovnu školu i jezičnu gimnaziju. U Zagrebu upisuje studij filozofije i komparativne književnosti na Filozofskom fakultetu, te paralelno i studij novinarstva na Fakultetu političkih znanosti. Magistrirala je, a trenutačno radi na doktorskoj disertaciji na Fakultetu političkih znanosti. Na poticaj savjetnice HZZ-a upisala je u Algebri tečajeve HTML-a i web-dizajna.

Sudionik 6. (52 godine, žena)

Iz Splita, trenutačno nezaposlena. Potječe iz radničke obitelji. Završila srednju prometnu školu u Splitu, no to nije bila njena želja, već je upisala iz inata jer joj otac nije dozvolio upis u umjetničku školu. Profesionalnu karijeru započela je radom u hotelima, gdje je prošla radna mjesta od sobarice do šefa recepcije. Pohađala tečaj za maserku i seminar o izradi pripravaka od ljekovitog bilja, čime se jednog dana želi baviti.

Sudionik 7. (53 godine, muškarac)

Rođen u BiH, cijeli život živi u Zagrebu. Završio tehničku školu, nije studirao. Promijenio dosta poslova, što smatra pozitivnim jer se tako usavršavao kao osoba. Nakon raznih povremenih poslova vezanih za struku (električar), prvi pravi posao bio je održavanje tramvaja u ZET-u. Nakon toga radi različite poslove od građevine, rada u skladištu itd. Nakon rata i višegodišnje nezaposlenosti te rada na crno zapošljava se kao profesor strukovnih predmeta u jednom centru za odgoj i obrazovanje. Zbog potreba posla prošao je pedagoško-psihološku didaktičku obuku.

Sudionik 8. (58 godina, muškarac)

Rođen u Zagrebu gdje živi cijeli život. Roditelji intelektualci. Živi sa suprugom i sinom. Nakon završetka gimnazije upisao Pravni fakultet, no nije ga završio jer se zaposlio. Cijeli radni vijek provodi u jednom poduzeću gdje je prošao različita radna mjesta: portir, komercijala, špedicija, a trenutačno radi u nabavi skladišta. Zbog posla završio je tečaj zaštite na radu i tečaj rukovanja kemikalijama. Budući da ga zanima restauracija starog namještaja, u budućnosti planira pohađati tečaj.

Sudionik 9. (32 godine, muškarac)

Rođen u Splitu gdje je upisao gimnaziju, no nakon pada prvog razreda upisuje školu za automehaničara. Zbog nemogućnosti pronalaska posla u struci upisuje prekvalifikaciju za kuhara. Nakon nekoliko godina sezonskog rada odlučuje upisati prekvalifikaciju za zaštitara, budući da mu je to mogućnost da dobije stalan posao. Trenutačno radi kao zaštitar na videonadzoru, no nije zadovoljan poslom i u budućnosti planira potražiti posao kuhara.

Sudionik 10. (57 godina, žena)

Iz Zagreba, po očevoj želji završila medicinsku školu, a ustvari joj je bila želja biti frizerka. Nakon rada u bolnicama i domu zdravlja prije 20 godina počela je raditi kao odgajateljica u jaslicama, što i trenutačno radi. Nakon što je odškolovala djecu, odlučila je ostvariti svoju želju te upisuje program prekvalifikacije za frizerku. Kad ode u mirovinu, namjerava raditi sa sinom koji ima frizerski salon. Zbog prirode posla, često pohađa različite tečajeve, seminare i radionice.

Sudionik 11. (43 godine, muškarac)

Rođen u Splitu, odrastao u Kaštel Kambelovcu. Završio trgovačku školu, nakon čega odlazi raditi na brod, pa prolazi prekvalifikaciju iz nautike. Nakon rada na brodu, radi različite poslove (špedicija, dostave..) te upisuje vatrogasnu školu. Trenutačno radi kao profesionalni vatrogasac. Zbog stalne modernizacije vatrogasne opreme često pohađa edukacije vezane za struku.

Sudionik 12. (51 godina, žena)

Rođena u Splitu, a odrasla u manjem mjestu pored Sinja. Zbog školovanja cijela obitelj seli u Split. Završila je srednju ekonomsku školu u Splitu. Poslovnu karijeru započinje u turizmu,

a zatim se zapošljava kao administratorica u školi, gdje i trenutačno radi. Pohađala je informatički tečaj i različite seminare radi usavršavanja, a često koristi knjige i računalo kako bi se dodatno sama educirala. Pohađala je i seminar za računovođe i tajnike.

Sudionik 13. (35 godina, žena)

Rođena i odrasla u Splitu, gdje je završila gimnaziju i Pomorski fakultet. Nakon završetka studija počinje honorarno raditi. Zbog nemogućnosti pronalaska stalnog posla, odlazi na tromjesečnu vojnu obuku, što smatra izrazito pozitivnim životnim iskustvom. Nakon vojne obuke vraća se na svoj honorarni posao, gdje počinje raditi u računovodstvu. Za potrebe posla te na nagovor poslodavca upisuje tečaj za knjigovođu.

Sudionik 14. (44 godine, muškarac)

Iz Splita gdje je završio matematičku gimnaziju. Odlazi na studij hrvatskog jezika i književnosti u Zagreb, a nakon nekog vremena paralelno upisuje i Bogoslovni fakultet. Zaređuje se te odlazi u misionarstvo u Rim i Meksiko, gdje nastavlja studij teologije. Nakon povratka u Hrvatsku shvaća da duhovni poziv nije za njega te nastavlja sa studijem hrvatskog jezika. Počinje raditi kao profesor u školi te pohađa brojne stručne seminare.

Sudionik 15. (29 godina, muškarac)

Ispitanik je rođen i odrastao u Splitu. Tamo završava srednju trgovačku školu za komercijalista. Nakon srednje škole upisuje Fakultet trgovinskog poslovanja, no odustaje nakon dvije godine jer se zaposlio, zbog čega sada žali. Dosadašnji radni vijek proveo radeći u trgovini. Pohađao tečaj engleskog jezika.

Sudionik 16. (49 godina, muškarac)

Rođen u Zadru, tamo je završio kemijsku školu, smjer prerađivač polimera. U Zagreb dolazi radi upisa na Prehrambeno biotehnološki fakultet, koji nije završio, no ima želju nastaviti. Radio je razne poslove u turizmu, trgovini, veleprodaji, u skladištu. Nakon nekog vremena nezaposlenosti zapošljava se u trgovini gdje i trenutno radi. Živi sa suprugom i djecom. Supruga je nezaposlena, pa razmišljaju o odlasku u Kanadu ako ne pronade posao u Hrvatskoj. Na poticaj HZZ-a upisao tečaj ECDL-a, te kao sudionik u javnim radovima pohađao tečaj za vozača viljuškara koji je organizirao Grad Zagreb.

Sudionik 17. (62 godine, muškarac)

Rođen u BiH, no u Zagreb dolazi u osnovnu školu. Završio je školu za strojobravara te večernju strojarsku školu. Nakon što je neko vrijeme radio, odlučuje upisati fakultet, jer shvaća da jedino tako može napredovati. Radio u brojnim građevinskim tvrtkama, te na brojnim projektima u Hrvatskoj i inozemstvu. Zbog potreba struke, svake godine pohađa seminare vezane za energetske certificiranje.

Sudionik 18. (29 godina, muškarac)

Ispitanik je rođen u Splitu, gdje je pohađao prirodoslovno-matematičku gimnaziju. Upisao Građevinski fakultet u Zagrebu. Nakon završetka studija ostaje raditi na fakultetu, gdje je trenutno na doktorskom studiju i dovršava doktorsku disertaciju. Nada se da će ostati raditi na fakultetu nakon što doktorira, a ako ne ostane, namjerava otići u inozemstvo. Sudjeluje u raznim vrstama edukacije u struci, gdje je ponekad i predavač.

Sudionik 19. (42 godine, žena)

Ispitanica je rođena u Splitu u dobro situiranoj obitelji. U Splitu je upisala pedagošku školu, no zbog obiteljskog posla prebacila se u trgovačku školu. Radila je u očevoj tvrtki, koja se u međuvremenu zatvorila, te se zaposlila u knjigovodstvenom servisu. Trenutno je na bolovanju. Jako je zainteresirana za različite programe obrazovanja odraslih, pa je tako pohađala tečajeve *decoupagea*, znakovnog jezika, recikliranja papira, engleskog i šminkanja.

Sudionik 20. (58 godina, žena)

Iz manjeg mjesta u Hrvatskom Zagorju. Nakon završetka osnovne škole, pauzira godinu dana zbog financijske situacije u obitelji. U Zagrebu upisuje tekstilnu školu, nakon čega neko vrijeme radi u struci. Shvaća da to nije posao koji bi mogla raditi čitav život, te uz pomoć studentskog kredita upisuje studij socijalnog rada, koji nakon dužeg vremena završava. Nikad nije radila u struci, već radni vijek provodi u jednom gradskom poduzeću gdje je radi la brojne poslove. Članica je udruge invalida rada, te preko njih polazi razne tečajeve.